

บทที่ 4

วิวัฒนาการของธนาคารพาณิชย์ไทยภายใต้ระบบทุนนิยมขุนนาง

ตามที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 3 ข้างต้นแล้วว่า การกำเนิดระบบทุนนิยมในประเทศไทยมีลักษณะพิเศษเนื่องจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในประเทศไทยได้เติบโตขึ้นด้วยพลังผลักดันจากอิทธิพลภายนอกประเทศภายใต้กรอบอำนาจทางการเมืองของระบบศักดินา ทำให้กลุ่มทุนที่เกิดขึ้นต้องประสานร่วมมือและขึ้นต่อขุนนางซึ่งทรงอำนาจในโครงสร้างของระบบการเมืองดั้งเดิมที่สืบทอดมาหลายร้อยปี ด้วยเหตุนี้จึงได้กำหนดชื่อเรียกระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะพิเศษเช่นนี้ว่า “ระบบทุนนิยมขุนนาง” ลักษณะพิเศษนี้ได้มีผลในรูปของโครงสร้างความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนและรูปการจิตสำนึกซึ่งแตกต่างไปจากระบบทุนนิยมในตะวันตก เมื่อสภาพโครงสร้างใหญ่ทางเศรษฐกิจเป็นเช่นนี้ ดังนั้นธนาคารไทยซึ่งถือเป็นรูปการทางธุรกิจหนึ่งที่อยู่ในโครงสร้างระบบทุนนิยมขุนนางนี้ก็ย่อมจะต้องมีจุดกำเนิดและพัฒนาก้าวไปโดยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลโครงสร้างของระบบทุนนิยมขุนนางเช่นเดียวกัน

โดยบทนี้จะได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของธนาคารพาณิชย์ไทย และเพื่อเป็นการยืนยันให้เห็นถึงระบบธนาคารซึ่งถือเป็นหัวใจของระบบทุนนิยมว่าได้เติบโตขึ้นภายใต้อิทธิพลของระบบทุนนิยมขุนนางอย่างไร และได้ส่งผลร้ายจนนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเงินและกลายเป็นวิกฤตเศรษฐกิจในวันนี้ได้อย่างไร ดังนั้นในที่นี้จึงได้แบ่งช่วงระยะเวลาของวิวัฒนาการของธนาคารพาณิชย์ไทยออกเป็น 3 ช่วง โดยถือเอาช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางรูปแบบและเนื้อหาของ การดำเนินธุรกิจธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยคือก่อนปี 2475, ระหว่างปี 2475 – 2516 และหลังปี พ.ศ. 2516 – จนถึงปัจจุบัน โดยแต่ละช่วงจะเน้นรูปธรรมให้เห็นถึงการรวมกลุ่มผลประโยชน์ในรูปแบบของรายนามผู้ถือหุ้น และรูปธรรมการใช้อิทธิพลและอภิสิทธิ์ทางการเมืองในการดำรงอยู่และการขยายตัวเป็นปัจจัยสำคัญแทนที่จะดำเนินไปตามกลไกการตลาด

4.1 ธนาคารพาณิชย์ไทยก่อน พ.ศ. 2475: ต้นแบบธนาคารพาณิชย์ไทย

ดังที่กล่าวไว้แล้วในข้างต้นว่าในปี พ.ศ. 2398 ซึ่งเป็นปีที่ไทยได้ทำสนธิสัญญาทางพระราชไมตรีกับอังกฤษ ที่เรียกว่าสนธิสัญญาเบาว์ริงนั้น ถือเป็นจุดเริ่มต้นของระบบทุนนิยมในประเทศไทย ซึ่งขณะนั้นระบบทุนนิยมได้ตั้งมั่นและมีความเข้มแข็งในยุโรปแล้ว รวมตลอดทั้งได้มีระบบธนาคารพาณิชย์ซึ่งถือเป็นหัวใจของระบบทุนนิยมเกิดขึ้นและพัฒนาก้าวในหลายประเทศในทวีปยุโรปมีความเข้มแข็งแล้วเช่นกัน ดังนั้นเพียงแค่เวลา 5 ปี หลังจากทำสนธิสัญญาเบาว์ริง ระบบธนาคารพาณิชย์จากตะวันตกก็ขยายอิทธิพลเข้ามาในประเทศไทยทันที ชาวอังกฤษถือเป็น

ชาวต่างชาติกลุ่มแรกที่เข้ามาลงทุนในกิจการธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยโดยระยะแรกเข้ามาในลักษณะบริษัทตัวแทน ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2403 – 2431 ได้มีบริษัทตัวแทนธนาคารพาณิชย์เกิดขึ้นในประเทศไทยหลายแห่ง ได้แก่ บริษัท เอ.มาร์กวอลด์ จำกัด (A.Markwald & Co.) ของเยอรมนีเป็นตัวแทนธนาคารชาร์เตอร์, บริษัท ยุกเกอร์ซิกก จำกัด (Jucker Sigg & Co.) ของสวิตเซอร์แลนด์เป็นตัวแทนธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้, บริษัท วินเซอร์ (Winsor) เป็นตัวแทนธนาคารเมอร์แคนไทล์ บริษัทเหล่านี้ประกอบธุรกิจธนาคาร คือรับฝากเงิน ให้กู้ยืมเงิน และออกตั๋วเงิน ขณะเดียวกันก็ดำเนินกิจการค้าของบริษัทตนเองควบคู่ไปด้วย และไม่ได้ใช้หลักเกณฑ์ของธนาคารเข้มงวดมากนัก ดังนั้นจึงทำให้เกิดปัญหาตามมาจนถึงกับล้มกิจการบางบริษัทไป เช่นการล้มละลายของห้างยุกเกอร์ซิกกในปี 2434 เป็นต้น (รัตนาวดี รัตนโกมล, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.2524 หน้า 37 – 38)

การประกอบธุรกิจของบริษัทตัวแทนธนาคารดังกล่าวนี้มีได้มีลักษณะดำเนินการในรูปแบบของธนาคารพาณิชย์อย่างเต็มรูปแบบ

ธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ ซึ่งเป็นธนาคารพาณิชย์ของอังกฤษและมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่ฮ่องกง ถือได้ว่าเป็นธนาคารของชาวต่างชาติแห่งแรกที่ดำเนินธุรกิจธนาคารอย่างเต็มรูปแบบที่เข้ามาจัดตั้งสาขาในประเทศไทยเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2431 ต่อมาใน พ.ศ. 2437 ธนาคารชาร์เตอร์ ซึ่งเป็นธนาคารของอังกฤษอีกแห่งหนึ่งซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงลอนดอน ก็ได้เข้ามาจัดตั้งสาขานี้เป็นรายที่ 2 และในปี พ.ศ. 2440 ธนาคารแห่งอินโดจีนของฝรั่งเศสก็ได้เข้ามาจัดตั้งสาขานี้เป็นรายที่ 3 ซึ่งมีข้อสันนิษฐานหรือเหตุผลที่ทำให้เริ่มเปิดสาขาของธนาคารพาณิชย์จากต่างประเทศอย่างเต็มรูปแบบขึ้นในประเทศไทยนั้น น่าจะเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลไทยให้ความสนใจและเริ่มดำเนินการสำรวจเส้นทางที่จะก่อสร้างทางรถไฟจากกรุงเทพไปยังภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และอีกเหตุผลหนึ่งก็เนื่องจากการขยายตัวของการค้าขายและบริษัทการค้าของประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสที่ขยายอิทธิพลเข้ามาในประเทศไทยเมื่อมีการตั้งบริษัทการค้านำสินค้าเข้าและส่งออกจากประเทศไทยไปยังอาณานิคมอื่น ๆ ที่ใกล้เคียง กล่าวคือในขณะนั้นอังกฤษได้เข้ามายึดดินแดนของประเทศมาเลเซียเป็นอาณานิคมแล้ว และฝรั่งเศสก็ยึดเวียดนาม, กัมพูชา และลาว รวมตลอดทั้งได้ยึดดินแดนไทยบางส่วน เช่น แคว้นสิบสองจุไทย เมื่อปี พ.ศ. 2431 แล้วด้วย ดังนั้นทำให้ประเทศทั้งสองมีความจำเป็นจะต้องใช้เงินทุนหมุนเวียนในประเทศไทย และมีจุดติดต่อสำหรับทำการค้า ส่งเอกสาร และโอนเงินเรียกเก็บเงินระหว่างประเทศรวมทั้งการจัดหาสินค้าและการเงินให้กู้เพื่อที่จะจัดหาสินค้าภายในประเทศ นอกจากนี้ยังมีความสนใจที่จะเข้ามาทำธุรกิจผูกขาดทางการเงินในประเทศไทยอีกด้วย (ดูรายละเอียดได้จาก สมใจ ไพโรจน์ธีระรัชต์ วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517 และนพพร เรืองสุวรรณ มุลนิธิสถาบันวิจัย เพื่อพัฒนาประเทศไทย, 2532) และหลังจากนั้นก็มีการตั้งธนาคารต่างชาติทยอยเข้ามาเปิดสาขา ธนาคารในประเทศไทยอีกเช่น ธนาคารซีไอที (พ.ศ. 2452), ธนาคารกวางตุ้ง (พ.ศ. 2462), ธนาคารเมอร์แคนไทล์ (พ.ศ. 2466), ธนาคารจีนเสง (พ.ศ. 2475), ธนาคารโอเวอร์ซีเชนส์ (พ.ศ. 2477) และธนาคารโยโกฮามา สเปซี (พ.ศ. 2477)

การเข้ามาของธนาคารต่างประเทศดังกล่าวได้กระตุ้น หรือนัยหนึ่งเป็นการถ่ายทอด วัฒนธรรมให้แก่ชนชั้นสูงในขณะนั้นให้เห็นความสำคัญของการจัดตั้งธนาคารด้วยทุนของคนไทย ขึ้น ซึ่งก็คือจุดประกายทางความคิดของการกำเนิดธนาคารพาณิชย์ไทยนั่นเอง พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นมหาราชเทวัญ เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติในขณะนั้นได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแสดงความเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ของไทย ความตอนหนึ่งว่า "การที่แบ่งกัของบ้านเมือง ไม่ต้องสงสัยว่าถ้าไทยมีอำนาจในการนี้ขึ้นได้เพียงใด ก็เท่ากับเป็นไทยแก่ตัวขึ้นเพียงนั้น พิณนซ์เป็นเครื่องป้องกันผลประโยชน์ของบ้านเมืองฝ่ายการพลเรือน ทหารเป็นเครื่องรักษาผลประโยชน์ในการออกจกรรจ์ กำลังทั้งสองฝ่ายนี้เมื่อพร้อมจึงนับว่าเป็นกำลัง ถ้าขาดฝ่ายหนึ่งก็ไม่เป็นองค์ การพิณนซ์เมืองเราแลเหมือนน้ำขังอยู่ในสระ มีคลองไหลเข้าออกแต่ 2 ทาง คือคลองใหญ่ของอังกฤษ แลลำลอดเลกของฝรั่งเศสซึ่งเจ้าของทั้งสองอาจจะปิดเสียให้น้ำเน่าได้ง่าย" (หจข. , ร.5 กษ 12.2/12 คำกราบบังคมทูลของพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมหาราชเทวัญ 28 พ.ค. รศ. 124 อ้างในวิทยานิพนธ์พรรณิ บัวเล็ก หน้า 10 - 11) นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว บางตอนของคำกราบบังคมทูลยังได้สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างธุรกิจของตะวันตกกับธุรกิจของคนไทยและคนจีนด้วย โดยมีความตอนหนึ่งว่า "จึงได้หวนคิดถึงไพรเวตแบงก์ต่อมา แท้จริงเมืองเราที่ทำการแบงก์ก็คือโรงรับจำนำที่ทำแต่แอดวานซ์ไม่มีทางรับดีไปสิด...และข้าพระพุทธเจ้าได้ยันท่านพวกแอนติยูโรเปียนมักบ่นกันเสมอ ๆ ถึงแบงก์มักหมิ่นประมาทพวกจีนแลไทย เช่นกับในเวลาออฟฟิศถ้าฝรั่งหรือคนที่พูดฝรั่งเป็นไปหาผู้จัดการก็ถูกจู่จอรบรองแลเจรจาด้วย ถ้าไม่รู้ภาษาก็ทำมีน ๆ หรือเสร็จธุระฝรั่งแล้วจึงจะพูดด้วย ข้อนี้เป็นข้อแค้นตามที่ได้ยินทั่วไป ด้วยเหตุทั้งสองประการนี้ทำให้ความเจ็บใจของข้าพระพุทธเจ้ามีกำลังยิ่ง" (หจข. , ร.5 กษ 12.2/12 คำกราบบังคมทูลของพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นมหาราชเทวัญ, 19 มกราคม รศ. 124 อ้างในวิทยานิพนธ์นางสาวพรรณิ บัวเล็ก หน้า 9 - 10)

* หจข. = หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

4.1.1 การร่วมทุนระหว่างขุนนางกับพ่อค้า

ธนาคารพาณิชย์ของไทยแห่งแรกคือบริษัทแบงก์สยามกัมมาจลทุนจำกัด (ธนาคารไทยพาณิชย์ปัจจุบัน) จัดตั้งในปี 2449 และธนาคารพาณิชย์ของไทยอีก 3 ธนาคาร ซึ่งถือว่าเป็นธนาคารที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาเดียวกัน และมีกลุ่มทุนและกรรมการผู้บริหารคนเดียวกันคือ บริษัทแบงก์มณฑล (2450) บริษัทแบงก์จีนสยามจำกัด (2451) และบริษัทบางกอกซิติแบงก์จำกัด (2452) เมื่อพิจารณาจากกลุ่มผลประโยชน์โดยดูจากทุนแล้วจะเห็นได้ว่าล้วนแล้วแต่เป็นการร่วมทุนระหว่างขุนนางกับพ่อค้า โดยเฉพาะพ่อค้าชาวจีน ดังนั้นจุดกำเนิดของทุนธนาคารพาณิชย์ไทย จึงตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มนายทุนขุนนางและขยายตัวเข้าเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมขุนนางซึ่งปรากฏตัวในประเทศไทยแต่เดิมดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 โดยมีรายละเอียดที่จะกล่าวต่อไป

ในวันที่ 1 เมษายน 2449 ได้มีการจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ของไทยขึ้นเป็นครั้งแรกโดยพัฒนามาจากบุคคลวิญญู (ซึ่งดำเนินการบุคคลวิญญูมาก่อนตั้งแต่วันที่ 4 ตุลาคม 2447) แต่แม้สังคมในขณะนั้นจะมีความรู้สึกต่อธนาคารของต่างชาติอย่างไรก็ตามแต่การจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ไทยแห่งแรกนี้ก็แสดงให้เห็นถึงการรวมทุนของกลุ่มชนชั้นนำในสังคมขณะนั้น ส่วนหนึ่งคือขุนนางไทย อีกส่วนหนึ่งคือพ่อค้าชาวจีนและชาวยุโรป ซึ่งหลักฐานทางประวัติศาสตร์นี้เป็นการยืนยันให้เห็นชัดเจนว่ากำเนิดของทุนธนาคารพาณิชย์ไทยนั้นก็เป็นที่ไปตามครรลองประวัติศาสตร์ของการกำเนิดระบบทุนนิยมในประเทศไทยที่มีลักษณะพิเศษคือระบบทุนนิยมขุนนางนั่นเอง ธนาคารพาณิชย์ไทยแห่งแรกที่มีชื่อว่าบริษัทแบงก์สยามกัมมาจลทุนจำกัด ได้กลายเป็นต้นแบบของการร่วมทุนของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยที่เกิดขึ้นตามมา แต่ไม่ว่าจะเป็นต้นแบบของการร่วมทุนที่ดี วัฒนธรรมการใช้อำนาจในการสร้างอภิสิทธิ์ทางการเมืองการคลัง รวมทั้งการอาศัยอำนาจทางการเมืองในการดำเนินธุรกิจของธนาคารที่ดี ล้วนแล้วแต่มีพื้นฐานเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์บ่งชี้ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

เริ่มต้นของการเกิด “บุคคลวิญญู” ในรูปของการเป็นสโมสรเมื่อ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2447 โดยทำธุรกิจแลกเปลี่ยนเงินตราโดยมีเงินฝากขั้นต้น 80,000 บาท บุคลากรในขณะนั้นก็มีคนไทย 18 คน และนายหน้าชาวจีนอีก 4 คน และต่อมาเมื่อขยายกิจการเป็นบริษัทแบงก์สยามกัมมาจลทุนจำกัดแล้ว ก็มีการลงหุ้นทั้งส่วนที่เป็นขุนนางและส่วนที่เป็นพ่อค้าชาวต่างประเทศทั้งจีนและยุโรป และหลังจากนั้นได้มีการจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ของไทยเปิดดำเนินการต่อมาอีก 3 ธนาคาร แต่ปรากฏว่าผู้ลงทุนและกรรมการบริหารส่วนหนึ่งเป็นบุคคลชุดเดียวกัน และเพื่อความสะดวกในการสังเกตจดจำผู้เขียนได้ทำหมายเลขเดียวกันสำหรับบุคคลเดียวกันในแต่ละธนาคารไว้หน้าชื่อบุคคลนั้น ซึ่งจะสังเกตได้ในตารางที่ 5 ถึงตารางที่ 9 ดังปรากฏรายชื่อผู้ถือหุ้นและกรรมการของ

บริษัทแบงก์สยามกัมมาจลทุนจำกัด หรือนัยหนึ่งก็คือธนาคารไทยพาณิชย์ ในช่วงปี พ.ศ. 2449 - 2453 ปรากฏตามตารางที่ 5

หลังจากก่อตั้งบริษัทแบงก์สยามกัมมาจลทุนจำกัดแล้วก็ได้เกิดธนาคารพาณิชย์ของไทย ขึ้นอีก 3 ธนาคาร คือธนาคารมณฑล (1 ตุลาคม 2450) แบงก์จีนสยาม (21 กุมภาพันธ์ 2451) และบางกอกซิติแบงก์ (12 สิงหาคม 2452) และจากหลักฐานการก่อตั้งธนาคารพาณิชย์ไทยใน ระยะเริ่มต้นทั้ง 4 แห่งนี้ได้ชี้ให้เห็นชัดเจนว่าล้วนแล้วแต่เป็นกลุ่มบุคคลกลุ่มเดียวกันทั้งสิ้นคือ กลุ่มขุนนางและพ่อค้าชาวจีนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีธุรกิจเกี่ยวพันกันในกิจการโรงสี ดังนั้นกิจการ ธนาคารพาณิชย์ของไทยที่สร้างขึ้นในครั้งแรกก็เพื่อตอบสนองธุรกิจการค้าหลักของผู้ร่วมลงทุนในกิจการธนาคารคือการทำโรงสีและการส่งข้าวออกนอก (ซึ่งธนาคารพาณิชย์ไทยในระยะหลัง ๆ ที่เกิดขึ้นจนถึงปัจจุบันก็ดำเนินวิถีทางธุรกิจเช่นเดียวกับธนาคารต้นแบบเหล่านี้ซึ่งคล้ายกับแม่ปูกับลูกปู ซึ่งแทนที่ธนาคารจะเป็นแหล่งระดมทุนจากประชาชน แล้วปล่อยเงินในรูปของการให้กู้ให้แก่ธุรกิจต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดผลผลิตแก่สังคมโดยรวมก็กลายเป็นเน้นหนักโดยระดมเงินฝากจากประชาชนแล้วให้ลูก หลาน พรรดพวกกลุ่มธุรกิจของตนกู้ยืมเงินไปทำการค้า ดังนั้นการเข้มงวดเรื่องหลักประกันก็ดี การเข้มงวดต่อโครงการที่น่าเสนอต่อธนาคารเพื่อการกู้ยืมเงินก็ดี ก็มักจะไม่เข้มงวด เนื่องจากเป็นธุรกิจในกลุ่มของตนหรือลูกหลานของตน จึงทำให้เกิดหนี้เสียมากมายสะสมกันมาหลายสิบปี บางธนาคารก็ล้มละลายไปก่อนก็มี แต่ก็ช่วยประคับประคองกันมาจนกลายเป็นพิษร้ายของระบบธนาคารพาณิชย์ของไทยในขณะนี้.....หมายเหตุจากผู้เขียน) ดังจะเห็นได้จากทุนจดทะเบียนผู้ถือหุ้นของธนาคารทั้งสาม ปรากฏตามตารางที่ 6 - 9

4.1.2 การใช้วัฒนธรรมทุนนิยมขุนนางขับเคลื่อนระบบทุนธนาคารพาณิชย์ไทย

เมื่อจุดกำเนิดของทุนธนาคารพาณิชย์ของไทยเริ่มจากทุนของกลุ่มขุนนางไทยกับทุนของพ่อค้าชาวต่างประเทศโดยเฉพาะชาวจีนร่วมผลประโยชน์กันเช่นนี้ก็ง่ายต่อการที่จะนำอำนาจทางการเมืองซึ่งอยู่ในกำมือของขุนนางมาให้การสนับสนุนทางธุรกิจ ดังนั้นการดำรงอยู่ และการขยายตัวของธุรกิจธนาคารพาณิชย์ไทยจึงได้รับการเอื้อประโยชน์จากอำนาจรัฐหรือนัยหนึ่งคือการนำเงินภาษีอากรของประชาชนไปให้การสนับสนุนธุรกิจเอกชนซึ่งเป็นต้นแบบที่ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงมาจนถึงทุกวันนี้ดังจะเห็นได้จากอุปสรรคซึ่งเป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ดังต่อไปนี้

(1) อำนาจทางการเมืองกับอำนาจบริหารธนาคารพาณิชย์ไทยเป็นหนึ่งเดียว

การจัดตั้งบริษัทแบงก์สยามกัมมาจลจำกัดในระยะต้น พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นมหิศราชหฤทัย เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติได้เชิญชวนให้ ดอยซ์ เอเชียติส แบงก์ (Deutsch Asiatisch Bank) ของประเทศเยอรมนี และ เดน ดานส์เก ลานด์มันด์ส แบงก์

ตารางที่ 5 รายชื่อผู้ถือหุ้นและกรรมการของบริษัทเบงกีสยามกัมมาจลทุนจำกัด
พ.ศ. 2449 – 2453

บริษัทเบงกีสยามกัมมาจล ทุนจำกัด

วันที่ตั้ง 1 เมษายน 2449

ทุน 3,000,000.00 บาท

แบ่งเป็น 3,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 1,000.00 บาท

<u>ผู้ถือหุ้น</u>	เช่น กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย	16.76%	(503 หุ้น)
	¹ พระสรรพการหิรัญกิจ (เซย อิศรภักดี)	11.33%	(340 หุ้น)
	ดอยซ์ เอเชียติช (ธนาคารเยอรมัน)	10.00%	(330 หุ้น)
	(Deutsch-Asiatische Bank)		
	² หลวงโสภณพิเชตรัตน์ (กิมเซ่งหลี)	10.47%	(314 หุ้น)
	พระคลังข้างที่	10%	(300 หุ้น)
	เด็น ดานส์กี แลนแมนแบงก์	8.00%	(240 หุ้น)
	(ธนาคารเดนมาร์ก)		
	(Den Danske Landmanns Bank)		
	³ หลวงประสารอักษรพรรณ	3.67%	(110 หุ้น)
	(น้องชายพระสรรพการฯ)		
	⁴ จันทัน (กัณหวนฮวด, บริษัทนาवासยาม)	3.30%	(100 หุ้น)
	เองเลียงหยง	3.30%	(100 หุ้น)
	⁵ นายเซียวยูแสง (ช.ยูแสง คิวะโกเศศ	2.60%	(78 หุ้น)
	หรือยูแสงเฮง หรือนายฉลอง ไนยนารถ)		
	พระยาไชยยศสมบัติ	2.56%	(77 หุ้น)
	ม.จ. ปิยะภักดี	2.27%	(68 หุ้น)
	เอฟ. ลอดจ์	1.90%	(57 หุ้น)

ตารางที่ 5 (ต่อ)

กรรมการ	พระมนตรีพจนกิจ (อ๊)	1.27%	(38 หุ้น)
	(เทียนฮี้ สารสิน)		
	⁶ จิ้นย้วน (ย้วนจ้วนเฮง, โรงสี)	0.67%	(20 หุ้น)
	⁷ พระธรรมากรโกศล	0.67%	(20 หุ้น)
	หลวงปกิอังกฤษนี่	ตัวแทนพระคลังข้างที่	
	(ม.ร.ว. มูล ดารากร)		
	มิสเตอร์ โอ.เลสเตอร์	ตัวแทนธนาคารเยอรมัน	
	มิสเตอร์ เอฟ.กีเลียน	ตัวแทนธนาคารเยอรมัน	
	กัปตัน วี.กุลแบก	ตัวแทนธนาคารเดนมาร์ก	
	พระมนตรีพจนกิจ (เทียนฮี้ สารสิน)	นายกกรรมการอำนวยการ	
	¹ พระสรรพการหิรัญกิจ (เชย อิศรภักดี)	กรรมการอำนวยการ	
	² หลวงโสภณเพชรรัตน์ (กิมเซ่งหลี)	กรรมการ	
ผู้จัดการ: ฝ่ายต่างประเทศ		- มิสเตอร์เอฟ. กีเลียน	
ฝ่ายภายในประเทศ		- ¹ พระสรรพการหิรัญกิจ	

ตารางที่ 6 รายชื่อผู้ถือหุ้นและกรรมการของบริษัทแบงก์มณฑล

บริษัทแบงก์มณฑลจำกัด

เจ้าของ ¹พระสรรพการหิรัญกิจ

วันที่ตั้ง พ.ศ. 2450

ทุน 400,000.00 บาท

แบ่งเป็น 1,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 400.00 บาท

ผู้จัดการ นายพิน ทิพรักษา

ผู้ก่อตั้ง ²พระโสภณเพชรรัตน์ (กิมเซ่งหลี)

พระราชภักดี

พระศิริไอยสรวรค์

นายพันตรี หลวงโยธาทรรณนิเทศ

นายจ่าง

ขุนอาจชลธิ์

นายพิน ทิพรักษา

⁵นายช. ญู่แสง (นายฉลอง ไนยนารต)

ตารางที่ 7 รายชื่อผู้ถือหุ้นและกรรมการของบริษัทแบงก์เงินสยาม จำกัด

บริษัทแบงก์เงินสยาม จำกัด

<u>วันที่ตั้ง</u>	21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2451
<u>ทุน</u>	3,000,000.00 บาท (ขยายกิจการมาจากบริษัทอยู่แสงเฮง)
<u>ผู้จัดการ</u>	⁸ นายวิเชียร ศิวะโกเศศ
<u>กรรมการ</u>	² หลวงโสภณเพชรรัตน์ ⁵ จีน ช. อยู่แสง (นายฉลอง ไนยนารถ) ³ หลวงประสารอักษรพรณ หลวงวิมเนศรประสิทธิ์วิทย์ จมนมหาดเล็ก หลวงจิตรจักษ์ควานิช (นายถนอมยาหลิเจงจัน หรือ หลีเต็กอ้อ, กิจการโรงสีที่ใหญ่ที่สุดในพระนคร) ⁴ จีนกัณท์วนฮวด ⁶ จีนย้วนจ้วนเฮง จีนวงเซงหนา จีนตันกวางดี (บริษัท เซงกี ของพระพิบูลย์พัฒนามกร, บริษัทส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ) ห้างกวางอันไถ่ สิงคโปร์ (บริษัทตัวแทนของพระพิบูลย์ฯ) ห้างเซียงไถ่ เมืองฮ่องกง (บริษัทตัวแทนของพระพิบูลย์ฯ)

ตารางที่ 8 รายชื่อผู้ถือหุ้นและกรรมการของบริษัทบางกอกซิติแบงก์ จำกัด

บริษัทบางกอกซิติแบงก์ จำกัด

<u>เจ้าของ</u>	¹ พระยาสรรพการหิรัญกิจ
<u>วันที่ตั้ง</u>	12 สิงหาคม พ.ศ. 2452 (รับโอนกิจการมาจากแบงก์วงฮวดหลีของสุนกิมฮวด)
<u>ทุนจดทะเบียน</u>	2,000,000.00 บาท
<u>ทุนชำระแล้ว</u>	500,000.00 บาท
<u>ผู้จัดการ</u>	⁹ สุนกิมฮวด (โกศล สุนตระกุล)
<u>ผู้ก่อตั้ง</u>	¹ พระสรรพการหิรัญกิจ
	³ หลวงประสารอักษรพรรณ
	ขุนศรีวังราช
	⁹ สุนกิมฮวด
	⁴ กัณง่วนฮวด
	⁶ ย้วนจ้วนเฮง
<u>นายกกรรมการ</u>	⁹ สุนกิมฮวด
<u>กรรมการ</u>	⁴ กัณง่วนฮวด
	¹⁰ นายบุญรอด (พระภิรมย์ภักดี ต้นตระกูลเปียร์ตราสิงห์)
	ผิวเต็กชวน

ตารางที่ 9 รายชื่อผู้ถือหุ้นและกรรมการของบริษัทแบงก์เงินสยามทุนจำกัด

บริษัทแบงก์เงินสยาม ทุนจำกัด

<u>เจ้าของ</u>	⁵ นายฉลองไฉยนารท
<u>วันที่ตั้ง</u>	12 ธันวาคม พ.ศ. 2453 (รวมกิจการกับบางกอกซิติแบงก์)
<u>ทุนจดทะเบียน</u>	2,000,000.00 บาท
<u>ทุนชำระแล้ว</u>	1,000,000.00 บาท
<u>ผู้จัดการ</u>	⁸ นายวิเชียร ศิวะโกเศศ
<u>ผู้ก่อตั้งที่สำคัญ</u>	พระยาอัครบดีศรีสุรพานน พระยาทราวดี ⁷ พระยารัษฎากรโกศล พระไพศาลนวก ⁵ นายยู่งแสงเฮง ⁹ ขุนกิมฮวด ¹⁰ นายบุญรอด (พระภิรมย์ภักดี)
<u>กรรมการ</u>	⁸ นายวิเชียร ศิวะโกเศศ ⁹ ขุนกิมฮวด ¹⁰ พระภิรมย์ภักดี อำแดงทองดี

หมายเหตุ - บริษัทแบงก์เงินสยามทุนจำกัด ตามตารางที่ 9 เกิดจากการรวมตัวของบางกอกซิติแบงก์เข้ากับแบงก์เงินสยาม เนื่องจากบางกอกซิติแบงก์ล้มละลาย

หมายเหตุตารางที่ 5 – 9 ที่มา: เพิ่มกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์.

อ้างในพรณีย์ บัวเล็ก, วิเคราะห์นายทุนธนาคารพาณิชย์ของไทย พ.ศ. 2475 – 2516 กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์, 2529.

ธนาคารไทยพาณิชย์, บริษัทแบงก์สยามกัมมาจล ทุนจำกัด เปลี่ยนเป็นธนาคารไทยพาณิชย์ อนุสรณ์ 50 ปี. พระนคร: ไทยเกษม, 2500.

รัตนชาติ รัตนโกมล, “วิวัฒนาการและบทบาทของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.

(Den Danske Landmancls Bank) ธนาคารจากประเทศเดนมาร์กเข้ามาร่วมถือหุ้นด้วยจำนวน 300 หุ้น และ 240 หุ้น ตามลำดับ โดยผู้ดำรงตำแหน่งในฐานะรัฐมนตรีเป็นกรรมการบริหารธนาคารในขณะเดียวกันด้วย กล่าวคือกรมหมื่นมหิศรราชหฤทัยในฐานะเสนาบดีเป็นผู้บริหารธนาคารพาณิชย์แห่งนี้ด้วย ซึ่งเป็นต้นแบบที่ปฏิบัติตามกันมาจนถึงปัจจุบัน แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 จึงเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป แต่เหตุการณ์ในขณะนั้นการรวบอำนาจไม่ราบรื่นนักเพราะพอกระแสข่าวการยื่นจดทะเบียนประกอบธนาคารพาณิชย์แพร่ออกไปเท่านั้นก็เกิดการต่อต้านจากผู้บริหารของสาขาธนาคารต่างชาติที่เปิดดำเนินการอยู่ในขณะนั้น โดยเฉพาะธนาคารของอังกฤษได้ร้องเรียนต่อสถานกงสุลของประเทศอังกฤษทำให้สถานกงสุลของประเทศอังกฤษยื่นบันทึกต่อกระทรวงต่างประเทศในเรื่องนี้ว่าการมีเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติมีส่วนในการบริหารธนาคารพาณิชย์ย่อมเป็นการไม่ยุติธรรมแก่ธนาคารพาณิชย์อื่น ๆ ปัญหาได้เริ่มขยายวงกว้างออกไปกลายเป็นเรื่องการเมืองระหว่างประเทศ โดยมีประเทศมหาอำนาจในยุโรป 2 ประเทศให้ความสนใจต่อเรื่องนี้มาก จนกระทั่งนายเวสเตนการ์ด (Mr. Westengard) ที่ปรึกษาราชการทั่วไปของทางการในขณะนั้นได้ทำบันทึกทูลถวายความเห็นแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “เรื่องนี้เป็นที่สนใจของต่างประเทศมากกว่าที่จะคาดคิด โดยอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศอังกฤษได้หยิบเรื่องนี้ขึ้นมากล่าวกับเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศของอังกฤษ” ในที่สุดพระเจ้านั่งยาเธอ กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย จึงกราบบังคมทูลลาออกจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติในวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2443 ความปั่นป่วนจากต่างประเทศก็หมดลง การดำเนินการขออนุญาตตั้งธนาคารพาณิชย์ของคนไทยจึงสามารถดำเนินการต่อไป (ดูรายละเอียดในประวัติศาสตร์ธนาคารไทย สำราญ รอดเพชร และชรินทร์ แซ่มสาคร หน้า 21 – 22)

การลาออกจากเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติในกรณีนี้นั้นหากวิเคราะห์ตามข้อเท็จจริงและบันทึกเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์แล้วน่าจะวินิจฉัยได้ว่าการลาออกนั้นมิได้เกิดจากวัฒนธรรมทางสังคมขณะนั้นที่มีสำนึกหรือความเข้าใจดีต่อระบบทุนเสรีที่ต้องการให้เกิดการแข่งขันอย่างเสรีและอย่างเป็นธรรมในระบบทุนนิยมแต่อย่างใด (เพราะในเวลาต่อ ๆ มาการดำรงตำแหน่งควบกันระหว่างตำแหน่งรัฐมนตรี หรือตำแหน่งที่มีอำนาจในทางราชการ เช่นผู้บัญชาการทหารกับกรรมการของธนาคารพาณิชย์ยังดำเนินอยู่เป็นปกติสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน) การยอมลาออกจากเสนาบดีฯ ดังกล่าว น่าจะเกิดจากความไม่หวังที่ประเทศจักรวรรดินิยมตะวันตกในขณะนั้นจะใช้เป็นข้ออ้างในการขยายอิทธิพลโดยอาศัยแสนยานุภาพของตนที่มีในประเทศเพื่อนบ้านในขณะนั้นเข้ามาในประเทศไทยเสียมากกว่าอีกทั้งในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนั้นไทยก็อยู่ในภาวะการณ์ที่เพิ่งได้เสียดินแดนให้กับจักรวรรดินิยมนักล่าอาณานิคมเหล่านั้นด้วยจากหนังสือประวัติศาสตร์ธนาคาร

ไทยตอนหนึ่ง (ในหน้า 22) ก็ได้ให้ความเห็นอันเป็นเหตุผลที่พระองค์ท่านต้องลาออกจากเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติว่า “โดยที่เหตุการณ์ที่เรือรบฝรั่งเศสเคยแล่นเข้ามาปะทะกับกองเรือรบฝ่ายสยามและในที่สุดประเทศสยามต้องสูญเสียดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงทั้งหมดรวมทั้งต้องเสียค่าปรับอีกเป็นจำนวนมากตามที่ถูกร้องจากประเทศฝรั่งเศสใน พ.ศ. 2436 ยังคงเป็นเหตุการณ์ที่จดจำกันได้ดี ดังนั้นเพื่อป้องกันชาวต่างประเทศใช้เป็นช่องทางในการบีบบังคับทางการเมืองกับประเทศสยามและเพื่อยุติเหตุอันจะทำให้ประเทศสยามมีธนาคารพาณิชย์ของคนไทยต้องสะดุดลง พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นมหิศรราชหฤทัยจึงกราบบังคมทูลลาออกจากเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติในวันที่ 24 พฤษภาคม 2443”

หากจะวิเคราะห์คำประห้วงของธนาคารต่างประเทศที่มีสาขาในประเทศไทยดังกล่าว นั้นน่าจะเป็นการเรียกร้องความเสมอภาคในการประกอบธุรกิจของเอกชนซึ่งก็เป็นไปตามกลไกของระบบทุนนิยมซึ่งต้องการให้มีการแข่งขันทางธุรกิจของเอกชนอย่างเสรี แต่เนื่องจากโครงสร้างของระบบทุนนิยมขุนนางไทยมิได้เห็นความสำคัญในเรื่องนี้ อีกทั้งในอดีตตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมา พวกขุนนางและพ่อค้าคนจีนก็ทำธุรกิจและแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกัน โดยอาศัยสิทธิพิเศษจากอำนาจรัฐในการเอื้อประโยชน์ทางการค้ามาโดยตลอด ดังนั้นการที่สังคมก่อนปี 2475 จะมีสำนึกที่ต้องการให้เกิดการแข่งขันอย่างเสรีจึงเป็นไปได้ ดังนั้นเหตุการณ์ประห้วงของธนาคารพาณิชย์ต่างประเทศที่ตั้งสาขาในประเทศไทยครั้งนี้จึงน่าจะถือได้ว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การธนาคารไทยที่มีการเรียกร้องความเสมอภาคและการแข่งขันกันอย่างเสรีในระบบธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย แต่ดูจะไม่เป็นผลเนื่องจากกรอบความคิดรูปการจิตสำนึกและวัฒนธรรมของระบบทุนนิยมขุนนางไทยได้หยั่งรากลึกของสังคมไทยมาเป็นเวลายาวนานอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากิจการของธนาคารพาณิชย์ไทยตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน จึงผสมปนเปกันระหว่างข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ นายทหาร นายตำรวจ รัฐมนตรี ที่ร่วมลงทุนถือหุ้นและเข้าเป็นผู้บริหารในธนาคารกับพ่อค้าด้วย ดังนั้นธุรกิจหรือธนาคารใด ๆ ต่างก็ต้องการร่วมทุนกับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มีอำนาจทางการเมืองเพื่อแสวงหาความได้เปรียบในการแข่งขันกับธุรกิจประเภทเดียวกัน แม้จะเกิดเหตุการณ์การปฏิวัติเรียกร้องประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 แล้วก็ตาม การมีรัฐธรรมนูญใหม่และการมีกรอบกติกาใหม่ก็เป็นเพียงการเรียกร้องให้ข้าราชการเฉพาะข้าราชการฝ่ายการเมืองเท่านั้นที่ห้ามมิให้เข้าไปเป็นผู้บริหารในธนาคารหรือกิจการธุรกิจอื่น ๆ ส่วนข้าราชการประจำหรือชนชั้นหนึ่งก็คือตัวแทนของทุนขุนนางยังสามารถประกอบอาชีพร่วมทุนกับพ่อค้าวานิชต่าง ๆ ได้เต็มที่โดยไม่มีกฎหมายบังคับ หรือมิได้ถูกการดำเนินคดีจากสังคมโดยสื่อมวลชนแต่อย่างใด ดังนั้นเราจะเห็นปลัดกระทรวง อธิบดีกรมต่าง ๆ รวมตลอดทั้งผู้บัญชาทหารบก ผู้บัญชาทหารอากาศ ผู้บัญชาทหารเรือ และอดีตนายทหารชั้นผู้ใหญ่เหล่านั้นยังคงเข้าไปเป็นที่ปรึกษา เข้าไปถือหุ้นและ

ได้ใช้อำนาจของตนเอื้อประโยชน์ต่อบริษัทธุรกิจและธนาคารพาณิชย์ของไทยอย่างดาดดินดังจะได้กล่าวต่อไป และแม้ในปี 2522 โดยผลแห่งอิทธิพลทางสังคมต้องการตัดขาดไม่ให้มีการเมืองเข้าไปแสวงหาประโยชน์ในธนาคารพาณิชย์โดยสภาได้มีการแก้ไขกฎหมายการธนาคารพาณิชย์ในมาตรา 12 จัตวา (6) โดยห้ามไม่ให้ข้าราชการการเมืองเข้าไปเป็นกรรมการ ผู้จัดการ รองผู้จัดการ ผู้ช่วยผู้จัดการ หรือที่ปรึกษาของธนาคารพาณิชย์โดยเด็ดขาด แต่ก็ยังเปิดช่องทางให้ข้าราชการประจำเข้าไปแสวงหาประโยชน์ได้อยู่ดี

ผู้บริหารธนาคารไทยพาณิชย์หลายคนในปัจจุบันได้กล่าวถึงพัฒนาการความก้าวหน้าของธนาคารพาณิชย์แห่งแรกของไทยอย่างภาคภูมิใจ รวมทั้งนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในปัจจุบัน ก็ได้เคยกล่าวไว้ในขณะที่ยังดำรงตำแหน่งกรรมการผู้จัดการธนาคารไทยพาณิชย์ (ปรากฏตามรายงานประจำปี 2534 ของธนาคารไทยพาณิชย์) เช่นเดียวกัน แต่ความภาคภูมิใจเหล่านั้นจะได้รู้ถึงความเอารัดเอาเปรียบที่ธนาคารไทยพาณิชย์กระทำต่อคู่แข่งทางการค้าในอดีตซึ่งถือเป็นการแข่งขันอย่างไม่เป็นธรรมบ้างหรือไม่? โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเอารัดเอาเปรียบประชาชนในรูปของการใช้อำนาจทางการเมือง โดยการนำเอาเงินภาษีของประชาชนไปสนับสนุนกิจการของธนาคารโดยตรงดังจะได้กล่าวต่อไป

(2) ใช้งบประมาณแผ่นดินสนับสนุนการจัดตั้งสาขานาครพาณิชย์

เมื่อธนาคารไทยพาณิชย์ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในวันที่ 1 เมษายน 2449 ปรากฏว่าเมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2463 ได้มีการขยายสาขาออกไปในต่างจังหวัด โดยก่อตั้งสาขาทุ่งสูงขึ้น แต่แทนที่ธนาคารจะดำเนินการด้วยทุนของตัวเอง ก็ปรากฏว่าได้เงินภาษีอากรของประชาชนไปสนับสนุนในการจัดตั้งสาขา โดยรัฐบาลได้ให้เงินอุดหนุนการตั้งสาขาปีละ 8,000 บาท เป็นเวลานานถึง 7 ปี รวมเป็นเงิน 56,000 บาท แต่ในที่สุดสาขานี้ก็ต้องปิดทำการลงเมื่อเดือนมีนาคม 2475 เพราะปริมาณงานไม่พอ ต้องประสบกับภาวะขาดทุนโดยตลอด (มีบันทึกอยู่ใน หจข., ร.7 ค10/1 คำอธิบายเรื่อง เงินอุดหนุนสาขาแบงก์ที่เชียงใหม่ของพระยาโกมารกุลมนตรี นายกกรรมการบริษัทแบงก์สยามกัมมาจล อ้างในวิทยานิพนธ์นางสาวพรณี บัวเล็ก หน้า 21)

รัฐบาลไทยได้ใช้วิธีเดียวกันนี้อีกในเดือนมกราคม 2470 ในการดำเนินการของธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาเชียงใหม่ กล่าวคือ ธนาคารไทยพาณิชย์ได้ขอความช่วยเหลือจากรัฐบาล 2 ประการคือ

1. ขอให้รัฐบาลช่วยออกค่าใช้จ่ายในการตั้งสาขานี้ ซึ่งแบงก์ได้จ่ายไปแล้วเป็นเงิน 3,353 บาท 97 สตางค์
2. ขอเงินอุดหนุนปีละ 30,000 บาท เป็นเวลา 3 ปี นับแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2470 เป็นต้นไป และขอให้แบ่งจ่ายเงินอุดหนุนปีละ 2 งวด ๆ ละ 15,000 บาท ซึ่งในการร้อง

ขอครั้งนี้รัฐบาลได้ยินยอมให้ความช่วยเหลือตามที่ร้องขอ (รายละเอียดข้างต้นมีบันทึก หจข., ร.7 ค10/1 คำกราบบังคมทูลของพระองค์เจ้าสุภโยคเกษม 27 เมษายน 2471 อ้างในวิทยานิพนธ์ นางสาวพรณี บัวเล็ก หน้า 22)

(3) เริ่มใช้งบประมาณแผ่นดินอุณาการพาณิชย์เป็นครั้งแรกเมื่อ 80 ปีที่แล้ว นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ใช้อำนาจรัฐนำเงินภาษีอากรของประชาชนเข้าไปค้ำจุนธนาคารไทยพาณิชย์ที่ต้องประสบกับภาวะวิกฤตในระยะเริ่มต้นถึง 2 ครั้ง เพื่อให้ธนาคารไทยพาณิชย์ตั้งอยู่ได้ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าวิธีการแก้ปัญหาวิกฤตของธนาคารพาณิชย์ที่รัฐบาลดำเนินอยู่ในปัจจุบันนี้ก็มีรูปแบบและเนื้อหาเช่นเดียวกับที่เคยใช้แก้ปัญหาวิกฤตธนาคารพาณิชย์ในอดีตตลอดระยะเวลา 80 ปีที่ผ่านมา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการแก้ปัญหาวิกฤตธนาคารพาณิชย์ของไทยครั้งแรกในปี 2456 นั้น เป็นต้นแบบที่ใช้กันมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งวิธีการดังกล่าวของรัฐบาลนั้นมิได้คำนึงถึงความเป็นธรรมต่อประชาชน ทั้ง ๆ ที่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองซึ่งทำให้สังคมได้เกิดพัฒนาการไปมากแล้วก็ตาม และที่สำคัญที่สุดก็คือ ได้เกิดสิ่งทีเรียกว่าเสรีภาพทางข่าวสารซึ่งได้ส่งผลในการยกระดับการรับรู้ของประชาชนขึ้นมาก แต่รัฐมนตรีนึกว่ากระทรวงการคลังในรัฐบาลหลายยุคหลายสมัยกลับยังแก้ปัญหาด้วยวิธีการแบบเก่าโดยไม่คำนึงถึงการรับรู้ของประชาชน ผู้เขียนเห็นว่าสภาพการณ์เช่นนี้น่าจะเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมเพราะประชาชนจะมองเห็นธาตุแท้ของรัฐบาลในระบบทุนนิยมขุนนางว่า แท้ที่จริงแล้วรัฐบาลมิใช่ตัวแทนผลประโยชน์ของประชาชน หากแต่เป็นตัวแทนของกลุ่มทุนขุนนางซึ่งเป็นชนชั้นสูงของสังคม ซึ่งหากมองด้วยทฤษฎี Instrumentalist ใหม่ของ Claus Offe แล้วก็น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งว่าจะเกิดอันตรายต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอันจะนำไปสู่ความไร้ระเบียบทางสังคม เพราะ Offe เห็นว่า "รัฐ จำเป็นต้องปกปิดซ่อนเร้นลักษณะทางชนชั้นไว้ ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่ารัฐนั้นเป็นกลาง ไม่ได้เข้ากับผลประโยชน์ของชนชั้นหนึ่งชนชั้นใด ซึ่งหากรัฐใดไม่สามารถปกปิดซ่อนเร้นลักษณะชนชั้นไว้ได้ ก็จะก่อให้เกิดปัญหาทางโครงสร้าง และจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้าง" (ดูรายละเอียดได้จากหนังสือ "รัฐ" ของชยอนันต์ สมุทวณิช, พิมพ์ครั้งที่ 5, 2541)

ดังนั้นเพื่อเป็นการชี้ให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมในการใช้อำนาจของรัฐต่อการแก้ปัญหาวิกฤตของธนาคารในอดีต เพื่อเป็นบทเรียนในการแก้ปัญหาในปัจจุบันในการที่จะกระตุ้นให้ "รัฐบาล" สำนึกถึงผลประโยชน์ของประชาชนควบคู่ไปกับการดำเนินการแก้ปัญหาวิกฤตสถาบันการเงินในปัจจุบัน ผู้เขียนจึงขอหยิบยกการดำเนินการของรัฐบาลในการแก้ปัญหาวิกฤตการณ์ธนาคารในระยะเริ่มต้นของการก่อตั้งธนาคารพาณิชย์ของไทยมาแสดงดังนี้

ก) การแก้วิกฤตครั้งที่ 1 (ธนาคารไทยล้มเพราะผู้จัดการโกง)

แบงก์สยามกัมมาจล หรือธนาคารไทยพาณิชย์ในปัจจุบันได้ประสบปัญหาวิกฤตอย่างรุนแรงในปี 2456 อันเป็นผลกระทบจากแบงก์บางกอกที่ล้มลงในปี 2453 แล้วแบงก์จีนสยามกระโดดเข้าอุ้มโดยควมธนาคารเข้าด้วยกันแล้วเปลี่ยนชื่อใหม่เป็นแบงก์จีนสยามทุนจำกัด ซึ่งถือได้ว่าเป็นการควบกิจการธนาคารพาณิชย์ของไทยเป็นครั้งแรก แต่ด้วยเหตุเพราะแบงก์สยามกัมมาจลและแบงก์จีนสยาม และจีนสยามทุนจำกัดมีผู้จัดการเป็นคนเดียวกันคือ นาย ช.ยูเสง หรือนายฉลอง ไนยนาถ และได้เกิดการโกงเงินในแบงก์สยามกัมมาจลด้วย จึงเกิดวิกฤตการณ์รุนแรงมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมคล้ายกับทุกวันนี้โดยมีรายละเอียดดังนี้

ใน พ.ศ. 2453 นาย ช.ยูเสง หรือนายฉลอง ไนยนาถ ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งผู้จัดการธนาคารสยามกัมมาจลฝ่ายไทย และต่อมาใน พ.ศ. 2455 ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้จัดการสาขาราชวงศ์ด้วย จุดมุ่งหมายสำคัญในการตั้งแบงก์สาขานี้ เพื่อจะให้มีคนซื้อตั๋วขายตัวมากขึ้น เพราะจะได้แข่งขันกับแบงก์ต่างประเทศและได้กำไรงาม วิกฤตการณ์ครั้งนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการดำเนินงานที่อาศัยความใกล้ชิดกันทำให้เกิดระบบการทำบัญชีของธนาคารไม่รัดกุม อันเป็นช่องทางให้เกิดการคดโกงได้ แบงก์สยามกัมมาจลและแบงก์จีนสยามได้ทำการตกลงเบิกเงินเกินบัญชี (Over Draw) และรับใช้จ่ายเงินแทนซึ่งกันและกันด้วย¹ ด้วยข้อตกลงระหว่างธนาคารทั้ง 2 เช่นนี้ นายฉลอง ไนยนาถ ในฐานะผู้จัดการแบงก์สาขาของแบงก์สยามกัมมาจลและเป็นผู้จัดการแบงก์จีนสยามฯ ด้วยในเวลานั้น ได้นำเงินแบงก์สาขาของแบงก์สยามกัมมาจลไปช่วยแบงก์จีนสยามฯ และกิจการโรงสีข้าวสยามที่ตนมีผลประโยชน์อยู่ด้วย ซึ่งตอนนั้นถึงจุดวิกฤตใกล้จะล้มละลายโดยเรียกเอาเงินมาจากผู้เก็บเฉย ๆ บ้าง ออกเช็คไว้ให้ถือแทนตัวเงินบ้าง เงินแบงก์สยามกัมมาจลก็หมดลง² และเมื่อมีผู้มาเบิกเงินที่แบงก์สาขา ๆ ก็ไม่มีจ่ายทำให้กิจการของแบงก์สยามกัมมาจลชวนเซลงจนเกือบล้ม แต่ก็สามารถรอดพ้นวิกฤตมาได้ เนื่องจากรัฐบาลในขณะนั้นได้ให้เงินเกื้อหนุนอย่างเต็มที่โดยให้ยืมเงินพระคลังข้างที่ หรือพระคลังมหาสมบัติไปจ่ายชั่วคราวพอประคับประคองความเสียหายไปก่อน³ และจากคำกราบบังคับทูลของสมเด็จพระเจ้านุรินฤนาถเมื่อวันที่ 13

¹ หจข., ร.6 น 20.15 ก/37 การพิจารณาความอาญา เรื่อง ธนาคารพิบัติ คำให้การของนาย วิเชียร อ่างในวิทยานิพนธ์นางสาวพรรณิ บัวเล็ก หน้า 15

² หจข., ร.6 ค 15/3 คำให้การนายฉลองไนยนาถ อ่างในวิทยานิพนธ์เรื่องเดียวกัน หน้า 16

³ หจข., ร.6 ค 15/3 พระราชสาส์นของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงเจ้าพระยา ยมราช เรื่อง การล้มของแบงก์จีน 12 ธันวาคม 2456 อ่างในวิทยานิพนธ์เรื่องเดียวกัน หน้า 16

เมษายน 2457 (อ้างในวิทยานิพนธ์พรรณิ บัวเล็ก หน้า 16) ได้ให้ความชัดเจนถึงจำนวนเงินที่รัฐบาลในขณะนั้นได้ให้การสนับสนุนค้ำจุนแบงก์สยามกัมมาจล ว่า

“ด้วยความร่วมมือของเสนาบดีกระทรวงพระคลัง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระเจ้าน้องยาทรเนื่องจากเกรงว่าถ้าแบงก์สยามล้มจะเกิดความเสียหายแก่เงินของพระคลังข้างที่และการค้าในระยะนั้น ทำให้สามารถนำเงินมาเกื้อหนุนแบงก์สยามไว้ได้ ความเสียหายของแบงก์สยามครั้งนี้ นับว่ามาก ตามคำกราบบังคมทูลของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระเจ้าน้องยาทรนั้น ปรากฏว่าแบงก์สยามต้องเสียเงินไปประมาณ 2,000,000 บาท คือจ่ายเงินให้แก่บริษัทแบงก์จีนสยาม 400,000 บาท และที่นายฉลอง ไนยนาถ ยกออกไปอีก 1,681,000 บาท นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องเงินที่สูญเสียไปเพราะตัวเก็ง ตัวปลอม ที่แบงก์สยามรับซื้อไว้ไปรับเงินทางเมืองต่างประเทศ กับทั้งลูกหนี้ของแบงก์สยามจะต้องสูญเสียไปอีก ตามรายงานของมิสเตอร์ อี โพลริโอ ได้ตรวจสอบบัญชีของแบงก์สยามมาอย่างดี ปรากฏว่า เงินที่แบงก์สยามกัมมาจลต้องขาดทุนไปเพราะนายฉลองยกออกไป และแบงก์จีนล้มละลายในครั้งนี้ รวมเป็นเงิน 5,747,000 บาท ซึ่งนับว่าเงินทุนของแบงก์ซึ่งมีมาแต่เดิมและที่ได้สะสมไว้ได้สูญสิ้นไปหมด นอกจากนี้ เงินที่กระทรวงพระคลังฯ ได้ออกช่วยให้แบงก์กู้เพื่อให้แบงก์คงดำเนินการได้ก็พลอยสูญเสียเข้าไปอีกเกือบเต็มจำนวน”

ผลจากการที่แบงก์สยามกัมมาจลถูกโกงทำให้ทุนของธนาคารเกือบหมด จึงต้องมีการเพิ่มทุนใหม่อีก 3,000,000 บาท เมื่อรวมกับทุนที่ยังเหลืออยู่อีก 300,000 บาท รวมเป็นเงิน 3,300,000 บาท และได้กำหนดให้ราคาหุ้นของผู้ถืออยู่แต่เดิมมีมูลค่าลดลงเหลือเพียง 1 ใน 10 ของราคาหุ้น และเปิดขายหุ้นใหม่จำนวน 30,000 หุ้น ราคาหุ้นละ 100 บาท (รายละเอียดดูในธนาคารไทยพาณิชย์, อนุสรณ์ครบ 50 ปีของธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด 2508 หน้า 48) ในการซื้อขายหุ้นใหม่นี้ รัฐบาลในขณะนั้นได้ให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่เพราะพระคลังข้างที่ในเวลานั้นจะเป็นผู้ถือหุ้นในส่วนที่เพิ่มทุนเป็นเงินประมาณ 1,635,000 บาท แต่เนื่องด้วยพระคลังข้างที่ในเวลานั้นกำลังขัดข้อง ไม่มีจำนวนเงินเพียงพอที่จะไปถือหุ้นส่วนนั้นตามกำหนดเวลาที่บริษัทประกาศเรียกให้ส่งได้ กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ (กระทรวงการคลัง) จึงได้ให้ยืมเงินไปใช้ก่อน ในที่สุดแบงก์สยามกัมมาจลก็สามารถตั้งขึ้นใหม่ด้วยเงินที่ยืมจากพระคลังมหาสมบัติ ธนาคารนี้จึงสามารถตั้งและดำเนินการได้ต่อไป (พจข., ร.6 ค 15/2 คำกราบบังคมทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระเจ้าน้องยาทร 1 พ.ค. 2457 อ้างในพรรณิ บัวเล็ก, 2527, หน้า 19)

ข) การแก้ไขวิกฤตครั้งที่ 2 (การผันผวนของอัตราแลกเปลี่ยนค่าเงินปอนด์)

จากหนังสือครบรอบอนุสรณ์ 50 ปีของธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด บันทึกไว้ในหน้า

“วิกฤตการณ์ทางการเงินของธนาคารไทยพาณิชย์ครั้งนี้เกิดขึ้น ใน พ.ศ. 2474 เมื่อ อังกฤษได้ออกจากมาตราทองคำ ค่าของเงินปอนด์จึงลดตัวลง รัฐบาลไทยได้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินปอนด์กับเงินบาทใหม่ แบงก์สยามกัมมาจลมีเงินปอนด์และตัวเงินปอนด์ฝากอยู่ในธนาคารในประเทศอังกฤษเป็นจำนวนมาก ทำให้ทรัพย์สินของธนาคารเสียหายประมาณ 3,000,000 บาท แบงก์สยามกัมมาจลมีเงินสำรองไม่พอเพียงที่จะนำมาชดเชยจำนวนมากต้องสูญเสียไปครั้งนี้พระคลังข้างที่ในฐานะผู้ถือหุ้นใหญ่ก็ต้องพลอยกระทบกระเทือนไปด้วย เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษาธิบดี อธิบดีกรมพระคลังข้างที่ได้้นำความขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้มีพระบรมราชานุญาตให้กรมพระคลังข้างที่จ่ายเงินให้แบงก์สยามกัมมาจลเป็นการให้ยืม จำนวน 3,000,000 บาท โดยไม่คิดดอกเบี้ย”

นอกจากนี้รัฐบาลในขณะนั้นยังให้การสนับสนุนแบงก์สยามกัมมาจล โดยไม่ให้กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ (กระทรวงการคลัง) ซึ่งฝากเงินไว้ในธนาคารทำการถอนเงินเพื่อให้ธนาคารมีเงินหมุนเวียนเพียงพอ โดยปรากฏหลักฐานเป็นสำเนาพระราชหัตถเลขา ตีตราลับที่ 33/383 ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีถึงพระยาโกมารกุลมนตรี เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2474 ความว่า “ด้วยมีปัญหาที่กำลังคิดการจะช่วยบริษัทแบงก์สยามกัมมาจลจำกัดไว้ เพราะฉะนั้นอย่าให้กระทรวง พระคลังถอนเงินเกินปกติ และถ้ามีทางจะฝากเข้าก็ให้ฝากอยู่ตามเดิม” (พษ., ร.7 ค 10/1 สำเนาพระราชหัตถเลขาตีตราลับที่ 33/383 ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงพระยาโกมารกุลมนตรี 14 ธ.ค. 2474 พรรณี บัวเล็ก, 2527, หน้า 20)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 ปรากฏว่าทางกระทรวงพระคลังเองก็ต้องประสบปัญหาทางการเงินเช่นกันแต่ครั้งจะถอนเงินจากธนาคารสยามกัมมาจลออกมาใช้จ่ายก็ยังขัดกับพระราชหัตถเลขาที่ทรงสั่งไว้ ซึ่งมีบันทึกข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ตอนนีในสำเนารายงานการประชุมอภิรัฐมนตรี ครั้งที่ 12/2475 เรื่องพระคลังคิดจะถอนเงินที่ฝากแบงก์สยาม เมื่อวันที่ 7 มิ.ย. 2475 ตามเอกสาร พษ., ร.7 ค 10/1 อ้างในวิทยานิพนธ์เรื่องเดียวกัน ด้วยเหตุนี้พระองค์เจ้าศุภโยคเกษม เสนาบดีคลังฯ จึงได้นำความขึ้นปรึกษากับพระเจ้าพี่ยาเธอพระกำแพงเพชรอัครโยธิน แล้วกราบบังคมทูลให้ทรงทราบต่อมาว่า

“ด้วยตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงพระคลังปฏิบัติการในเรื่องเงินของรัฐบาลที่ฝากอยู่ในแบงก์สยามกัมมาจลจำกัด ตามพระราชหัตถเลขาที่ 33/383 ลงวันที่ 14 ธันวาคม 2474 นั้น บัดนี้เงินของกรมพระคลังมีวงแคบมากไม่มีใครพอที่จะหมุนจ่าย ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้นำความไปกราบทูล ปรีกษารื้อกับพระเจ้าพี่ยาเธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธินดูก่อนเพื่อขอประทานพระดำริว่าจะมีทางขัดข้องประการใดอยู่อีกหรือไม่ ถ้าหากในเวลานี้กระทรวงพระ

คลังฯ จะขอถอนเงินของรัฐบาลที่ฝากอยู่ในแบงก์สยามกัมมาจลจำกัดบ้าง เพื่อแก้ไขความคับแคบของวงเงินกรมพระคลัง ข้าพระพุทธเจ้าได้รับประทานรับสั่งว่าถ้าเป็นจำนวนเงินไม่เกินสมควรก็พอจะทำได้ แต่ขอให้ทราบล่วงหน้าก่อน ถ้าปฏิบัติทำให้เป็นทั้งฝาก ทั้งถอนตามคราวที่จะทำได้ ไม่ใช่มุ่งเลิกถอนความไว้วางใจในระวางพระคลังมหาสมบัติกับแบงก์แล้วก็น่าจะทำได้ สำหรับตามความเห็นของข้าพระพุทธเจ้าแล้วในเรื่องนี้แบงก์สยามกัมมาจลนั้นเป็นการสมควรที่รัฐบาลจะต้องช่วยเหลือคำจูน ส่วนการถอนเงินนั้นในคราวใดที่จะมีการถอน เพื่อแก้ไขข้อติดขัดดังกล่าวก็ต้องปรึกษาหารือก่อนทุกคราว...” (พจช., ร.7 ค 10/1 คำกราบบังคมทูลของพระองค์เจ้าสุภโยคเกษม เสนาบดีกระทรวงการคลัง 9 มิถุนายน 2475 อ้างในเรื่องเดียวกัน, หน้า 20 – 21)

จากความเห็นของพรวรณี บัวเล็ก ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ ได้มีความเห็นสรุปว่ารัฐบาลมุ่งที่จะช่วยเหลือธนาคารอย่างเต็มที่ ทั้ง ๆ ที่เศรษฐกิจในขณะนั้นโดยส่วนรวมก็อยู่ในภาวะวิกฤต โดยกล่าวไว้ในหน้า 21 ว่า

“แบงก์สยามกัมมาจลผ่านวิกฤตการณ์ทางการเงินไปได้อีกครั้งหนึ่ง ด้วยการเข้าคำจูนจากกษัตริย์และขุนนาง โดยใช้เงินจากพระคลังข้างที่และพระคลังมหาสมบัติเหมือนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งแรก แม้เมื่อพระคลังมหาสมบัติซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบทางการเงินของประเทศต้องประสบความยุ่งยากทางการเงินอย่างหนักใน พ.ศ. 2475 ก็ยังขาดความคล่องตัวในการนำเงินพระคลังฯ เองซึ่งฝากไว้ในธนาคารสยามกัมมาจลออกมาใช้ได้ การเบิกถอนแต่ละครั้งก็ทำได้จำนวนไม่มาก และก็ต้องแจ้งให้แบงก์ทราบล่วงหน้าก่อน ซึ่งเท่ากับเป็นการมุ่งช่วยเหลือแบงก์อย่างเต็มที่ในขณะที่เศรษฐกิจส่วนรวมกำลังย่ำแย่”

ค) วิกฤตครั้งที่ 2 กับเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475

จากบันทึกทางประวัติศาสตร์ข้างต้นได้ชี้ให้เห็นถึงภาวะคับขันทางการเมืองของรัฐบาล เพราะกระทรวงการคลังก็ไม่มีเงินเพียงพอที่จะนำมาใช้จ่ายในการบริหารประเทศ เงินที่ฝากไว้ในธนาคารไทยพาณิชย์ก็เบิกได้ยาก ขณะนั้นก็อยู่ในภาวะการหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบด้วยเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และเมื่อเกิดวิกฤตการณ์ทางสถาบันการเงินซ้ำเติมเข้ามาโดยรัฐบาลในขณะนั้นไม่สามารถจะแก้ปัญหาได้เพราะถูกพันธนาการด้วยระบบการเมืองที่แยกไม่ออกระหว่างผลประโยชน์ของกลุ่มทุนธนาคารกับผลประโยชน์ของประชาชนจึงมีผลต่อการเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมือง โดยผู้เขียนมีความเห็นดังนี้

ในความเห็นของผู้เขียนเห็นว่าเนื้อหาและเวลาของคำกราบบังคมทูลนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยในขณะนั้น เพราะสะท้อนให้เห็นถึงจุดแตกหักของระบบซึ่งผู้มีอำนาจในขณะนั้นได้เหนียวรั้งไว้ด้วยการใช้ระบบการเมืองเข้าโอบอุ้มผล

ประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจทุนธนาคารไว้โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของมหาชน กล่าวคือหากจะดูเวลาจากคำกราบบังคมทูลของพระองค์เจ้าศุภโยคเกษม เสนาบดีกระทรวงการคลัง ซึ่งมีถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ในขณะนั้น เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 2475 แล้วจะเห็นว่าภาวะการณ์ขณะนั้นเป็นภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่รุนแรง ประชาชนต้องเดือดร้อนไปทุกหย่อมหญ้า รัฐบาลต้องปลดข้าราชการออกจำนวนมาก แทนที่รัฐบาลในขณะนั้นจะมีความคล่องตัวสามารถนำเงินมาแก้ปัญหาวิกฤตทางการเมืองและวิกฤตทางสังคมเพื่อรักษาพระราชอำนาจของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชในขณะนั้นไปพลางก่อนได้ ก็มีสภาพการขัดข้องดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ด้วยเหตุแห่งวิกฤตนี้ได้มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง กล่าวคือภายหลังที่มีคำกราบบังคมทูลนั้นเพียง 15 วันเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 คณะราษฎรก็ทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองภายใต้การนำของพระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งประวัติศาสตร์ตอนนี้ถือว่าเป็นบทเรียนสำคัญที่รัฐบาลในปัจจุบันควรจะได้พิจารณาอย่างรอบครอบในการที่จะทุ่มทุนมหาศาลโดยนำเงินภาษีอากรของประชาชนไปอุดหนุนสถาบันการเงินของรัฐ และเอกชนไว้โดยละเลยปัญหาปากท้องความเดือดร้อนของประชาชนอย่างในทุกวันนี้

ง) วิกฤตสถาบันการเงินกับรูปธรรมความเดือดร้อนก่อน 2475

วิกฤตของธนาคารพาณิชย์ไทยมิได้มีเฉพาะธนาคารไทยพาณิชย์หรือแบงก์สยามกัมมาจลในขณะนั้น แต่ได้มีผลกระทบไปถึงธนาคารพาณิชย์ไทยที่ตั้งขึ้นในช่วงระยะเวลาเดียวกันอีก 3 ธนาคารด้วยเช่นกันถือได้ว่าเป็นวิกฤตของสถาบันการเงินทั้งระบบในขณะนั้น ซึ่งก็คล้ายกับวิกฤตในวันนี้ ในขณะนั้นสังคมไทยยังไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการล้มละลายของธุรกิจธนาคาร การดำเนินการของพ่อค้าชาวจีนในขณะนั้นซึ่งร่วมกันก่อตั้งธนาคารกับกลุ่มนายทุนขุนนางก็ใช้วิธีการเข้าไปโอบอุ้มในลักษณะเตี้ยอุ้มค่อม แต่เมื่อความเสียหายมีจำนวนเงินสูงมาก แต่ละธนาคารก็ไม่มีเงินทุนมากพอการเข้าไปโอบอุ้มกันและกันก็เป็นผลทำให้เกิดล้มกันทั้งหมด ยกเว้นแบงก์สยามกัมมาจล ซึ่งใช้วงเงินของรัฐทั้งระบบเข้าไปโอบอุ้มทำให้ยืนอยู่ได้ แต่หากจะมองดูด้วยเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์แล้วก็จะเห็นว่าการลงทุนที่ใช้เม็ดเงินของรัฐเข้าไปโอบอุ้มธนาคารไทยพาณิชย์ในขณะนั้นก็ถือได้ว่าเป็นการลงทุนที่มีค่าสูงยิ่งในประวัติศาสตร์ แม้ธนาคารไทยพาณิชย์จะอยู่ได้ แต่ได้เกิดการสูญเสียครั้งสำคัญของการรักษาพระราชอำนาจของสถาบันที่เก่าแก่และสืบทอดมาเป็นเวลายาวนาน นั่นคือได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 แต่เป็นเรื่องที่น่าแปลกว่าเหตุการณ์ได้ผ่านมาเป็นเวลานานกว่า 80 ปี อีกทั้งได้เกิดวิกฤตการณ์ธนาคารมาอีกหลายครั้งแต่วิธีการของรัฐบาลในแต่ละยุคในการแก้ไขภาวะวิกฤตของธนาคารยังใช้วิธีการดั้งเดิมเหมือนเมื่อครั้งแรกที่ยังไม่มีประสบการณ์ กล่าวคือใช้วิธีการนำเงิน

งบประมาณของแผ่นดินเข้าไปโอบอุ้มธนาคาร ดังนั้นตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นและที่จะกล่าวต่อไปนี้อันเป็นผลจากวิกฤตสถาบันการเงินในอดีตน่าจะเป็นบทเรียนสำคัญของผู้ที่มีอำนาจในการแก้ปัญหาวิกฤตของสถาบันการเงินในขณะนี้ โดยผู้เขียนขอหยิบยกตัวอย่างที่เป็นจริงในประวัติศาสตร์มาให้เห็นดังนี้ เพื่อเป็นบทเรียนแก่คนรุ่นของเรา

ตามตารางที่ 10 แสดงให้เห็นรายชื่อบุคคลที่เป็นผู้บริหารในธนาคารพาณิชย์ของไทยที่เกิดขึ้นในระยะเริ่มแรกปรากฏว่าเป็นกลุ่มบุคคลเดียวกันที่เข้าไปนั่งบริหารในธนาคารต่าง ๆ คือ ธนาคารสยามกัมมาจล ธนาคารจีนสยาม (เดิมเป็นธนาคารยูเส็งเฮง แล้วรวมทุนกับกลุ่มขุนนางและพ่อค้าอื่น ๆ จัดตั้งเป็นธนาคารจีนสยามขึ้น) ธนาคารมณฑล ธนาคารบางกอกซิตี (เดิมชื่อแบงก์วันฮวดหลี ผู้ก่อตั้งคือ นายสุนทิมฮวด หรือนายโกศล สุนตระกูล ต่อมาได้รวมกลุ่มกับทุนขุนนางและพวกจีนไหหลำและตั้งเป็นธนาคารบางกอกซิตีแบงก์จำกัดขึ้น) ธนาคารทั้ง 3 แห่ง (ธนาคารจีนสยาม, ธนาคารมณฑล และธนาคารบางกอกซิตี) นี้เริ่มต้นจากพ่อค้าชาวจีนซึ่งเป็นพ่อค้าข้าว ในช่วงปี พ.ศ. 2452 - 2453 เป็นช่วงระยะเวลาที่ประเทศไทยประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจหลายประการ การค้าภายในประเทศฝืดเคืองการทำนาไม่ได้ผลผลิตติดต่อกันหลายปีซึ่งมีผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจและการส่งสินค้าออกซึ่งขณะนั้นมีข้าวเป็นสินค้าหลัก พ่อค้าจีนและพ่อค้าคนไทยเชื้อสายจีนต้องขาดทุนกันเป็นอันมาก ที่ล้มเลิกไปก็มีไม่น้อย เป็นผลทำให้ธนาคารที่ปล่อยเงินกู้ให้แก่พ่อค้าในการซื้อข้าวเพื่อการส่งออก ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นผู้ร่วมทุนหรือพรรคพวกของผู้ร่วมทุนในการก่อตั้งธนาคารเหล่านั้นนั่นเอง ทำให้ธนาคารผู้ให้กู้ไม่สามารถเรียกเงินกลับคืนมาได้ โดยเฉพาะบริษัทบางกอกซิตีแบงก์จำกัดได้เกิดผลกระทบ เนื่องจากแกนนำของธนาคารได้ประสบกับปัญหาเศรษฐกิจอย่างรุนแรง กล่าวคือธนาคารได้ปล่อยเงินให้กับผู้ก่อตั้งธนาคารคือพระสรรพการหิรัญกิจได้ให้หุ้นส่วนคือจิ้นย้วนง่วนเฮง กู้ไปทำโรงสี และปรากฏว่าจิ้นย้วนง่วนเฮงขาดทุนแล้วตายไป และผู้ก่อตั้งธนาคารอีกรายหนึ่งคือนายกันจ้วนฮวดได้กู้ยืมเงินของธนาคารบางกอกซิตีแบงก์ไปทำบริษัทนาวยสยาม เงินก็จมลงไปในบริษัทนี้และเรียกคืนไม่ได้อีกเป็นจำนวนมาก ในที่สุดต้องล้มละลาย เฉพาะสองรายที่กู้ยืมเงินจากธนาคารไปในคณะผู้ก่อตั้งธนาคารบางกอกซิตีแบงก์นั้นรวมเป็นเงินถึง 500,000 บาท พระสรรพการหิรัญกิจผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับแบงก์นี้เองก็ทรุดโทรมลงไปด้วยในฐานะเป็นผู้ตัดสินใจนำเงินของธนาคารออกมาปล่อยให้บุคคลทั้งสองนี้กู้ไป จึงเกิดข่าวลือเกี่ยวกับความอ่อนแอของฐานะทางการเงินของธนาคารเป็นเหตุให้ประชาชนแตกตื่นถอนเงินจากธนาคารกันเป็นจำนวนมาก ดังนั้นเพื่อป้องกันการล้มละลายและป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบกับธนาคารทั้งหมดในขณะนั้นเพราะจิ้นย้วนง่วนเฮงก็ดีและจิ้นกันจ้วนฮวดก็ดีล้วนเกี่ยวข้องกับผู้มีหุ้นอยู่ในธนาคารสยามกัมมาจล ธนาคารจีนสยามด้วยเช่นกัน ดังนั้นแบงก์จีนสยามจึงได้ยื่นมือเข้าไปช่วยโดยคำร้องขอของนายสุนทิมฮวด (โกศล สุนตระกูล)

ตารางที่ 10 สรุปรายชื่อบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ
ในช่วงปี พ.ศ. 2449 – 2453

	ธนาคาร				
	สยามกัมมาจล	มณฑล	จีนสยาม	บางกอกชิตี	จีนสยามทุน
1. พระสรรพการหิรัญกิจ (เชย อิศรภักดี)	✓	✓		✓	
2. หลวงโสภณเพชรรัตน์ (กิมเซ่งหลี)	✓	✓	✓		
3. หลวงประสานอักษรพรรณ (น้องชายพระสรรพการฯ)	✓		✓	✓	
4. กันจ่วนฮวด (จันกัน, จันกัน จ่วนฮวด บริษัททาวาสยาม)	✓		✓	✓	
5. นายยูเสงเฮง (เชียวยูเสง, ซ. ยูเสง ศิวะโกเศศ, หรือนาย ฉลของ ไนยนารถ)	✓	✓	✓		✓
6. ย้วนจ้วนเฮง (จันย้วน, จัน ย้วนจ้วนเฮง, โรงตี)	✓		✓	✓	
7. พระรักษาการโกศล	✓				✓
8. นายวิเชียร ศิวะโกเศศ			✓		✓
9. นายโกศล สุนตระกูล (สุน กิมฮวด) (ต้นตระกูลของ นายสมหมาย สุนตระกูล อดีต รัฐมนตรีว่าการกระทรวง การคลัง ในรัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ นายก รัฐมนตรี 2 ครั้ง ตั้งแต่ 11 มีนาคม 2524, 30 เมษายน 2526 – 5 สิงหาคม 2529)				✓	✓
10. นายบุญรอด (พระภิรมย์ภักดี หรือพระยาภิรมย์ภักดี ในเวลาต่อมา (ซึ่งเป็นต้นตระกูลของผู้ก่อตั้งเบียร์ตรา สิงห์)				✓	✓

ผู้จัดการการบางกอกซิติแบงก์ โดยขอความช่วยเหลือจากนายฉลอง ไนยนาถ (นายยูเส็งเฮง หรือนายเสียวยูเส็ง หรือนาย ช. ยูเส็ง ศิวะโกเศช) จากคำให้การของนายฉลอง ไนยนาถ (บันทึกใน หจข., ร.6 ค 15/3 เรื่องเดียวกัน, 2527, หน้า 29) ได้ระบุถึงจำนวนเงินที่นำเข้าไปช่วย มีจำนวน 512,756 บาท แต่ก็ไม่เพียงพอเพราะบางกอกซิติแบงก์มีลูกหนี้ที่กู้เงินไปแล้วไม่สามารถจะเรียกเก็บได้ซึ่งเป็นหนี้เสีย (NPL) ถึงจำนวน 1,047,116 บาท โดยมีข้อความบันทึกไว้ตอนหนึ่งดังนี้

“การช่วยนั้นต้องรีบทำเต็มกำลัง กล่าวคือต้องจ่ายเงินสาขาให้แก่ผู้ที่มาฝากเงินไว้ขอถอนเงินคืนนั้นมีจำนวนถึง 512,756 บาท ทุนรอนของบริษัทบางกอกซิติแบงก์ก็ไม่มีแล้ว คงเหลือแต่กระดาษลูกหนี้ซึ่งได้กราบเรียนแล้วว่าเร่งรัดทวงยังไม่ได้ถึง 1,047,116 บาท ตั้งแต่นั้นมา ข้าราชการงานของบริษัทบางกอกซิติแบงก์ก็ค่อยกระเตื้องขึ้นบ้าง.....

หลังจากนั้นได้แบงก์เงินสยามก็ได้รวมกิจการของธนาคารบางกอกซิติแบงก์เข้ามาบริหารเองแล้วใช้ชื่อใหม่ว่า “แบงก์เงินสยามทุนจำกัด” นับได้ว่าเป็นการควบกิจการของธนาคารเป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยมีนายวิเชียร ศิวะโกเศช น้องชายของนายฉลอง ไนยนาถ เป็นผู้จัดการธนาคารที่ควบขึ้นใหม่นี้ การรวมกิจการทำขึ้นเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2453 โดยมีนายฉลอง ไนยนาถ เป็นแกนสำคัญ แต่หลังจากนั้นมาอีก 3 ปี แบงก์เงินสยามทุนจำกัดก็ไปไม่รอด ในที่สุดต้องปิดกิจการไป” (ดูรายละเอียดเหตุของการล้มละลายของแบงก์เงินสยามทุนจำกัดได้ในวิทยานิพนธ์ นางสาวพรรณิ บัวเล็ก หน้า 28 – 33 และหนังสือแนวนโยบายแก้ปัญหาวิกฤตในธนาคารพาณิชย์ไทย ของนภาพร เรืองสกุล หน้า 9 – 13)

แต่อย่างไรก็ตามสาเหตุประการสำคัญประการหนึ่งที่เป็นเหตุของการล้มละลายก็คือ ธนาคารได้ปล่อยสินเชื่อให้แก่หุ้นส่วนของตัวเอง และพรรคพวกของตนไปเป็นจำนวนมากโดยขาดหลักประกันทำให้เกิดหนี้เสีย (NPL) จำนวนมาก ซึ่งสาเหตุนี้มีลักษณะเหมือนกันกับปัญหาการล้มละลายของธนาคารพาณิชย์ไทยหลายธนาคารที่ประสบปัญหาในขณะนี้ และรัฐบาลก็ได้ใช้วิธีเดียวกันกับที่นายฉลอง ไนยนาถ ดำเนินการมาเมื่อ 80 ปีที่แล้ว แต่เหตุการณ์ในอดีตประชาชนยังได้เห็นบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบการโกงธนาคาร กล่าวคือนายฉลอง ไนยนาถ ได้ถูกฟ้องล้มละลาย ในคดีข้อฉลแบงก์สยามกัมมาจล และแบงก์เงินสยามทุนจำกัดก็ถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลาย (รัตนาวดี รัตนโกมล, เรื่องเดียวกันหน้า 53) แต่ในยุคปัจจุบันเรายังไม่เห็นรัฐบาลได้ดำเนินการลงโทษผู้ที่มีส่วนสำคัญในการก่อให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ หรือผู้ที่ทำการฉ้อโกงธนาคารพาณิชย์อันเป็นผลทำให้ธนาคารหลายแห่งต้องล้มละลาย ซึ่งเหตุการณ์ได้ผ่านมาเป็นระยะเวลานานพอสมควรแล้วนับตั้งแต่เมื่อรู้ถึงปัญหา คือตั้งแต่ต้นปี 2540 และโดยเฉพาะในกลางปี 2541 รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลังภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีนเรนทร สีหะบุย เคยกล่าวใน

สภาว่าจะดำเนินการกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการซื้อโงธนาคร แต่ถึงขณะนี้ยังไม่เห็นนายธนาครคนไหน ถูกจับกุมตัวส่งฟ้องศาลเลย

แบงก์เงินสยามทุนจำกัดถูกศาลพิพากษาให้ล้มละลาย และปิดกิจการเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2456 ได้เกิดผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจของประเทศในขณะนั้นเป็นอย่างมาก ได้เกิดภาวะการณี่ปั่นป่วนทางการค้าในตลาดเป็นอย่างมาก พ่อค้าไม่มีเงินสดจำเป็นต้องขายสินค้า ราคาถูกเพียงเพื่อต้องการจะเอาเงินสดมาหมุน จากบันทึกในข่าวหนังสือพิมพ์ ข่าวเรื่องแบงก์ (หจข., ร.6 น 20 15ก/4 อ้างในเรื่องเดียวกัน, หน้า 34-35) ปรากฏหลักฐานดังนี้

“.....การค้าขายในตลาดวันนี้ ราคาสิ่งของลดลงเกินธรรมดา เช่นร้านหนึ่งในสำเพ็ง ราคาทรัพย์สมบัติคิดเนว่า 200,000 บาท เจ้าของยอมขายกรรมสิทธิ์ทั้งหมดเพื่อเอาเงินสดแต่เพียง 40,000 บาทเท่านั้น ที่เป็นภัยอันใหญ่มีหลายสิบร้านที่ขายของ เช่นร่มราคา 10-12 บาท เจ้าของรีบขายปล่อยเพียง 2-3 บาท รองเท้า 15 บาท เจ้าของขายปล่อยเพียง 3 บาท ผ้าม่วงเพียงใช้ราคาผืนละ 9 บาท เจ้าของขายปล่อย 4 ผืน เป็นเงิน 5 บาท หมวกปานามา ขายปล่อยไปใบละ 3 บาท ยังของอื่น ๆ ลดราคาจนเกินเหตุมีอีกมาก นับว่าเพราะแบงก์ต้องล้มลงแบงก์เดียว ตลาดค้าขายต้องพลอยยุบยับไปตาม ๆ กัน ยังมีข่าวต่อไปอีกว่า โรงสีบางโรงขายข้าวสารกระสอบละ 2 บาท นี่ก็แสดงให้เห็นว่าความตึงในเรื่องเงินนั้นอาจนำความฉิบหายต่าง ๆ มาสู่ทั่วไปได้ เจ้าของร้านบางแห่งร้องว่า ถ้าเป็นเช่นนั้นเราจะพลอยฉิบหายไปด้วย เพราะของ ๆ เขาขายราคาต่ำเช่นนั้นไม่ได้ และใครเลยจะซื้อของ ๆ เขา เพราะยี่นราคาเดิมแต่อยู่ครั้นจะลดตามคนอื่น ๆ เล่าก็จะขาดทุนมากเกินไป.....”

ที่น่าข่าวหนังสือพิมพ์ที่สะท้อนให้เห็นภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในขณะนั้นมาตีพิมพ์ดังรายละเอียดข้างต้นก็เพื่อให้เห็นถึงรูปธรรมการพังทลายของระบบทุนธนาครที่เกิดจากการฉ้อฉลของบุคคลในธนาครที่ดำเนินการบริหารธนาครที่ใช้ค่านิยมแบบเอเชีย คือ ให้ความสำคัญกับระบบพรรคพวก พี่น้อง มากกว่าหลักการที่ถูกต้อง ใช้ระบบอุปถัมภ์หาผลประโยชน์อันมิชอบมากกว่าที่จะสร้างระบบให้เข้มแข็งรวมตลอดทั้งรัฐบาลก็แยกไม่ออกระหว่างผลประโยชน์ของกลุ่มทุนธนาคร กับผลประโยชน์ของประชาชน และเป็นที่น่าแปลกใจว่าแม้ระยะเวลาจะได้ผ่านมานานถึง 80 ปีแล้ว แต่ความผิดพลาดในลักษณะเช่นนี้ก็เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า ด้วยเหตุผลที่มีลักษณะใกล้เคียงกันและที่น่าสังเกตก็คือรัฐบาลในปัจจุบันก็มีพฤติกรรมคล้ายกับรัฐบาลเมื่อ 80 ปีที่แล้วเช่นกัน มีข้อน่าคิดว่าในอดีตวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั้นได้ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 แต่ในปัจจุบันผลที่ตามมาจะเป็นอะไร?

4.2 ทุนธนาคารพาณิชย์ไทย 2475 - 2516

การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 มิได้ทำให้โครงสร้างหลักทางวัฒนธรรมของระบบทุนนิยมขุนนางไทยเปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 3 ดังนั้นการดำเนินการทางธุรกิจของทุนธนาคารพาณิชย์ไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ยังมีเนื้อหาทางวัฒนธรรมที่แสดงออกในรูปการจิตสำนึกที่ดี วิธีการบริหารธนาคารพาณิชย์ก็ดี ยังอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมในระบบทุนนิยมขุนนาง เพียงแต่ได้เปลี่ยนรูปแบบของกลุ่มผู้ถือหุ้นในธนาคารพาณิชย์ไปเท่านั้น กล่าวคือ หลัง 2475 ฐานของทุนขุนนางและฐานของทุนพ่อค้าได้ขยายกว้างขึ้นในส่วนของขุนนางจากเดิมการลงทุนธนาคารจะกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มขุนนางที่ใกล้ชิดเชื้อพระวงศ์ก็ขยายตัวกว้างขึ้นไปสู่ขุนนางที่เป็นนายทหารและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ไกลออกไปจากเชื้อพระวงศ์ และในส่วนของพ่อค้าก็ขยายตัวจากตระกูลคนจีนที่สืบเชื้อสายจากเจ้าภาษีนายอากร ที่รับใช้เชื้อพระวงศ์อย่างใกล้ชิด เช่นกลุ่มตระกูลลำช้า กลุ่มตระกูลหวั่งหลี เป็นต้น ก็ขยายตัวสู่พ่อค้าคนชั้นกลางและชาวจีนที่อพยพเข้ามาใหม่ เช่นกลุ่มตระกูลโสภณพนิช กลุ่มตระกูลรัตนรักษ์ และกลุ่มตระกูลเตชะไพบูลย์ เป็นต้น แต่การรวมกลุ่มผลประโยชน์ยังคงใช้รูปการณวัฒนธรรมแบบเดิม คือการใช้อำนาจที่อยู่ในมือของขุนนางสร้างโอกาสและเอื้ออำนวยต่อผลประโยชน์ให้แก่พ่อค้าที่ร่วมทุนกับกลุ่มขุนนางเท่านั้น เพียงแต่มีรูปแบบที่แปลกใหม่ เช่นภายใต้คำขวัญว่า “ชาตินิยมทางเศรษฐกิจ” แต่ทุกอย่างยังคงอยู่ในเนื้อหาเหมือนเดิม คือผลประโยชน์ยังกระจุกตัวในวงแคบคืออยู่ในกลุ่มขุนนางกับพ่อค้าที่ร่วมมือกัน

4.2.1 การร่วมทุนระหว่างขุนนางกับพ่อค้า

สังคิต พิริยะรังสรรค์ ได้สรุปเหตุผลแห่งการร่วมผลประโยชน์กันระหว่างขุนนางกับพ่อค้าชาวจีนภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ 2475 (2526, หน้า 290 – 292) ซึ่งทำให้เห็นชัดเจนว่ากลุ่มทุนธนาคารพาณิชย์ของไทยหลัง 2475 นั้น เนื้อแท้ก็ยังมีลักษณะเป็นกลุ่มชนชั้นนายทุนขุนนางเหมือนเดิมเพียงแต่มีรูปแบบที่แตกต่างออกไป และหลังจากนั้นแม้จะมีเหตุการณ์ผันผวนทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงกลุ่มอำนาจจากการปฏิวัติรัฐประหารอยู่บ่อย ๆ ก็ตาม ก็ยังคงเนื้อหาการใช้ระบบอภิสิทธิ์ทางการเมืองค้ำยันเป็นเนื้อแท้ของวัฒนธรรมนายทุนขุนนางโดยกล่าวสรุปไว้ดังนี้

“นายทุนชาวจีนต้องขอความคุ้มครองหรือขอความอุปถัมภ์จากผู้ปกครองคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอยู่เสมอ แต่นายทุนชาวจีนก็จะไม่สังกัดอยู่กับนักการเมืองกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งตลอดไป นายทุนจะเปลี่ยนผู้อุปถัมภ์คนใหม่หรือกลุ่มใหม่ตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็นประจำ ตัวอย่างเช่น ธนาคารกสิกรไทยของตระกูลลำช้า ได้เชิญผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการ

ปกครองคือ สงวน จุฑาเดมิย์ สวัสดิ์ ใสตทิทัต และ ทองเปลว ชลภูมิ ไปเป็นกรรมการของธนาคารในปี พ.ศ. 2488 หลังปี พ.ศ. 2492 เมื่อกลุ่มสี่เสาทะเเวศร์เริ่มมีอิทธิพลทางการเมืองมากขึ้น ธนาคารกสิกรไทยก็เชิญ พ.อ. ถนอม กิตติขจร ไปเป็นกรรมการของธนาคารในปี 2493

การที่ชนชั้นนายทุนไทยต้องเติบโตขึ้นด้วยการค้าระบบอภิสิทธิ์ภายใต้การคุ้มครองของนายทุนขุนนาง ทำให้ชนชั้นนายทุนไทยขาดเจตจำนงอันแน่วแน่ที่จะสถาปนาระบบทุนนิยมที่แท้จริงขึ้น เพราะเหตุว่าภายใต้การอุปถัมภ์ของนายทุนขุนนาง ชนชั้นนายทุนไทยสามารถจะหากำไรได้สูงกว่า เมื่อชนชั้นนายทุนไทยต้องขอความคุ้มครองจากนายทุนขุนนาง ก็ย่อมจะต้องทำประโยชน์ตอบแทนให้แก่ผู้คุ้มครอง แต่เขาไม่ยอมให้เข้าเนื้อของตน คือยังคงมีกำไรเท่าเดิมหรืออาจจะมากกว่าเดิม เพราะมีท่านผู้ใหญ่คุ้มครองและให้อภิสิทธิ์ด้วย....เพราะฉะนั้นการดำรงอยู่ของนายทุนขุนนางจึงเป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการทุนนิยมแห่งชาติและเป็นเหตุผลฐานอย่างหนึ่งที่เป็นตัวกำหนดความยากจนในสังคมไทย"

(1) ความสำคัญของระบบทุนธนาคาร : การเรียนรู้และการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากขุนนางเก่าสู่ขุนนางใหม่

หากจะมองย้อนกลับไปสู่อดีตเพื่อจะทำความเข้าใจกับชนชั้นนายทุนขุนนางที่เคลื่อนไหวเข้ายึดกุมระบบธนาคารพาณิชย์ของไทยไว้ และสืบทอดผลประโยชน์ผ่านครอบครัวและเครือญาติมาจนถึงปัจจุบันนี้แล้ว ก็จะได้เห็นว่ากลุ่มนายทุนขุนนางไทยนั้นได้เรียนรู้และเข้าใจความสำคัญของระบบทุนธนาคารได้อย่างรวดเร็วมาก กล่าวคือนับตั้งแต่ประเทศไทยเข้าสู่ระบบทุนนิยมจากการทำสนธิสัญญาเบาว์ริงในปี 2398 กลุ่มนายทุนขุนนางไทยก็ใช้เวลาไม่ถึงครึ่งศตวรรษก็สามารถทำการจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ของไทยแห่งแรกขึ้นได้ และหากจะนับจากวันที่ชาวต่างชาติเข้ามาตั้งธนาคารอย่างเต็มรูปแบบขึ้นครั้งแรกในประเทศไทยคือเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2431 ซึ่งเป็นวันจัดตั้งสาขาของธนาคารฮ่องกงและเซี่ยงไฮ้ของอังกฤษขึ้น ก็ยังจะได้เห็นว่ากลุ่มนายทุนขุนนางไทยสามารถเรียนรู้จากสิ่งที่ได้เห็นได้เร็วมาก กล่าวคือใช้เวลาเพียงแค่ 17 ปีเท่านั้นก็สามารถเข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของระบบธนาคารพาณิชย์ว่ามีความสำคัญต่อการรักษาอำนาจทางการเมืองของตนในฐานะผู้ปกครองอย่างไร ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของพระเจ้านั่งยาเธอกรมหมื่นมหิศราชหฤทัยที่กล่าวไว้เมื่อ 28 พฤษภาคม 2448 ความว่า "การที่แบ่งกัของบ้านเมือง ไม่ต้องสงสัยว่าถ้าไทยมีอำนาจในการนี้ขึ้นได้เพียงใด ก็เท่ากับเป็นไทยแก่ตัวขึ้นเพียงนั้น พิณนซ์เป็นเครื่องป้องกันผลประโยชน์ของบ้านเมืองฝ่ายการพลเรือน ทหารเป็นเครื่องรักษาผลประโยชน์ในการอุกฉกรรจ์ กำลังทั้งสองฝ่ายนี้เมื่อพร้อมจึงนับว่าเปนกำลัง ถ้าขาดฝ่ายหนึ่งก็ไม่เป็นองค์" และในปีเดียวกันนั้นก็ได้เตรียมการจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ของไทยแห่งแรกขึ้น

คำกล่าวข้างต้นเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจต่อระบบธนาคารพาณิชย์เป็นอย่างดี และไม่เพียงเท่านั้นหากจะมองถึงการกระทำภายหลังจากนั้นก็ยิ่งเห็นชัดว่าชนชั้นนายทุนขุนนางได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้ให้แก่รุ่นลูกหลานสืบต่อจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมที่เห็นได้ชัดก็คือขุนนางกับพ่อค้าชาวตะวันตกและพ่อค้าชาวจีนได้ร่วมทุนกันจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ของไทยแห่งแรกที่ชื่อว่า แบงก์สยามกัมมาจล ซึ่งได้กลายเป็นต้นแบบของการประสานประโยชน์ระหว่างขุนนางและพ่อค้า และใช้สิทธิพิเศษทางการเมืองเข้าไปสร้างผลประโยชน์ทางการเมืองการคลังของธนาคารแทนที่จะใช้กลไกการตลาด ลักษณะการร่วมทุนเช่นนี้จะเห็นได้ในทุกธนาคารพาณิชย์ของไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ไม่ว่าจะเป็นธนาคารขนาดใหญ่ ขนาดกลาง หรือขนาดเล็ก เริ่มตั้งแต่ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ธนาคารกสิกรไทย เรื่อยไปจนถึงธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ จำกัด ซึ่งปิดกิจการไปแล้วก็ตาม เพียงแต่แตกต่างกันในทางรูปแบบ กล่าวคือตั้งแต่ 2475 จนถึง 2516 นั้น การใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อสนับสนุนเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากธุรกิจธนาคารพาณิชย์ยังเป็นไปอย่างโจ่งครึ่ม ไม่ปิดบังอำพรางเหมือนเหตุการณ์ก่อน 2475 แต่ภายหลังจากปี 2516 ซึ่งได้เกิดการปฏิวัติของประชาชนเพื่อเรียกร้องสิทธิประชาธิปไตยทางการเมืองและเริ่มเรียกร้องความเป็นประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ โดยประชาชนต้องการเห็นความเท่าเทียมกันทางโอกาสในทางธุรกิจ และได้เกิดข้อบัญญัติในรัฐธรรมนูญขึ้นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2517 ที่พยายามแยกการใช้อำนาจทางการเมืองกับอำนาจทางเศรษฐกิจออกจากกัน ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีจุดมุ่งหมายในการขจัดอิทธิพลทางวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมขุนนาง ดังนั้นการดำเนินการหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ของกลุ่มทุนธนาคารจึงมีรูปแบบลักษณะปกปิดอำพรางประชาชนมากขึ้น ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

(2) พ่อค้าและปัญญาชนหลัง 2475 กับการเข้าสังกัดกลุ่มผลประโยชน์

“นายทุนขุนนาง”

จากที่กล่าวมาข้างต้น การรวมกลุ่มผลประโยชน์กันระหว่างขุนนางกับพ่อค้าชาวต่างประเทศก็ได้รวมกลุ่มผลประโยชน์กันอย่างเหนียวแน่นและก้าวข้ามจากการทำธุรกิจการค้าขายแบบดั้งเดิมเข้าสู่การค้าเงินคือการทำธุรกิจธนาคารพาณิชย์ในความเห็นของผู้เขียนเห็นว่าแม้พ่อค้าโดยตัวของเขาเองจะมีใช่เป็นขุนนางก็ตามแต่การรวมทุนเข้าด้วยกันกับขุนนางที่มีอำนาจทางการเมืองทำให้ผลประโยชน์ที่เกิดจากเงินของเขานั้นล้วนได้มาด้วยอำนาจทางการเมืองเป็นพื้นฐาน ดังนั้นหากจะกำหนดลักษณะของกลุ่มโดยดูจากวิธีการได้มาซึ่งผลประโยชน์แล้วก็สามารถจะเรียกการรวมทุนของพ่อค้ากับขุนนางนั้นว่าเป็น “กลุ่มนายทุนขุนนาง” ได้ และเมื่อกลุ่มต่าง ๆ ได้ประสานผลประโยชน์กันในลักษณะเป็นพันธมิตรทางผลประโยชน์กันอย่างเหนียวแน่นและผูกพันผลประโยชน์กลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์ขนาดใหญ่มีลักษณะชนชั้นก็เรียกได้ว่าเป็น “ชนชั้นนายทุน

ขุนนาง" ดังนั้นจากสภาพข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นย่อมกล่าวได้ว่ากลุ่มนายทุนขุนนางได้เข้าใจดีว่าระบบธนาคารนี้เป็นหัวใจสำคัญของระบบทุนนิยมหรือเป็นหัวใจสำคัญของระบบเศรษฐกิจใหม่ที่คลอออกมาจากระบบเศรษฐกิจแบบศักดินาที่เขาคุ้นเคย ดังนั้นเมื่อกลุ่มขุนนางใหม่ อันได้แก่นายทหาร ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ นักเรียนนอกหัวก้าวหน้า และพ่อค้าได้ร่วมมือกันทำการปฏิวัติเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 การดำเนินการปฏิวัตินี้จึงมิใช่เป็นเพียงการยึดอำนาจจากสถาบันพระมหากษัตริย์เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองทางการเมืองเท่านั้น แต่กลุ่มผู้ยึดอำนาจก็ได้เรียนรู้และสืบทอดวัฒนธรรมจากกลุ่มขุนนางเดิมที่ถืออำนาจ ดังนั้นจึงเข้าใจความสำคัญของระบบธนาคารพาณิชย์ดีเช่นกัน ทันทียึดอำนาจได้คณะราษฎรจึงได้ดำเนินการเข้ายึดระบบธนาคารทั้งหมดและพัฒนากลุ่มผลประโยชน์ขึ้นใหม่ระหว่างนายทหารและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ร่วมมือกับพ่อค้าและปัญญาชนนักเรียนนอกผู้มักัดเป็นพันธมิตรชั้นนายทุนขุนนางที่มีฐานกว้างขึ้นกว่านายทุนขุนนางก่อน 2475

4.2.2 วัฒนธรรมทุนนิยมขุนนางกับการขับเคลื่อนระบบธนาคารพาณิชย์ไทย ภายใต้ต้นนโยบาย "ชาตินิยมทางเศรษฐกิจ"

การใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจนั้นคณะราษฎรไม่เพียงแต่สืบทอดวัฒนธรรมของนายทุนขุนนางก่อน 2475 เท่านั้น หากแต่ยังได้ใช้อำนาจทางการเมืองอย่างรุนแรงยิ่งกว่ากลุ่มขุนนางเก่าเคยใช้ก่อน 2475 เสียอีกภายใต้ต้นนโยบาย "ชาตินิยมทางเศรษฐกิจ" ดังจะเห็นได้ว่าเมื่อคณะราษฎรได้ทำการเข้ายึดอำนาจแล้วก็ได้อำนาจทางการเมืองพยายามทำลายระบบธนาคารของชาวต่างชาติทั้งหมด เพราะขณะที่เข้ายึดอำนาจนั้นพ่อค้าชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีนได้มีบทบาททางด้านการธนาคารมาก เนื่องจากพ่อค้าชาวจีนมีพื้นฐานทางการค้าพืชไร่โดยเฉพาะข้าวซึ่งเป็นสินค้าหลัก จึงมีความจำเป็นในเรื่องการแลกเปลี่ยนเงินตรา พ่อค้าชาวจีนจึงได้ตั้งบริษัทการค้าเงินในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้น อาทิเช่น ในรูปแบบของบริษัทประกันภัยและในรูปแบบของธนาคารที่เน้นเฉพาะการทำธุรกิจการแลกเปลี่ยนเงิน ซึ่งขณะนั้นยังไม่มีกฎหมายควบคุม ดังนั้นคณะราษฎรจึงดำเนินการออกกฎหมายเพื่อปิดธุรกิจการเงินของต่างชาติเหล่านั้น ให้เลิกกิจการ หรือไม่เช่นนั้นก็ต้องเข้ามาอยู่ในร่มธงของคณะราษฎรซึ่งเป็นกลุ่มขุนนางใหม่ ซึ่งคณะราษฎรก็ทำสำเร็จโดยการออกกฎหมายในระยะแรกจำนวน 5 ฉบับ คือ

1. พระราชบัญญัติการธนาคารและการประกันภัย (2475) ซึ่งเป็นนโยบายการเก็บภาษีกับผู้ประกอบกิจการธนาคาร ทำให้บรรดาธนาคารเล็ก ๆ ต่างร้องเรียนว่าไม่สามารถจะจ่ายภาษีตามที่รัฐบาลเรียกร้องได้

2. พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา (2475) เพื่อแก้ปัญหาการกู้หนี้ยืมสินในชนบท
3. พระราชบัญญัติว่าด้วยการยกยอทรัพย์ของภิกษุ (2475) เพื่อแก้ปัญหาและป้องกันการสูญเสียที่ดินของชาวนาให้แก่นายทุนเงินกู้ชาวจีน
4. พระราชบัญญัติควบคุมการจับสัตว์น้ำในสยาม (2477) เพื่อควบคุมคนจีนที่ประมูลเขตนํ้าในการจับสัตว์น้ำ
5. พระราชบัญญัติการค้ากำไรเกินควร (2480) เพื่อป้องกันการซื้อถูกขายแพงของพ่อค้าชาวจีน

แต่อย่างไรก็ตามในระยะแรกการดำเนินการของคณะราษฎรก็ยังไม่รุนแรงนักเพียงแค่ดำเนินการออกกฎหมายเพื่อใช้เป็นเครื่องมือกำจัดอิทธิพลของชาวจีน แต่นโยบายการขจัดอิทธิพลของชาวจีนก็เริ่มเข้มข้นมากขึ้นในสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นครองอำนาจ โดยในปี 2480 จอมพล ป. ก็ได้ออกพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ที่มีลักษณะกำหนดอำนาจให้แก่กระทรวงการคลังอย่างชัดเจนในการควบคุมธนาคารเหล่านี้ให้เข้มงวดขึ้น โดยรัฐบาลได้ถือโอกาสตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ที่มีมาทั้งหมดทั้งเก่าและใหม่รวมตลอดทั้งกำหนดทุนธนาคารให้มีจำนวนอย่างน้อย 200,000 บาท ทำให้กิจการธนาคารของต่างชาติในขณะนั้นต้องล้มเลิกไปเป็นจำนวนมาก ส่วนที่ยังเหลืออยู่ก็ต้องเข้ามาอยู่ภายใต้อิทธิพลของพวกขุนนางใหม่ และคณะราษฎรก็ได้ดำเนินการเฉพาะกับธนาคารต่างชาติเท่านั้นแต่ได้ใช้อำนาจเข้าครอบงำธนาคารที่เป็นฐานธุรกิจของกลุ่มทุนขุนนางเก่าคือแบงก์สยามกัมมาจลด้วย จากหลักฐานรายงานการประชุมวิสามัญของธนาคารไทยพาณิชย์ วันพฤหัสบดี ที่ 16 พฤศจิกายน 2482 ที่เสนอต่อกรมทะเบียนการค้ากระทรวงพาณิชย์ ปรากฏว่ารายชื่อผู้ถือหุ้นที่เข้าประชุมในวันนั้นได้มีรายชื่อซึ่งเป็นคนของคณะราษฎร ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นส่วนข้างมาก จากหลักฐานเดิมผู้ถือหุ้นส่วนข้างมากในแบงก์สยามกัมมาจลเดิมนั้นคือพระคลังข้างที่และพระราชวงศ์ แต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองคณะราษฎรได้เข้ามาคุมสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยมีหลวงประดิษฐมนูธรรม หรือนายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะนั้น และกระทรวงการคลังก็มีคนของคณะราษฎรเป็นผู้ควบคุมอยู่ ซึ่งกระทรวงการคลังก็เป็นผู้ถือหุ้นในแบงก์สยามกัมมาจลด้วย ดังจะเห็นได้จากสัดส่วนการถือหุ้นซึ่งตัวแทนของคณะราษฎรเป็นผู้ถือหุ้นเสียงข้างมากตามรายงานการประชุมเมื่อ 16 พฤศจิกายน 2482 ดังนี้

*1. พระยาไชยศสมบัติ ประธานกรรมการอำนวยการ ผู้แทนกระทรวงการคลัง	ถือหุ้น	6,286 หุ้น
2. พระยาไชยศสมบัติ	ถือหุ้นส่วนตัว	29 หุ้น
3. พระยานวราชเสวี	ถือหุ้น	27 หุ้น
4. พระยาปรีดานฤเบศร์	ถือหุ้น	100 หุ้น
5. พระวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร	ถือหุ้น	22 หุ้น
*6. พ.ต.ขุนนิรันดร์ชัย ผู้แทนกระทรวงการคลัง	ถือหุ้น	18,020 หุ้น
*7. พ.ต. ขุนนิรันดร์ชัย	ถือหุ้นส่วนตัว	20 หุ้น
*8. ร.อ. วัน รุยาภรณ์ รน. ผู้แทนสำนักพระราชวัง	ถือหุ้น	1,760 หุ้น
*9. ร.อ. วัน รุยาภรณ์ รน.	ถือหุ้นส่วนตัว	10 หุ้น
10. พระยาประดิพัทธภูบาล	ถือหุ้น	601 หุ้น
11. นายดับยู เค เลอคานต์	ถือหุ้น	120 หุ้น
รวม		26,997 หุ้น

นอกจากนี้ในวันการประชุมซึ่งมีคนของคณะราษฎรถือหุ้นเสียงข้างมากนี้ยังได้มีมติให้เปลี่ยนชื่อธนาคารจากแบงก์สยามกัมมาจล ไปเป็นธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด และใช้ชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน

ในความเห็นของผู้เขียนเห็นว่าการที่คณะราษฎรต้องใช้อำนาจอย่างรุนแรงยิ่งกว่าที่ขุนนางเคยใช้ก่อน 2475 เพราะคณะราษฎรเป็นกลุ่มอำนาจใหม่ที่ก้าวขึ้นมาโดยไม่มีฐานอำนาจทางธุรกิจ อีกทั้งก้าวขึ้นมาในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่รุนแรงและผู้กุมเศรษฐกิจในขณะนั้นทั้งในทางการค้าปลีกและค้าส่ง, การขนส่ง, การประกันภัย และการธนาคารส่วนใหญ่อยู่ในมือพ่อค้าต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีนเกือบทั้งสิ้นและยังเกิดภาวะความไม่มั่นคงจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองทำให้เงินไหลออกนอกประเทศโดยผ่านธนาคารแลกเปลี่ยนเงินและโอนเงินของคนจีนที่มีอยู่มากมายทำให้คณะราษฎรไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่นนอกจากใช้อำนาจตัดวงจรทางธุรกิจของกลุ่มทุนพ่อค้าชาวจีนนั้นเสียและยังคณะราษฎรในฐานะกลุ่มขุนนางใหม่ได้เข้าใจดีว่าระบบทุนธนาคารนั้นคือหัว

เครื่องหมาย * หน้าชื่อบุคคลต่าง ๆ นั้นคือคนของคณะราษฎร เมื่อรวมผู้ถือหุ้นในอันดับที่ 1, 6, 7, 8 และ 9 แล้ว เป็นจำนวนหุ้นถึง 26,098 หุ้น สำนักรายชื่อคณะราษฎรจาก สุพจน์ ตำนตระภูถ, ชีวิตและงาน ดร. ปรีดี พนมยงค์, สำนักพิมพ์สันติธรรม 2514.

ใจของระบบเศรษฐกิจแผนใหม่ การยึดกุมระบบทุนธนาคารพาณิชย์จึงไม่เพียงแต่เป็นการยึดกุมอำนาจทางเศรษฐกิจเท่านั้นหากแต่ยังเป็นการทำลายฐานอำนาจทางการเมืองของฝ่ายปฏิปักษ์ด้วย ดังนั้นเมื่อคณะราษฎรขึ้นมามีอำนาจจึงได้ทำลายระบบธนาคารพาณิชย์ของต่างชาติและสร้างระบบการค้าผูกขาดโดยรัฐในทุกด้านขึ้นเพื่อลดบทบาทของกลุ่มพ่อค้าชาวจีน อีกทั้งเข้ายึดกุมแบงก์สยามกัมมาจลซึ่งเป็นฐานทางเศรษฐกิจของกลุ่มอำนาจที่คณะราษฎรพึงทำการช่วงชิงมา และได้จัดตั้งธนาคารใหม่ของกลุ่มตนขึ้นด้วย และเพื่อให้กลุ่มคณะราษฎรมีอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จในการกุมอำนาจทางเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมืองโดยได้ใช้ฐานธนาคารพาณิชย์ของตนเข้าเกื้อหนุนกิจการการค้าที่คณะราษฎรทั้งในนามรัฐและในนามส่วนตัวที่ได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันทางอำนาจของกลุ่มตน ธนาคารที่ได้ตั้งขึ้นใหม่ก็ได้แก่ธนาคารเอเซีย ฯ ธนาคารมณฑล ธนาคารนครหลวง และธนาคารกรุงศรีอยุธยา ซึ่งธนาคารเหล่านี้มีทั้งที่จัดตั้งขึ้นในนามของธนาคารของรัฐและในนามของธนาคารส่วนบุคคล ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป และเพื่อเป็นการกุมระบบทุนธนาคารพาณิชย์ทั้งระบบอย่างเบ็ดเสร็จในปี 2481 คณะราษฎรก็ได้จัดตั้งธนาคารชาติขึ้นเพื่อควบคุมธนาคารพาณิชย์ทั้งหมด ดังนั้นระบบธนาคารทั้งหมดในประเทศไทยจึงตกอยู่ใต้อิทธิพลของคณะราษฎร จริงอยู่แม้ธนาคารชาติหรือธนาคารกลางนี้จะได้มีความคิดที่จะจัดตั้งขึ้นมาแต่เดิมก่อนปี 2475 แล้วก็ตาม แต่ก็ยังมิได้ดำเนินการให้เป็นจริงเป็นจังขึ้น ต่อมาในปี 2481 พลตรีหลวงพิบูลสงคราม ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นจึงได้ตั้งนายปรีดี พนมยงค์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคลัง ซึ่งอยู่ภายใต้นโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจ ดังนั้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าวการดำเนินการของท่านปรีดี พนมยงค์ ในการจัดตั้งธนาคารชาติขึ้นส่วนหนึ่งก็เพื่อรับใช้นโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจด้วย จากหนังสือประวัติและการก่อตั้งธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งตีพิมพ์ในโอกาสการเปิดอาคารสำนักงานใหญ่ธนาคารแห่งประเทศไทย เมื่อ 12 กรกฎาคม 2525 ในหน้า 41 - 59 ได้บันทึกไว้ว่า “เมื่อคณะราษฎรได้อำนาจความคิดในการจัดตั้งธนาคารแห่งชาตินี้ก็ได้รับการพิจารณาตลอดมาต่อมาเมื่อพลตรีหลวงพิบูลสงครามได้รับแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อ พ.ศ. 2481 และทั้งนายปรีดี พนมยงค์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง นายปรีดี พนมยงค์ ได้รื้อฟื้นเรื่องธนาคารชาติมาดำเนินการและได้ มจ. จีววัฒนไชย ไชยยันต์ อธิบดีกรมศุลกากรในขณะนั้นมาดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาฝ่ายไทยของกระทรวงการคลัง ซึ่งแต่ก่อนมามีแต่ที่ปรึกษาชาวต่างประเทศ และได้มอบหมายให้ มจ. จีววัฒนไชย ไชยยันต์ ดำเนินการจัดตั้งธนาคารชาติขึ้น” และจากคำแถลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรในการประชุมครั้งที่ 18/2482 สมัยที่ 2 ชุดที่ 3 ในวันศุกร์ที่ 29 กันยายน 2482 ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือเล่มเดียวกันหน้า 64 - 65 ความว่า

“ในการที่จะดำรงให้มีธนาคารชาติไทยนั้นเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ในทุกประเทศให้เครดิตของประเทศนั้น ได้หมุนเวียนขึ้น ก็จำเป็นจะต้องมีธนาคารชนิดนี้เป็นองค์การหนึ่งที่จะช่วยให้เครดิตของประเทศหมุนเวียน แต่ว่าการที่เราจะจัดตั้งธนาคารชาติไทยนั้น เป็นกิจการอันใหญ่โตและจะต้องกระทำไปด้วยความระมัดระวัง และดำเนินการไปที่ละขั้น เหตุฉะนั้นทางรัฐบาลจึงมีความประสงค์ในขั้นแรกนี้บางที่จะจัดตั้งองค์การขึ้นให้เป็นทบวงการเมืองขึ้นอยู่ในกระทรวงการคลังเท่านั้น กิจการยังหาใช่เป็นธนาคารชาติซึ่งเป็นรูปบริษัทเหมือนดังกับในต่างประเทศ ในขั้นแรกที่จะให้มีสำนักงานธนาคารชาติไทยนี้ก็มีความประสงค์ที่จะให้สำนักงานธนาคารชาติไทยนี้ได้กระทำหน้าที่เกี่ยวแก่ธนาคารไปชั่วคราวก่อน และไม่ใช่ว่าจะให้กระทำกิจการหน้าที่ของธนาคารทั้งหมดนั้นก็หาไม่ได้ จะต้องค่อยกระทำไปตามที่รัฐมนตรีกระทรวงการคลังจะได้กำหนด และในระยะนี้เองจะได้เป็นระยะที่เตรียมการขึ้นไปสู่ธนาคารชาติไทยสมบูรณ์ในภายหน้า....”

4.2.3 นโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจของคณะราษฎร : สุดท้ายคือความร่วมมือระหว่างขุนนางกับพ่อค้าชาวจีน

คณะราษฎรพยายามทำลายฐานทางเศรษฐกิจของกลุ่มอำนาจเก่าและชาวจีนที่มีความผูกพันกับระบบเดิมในขณะนั้น แต่เมื่อดำเนินการไปได้สักระยะหนึ่งเมื่อสถานการณ์คลี่คลายแล้ว ประกอบกับฐานทางธุรกิจของกลุ่มทุนชาวจีนมีฐานกว้างและหยั่งรากลึกในสังคมไทยมาเป็นเวลานานในที่สุดนโยบาย “ชาตินิยมทางเศรษฐกิจ” ของคณะราษฎรก็อ่อนตัวลงและเมื่อพ่อค้าชาวจีนยอมปรับตัวโอนอ่อนอยู่ภายใต้การนำของคณะราษฎร การร่วมผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มขุนนางใหม่กับพ่อค้าชาวจีนก็เข้าสู่สภาพเดิมการรวมกลุ่มผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มขุนนางใหม่กับพ่อค้าชาวจีนในยุคใหม่นี้ยิ่งมีความเหนียวแน่นและแผ่ขยายไปในทุกด้านและโดยเฉพาะอย่างยิ่งได้แผ่ขยายครอบงำธุรกิจที่เป็นหัวใจของระบบทุนนิยมคือ กิจการธนาคารพาณิชย์

การวิเคราะห์ถึงอิทธิพลของกลุ่มสถาบันทางการเงินในปัจจุบันนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิจารณารายละเอียดขององค์ประกอบของกลุ่มทุนธนาคาร เพราะเนื่องจากกลุ่มทุนธนาคารในยุคต้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นเป็นเสมือนต้นน้ำที่ปล่อยสายธารลงมาถึงปัจจุบันนี้ปรากฏหลักฐานชัดเจนจากการสืบสายสกุลของเครือญาติและการสืบสายอำนาจของกลุ่มขุนนางที่มีการสืบทอดต่อเนื่องกันอย่างไม่ขาดสาย ดังนั้นเพื่อให้เห็นชัดถึงการร่วมมือกันของกลุ่มผลประโยชน์ดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าควรจะได้พูดถึงเครือข่ายทางการค้าระหว่างกลุ่มขุนนางใหม่ (คณะราษฎร) กับพ่อค้าชาวจีนที่ได้ร่วมมือทางการค้าในกิจการต่าง ๆ มากมายซึ่งถือเป็นฐานทางธุรกิจในการก่อสร้างระบบธนาคารขึ้น เพราะตัวระบบธนาคารนั้นจะขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้จะต้องมีฐานทางธุรกิจเป็นเชื้อเพลิงที่สำคัญ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นชัดว่ากลุ่มพ่อค้าชาวจีนได้เข้าเกาะกลุ่มผลประโยชน์อย่างแนบแน่นกับชนชั้นผู้ปกครองในขณะนั้นได้อีกโดย

แปลงตัวอย่างแบบเนี่ยนภายใต้ร่มธงนโยบาย “ชาตินิยมทางเศรษฐกิจ” และได้พัฒนาโดยร่วมกัน
ผูกขาดอำนาจทางเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมืองจนกลายเป็นกลุ่มอิทธิพลขนาดใหญ่

การเคลื่อนไหวทางการเมืองของคณะราษฎรภายหลังการยึดอำนาจเมื่อปี 2475 ไม่
เพียงแต่ต้องการที่จะผูกขาดระบบทุนธนาคารเท่านั้นแต่ต้องการผูกขาดระบบเศรษฐกิจทั้งหมดด้วย
ดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว จากการศึกษาของศักดิ์ดิโน ฉัตรกุล ณ อยุธยา เรื่อง “รัฐและอุดมการณ์
ในยุคจอมพลสฤษดิ์ 2500 – 2516” (2526, หน้า 111) ได้บันทึกยืนยันไว้ว่า “คณะราษฎรได้
พยายามทำลายฐานทางธุรกิจนายทุนชาวจีน ขณะเดียวกันก็พยายามฟื้นฟูเศรษฐกิจของชาติขึ้น
และในการฟื้นฟูเศรษฐกิจของชาติ รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้มุ่งสร้างทุนนิยมโดยรัฐ
(State Capitalist) เพื่อให้สามารถดำเนินธุรกิจที่สำคัญและโอนเข้ามาเป็นของรัฐ รัฐบาลได้ทำ
การโอนกิจการชาวยุโรปเข้ามาดำเนินเอง ได้แก่ สัมปทานป่าไม้ เหมืองแร่ กิจการสาธารณูปโภค
โรงงานยาสูบ โรงงานฟอกหนัง โรงงานกลั่นน้ำมัน โรงงานทำสบู่ โรงงานมวนบุหรี่ เป็นต้น”

จากบันทึกในทุนนิยมขุนนางไทยของสังคิต พิริยะรังสรรค์ (2526, หน้า 85) ก็ได้พูดถึง
การจัดตั้งรัฐวิสาหกิจและบริษัทกิจการที่คณะราษฎรได้จัดตั้งขึ้นโดยร่วมมือกับกลุ่มพ่อค้าชาว
จีนไว้ดังนี้

“ขณะเดียวกันก็ตั้งรัฐวิสาหกิจและบริษัทกิจการขึ้นได้แก่ บริษัทข้าวไทย (2481)
บริษัทค้าพืชผลไทย (2482) ธนาคารเอเซียเพื่อการอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม (2482) บริษัท
เดินเรือไทย (2483) บริษัทประมงไทย (2483) บริษัทไทยเดินเรือทะเล (2483) บริษัทค้าพืชผล
อิสาน (2484) บริษัทค้าพืชผลเหนือ (2484) ธนาคารมณฑล (2484) บริษัทไทยเศรษฐกิจ
ประกันภัย (2485) และบริษัทพืชกลีกรรม (2486) ซึ่งบริษัทเหล่านี้รัฐบาลเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่
และอยู่ภายใต้การบริหารงานของข้าราชการที่มาจากคณะราษฎรหรือบุคคลที่ใกล้ชิดกับคณะ
ราษฎรทั้งสิ้น”

จากอาจารย์สังคิต พิริยะรังสรรค์ ในหนังสือเล่มเดียวกันยังได้ยืนยันว่าในการดำเนิน
ตามนโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจของคณะราษฎรนั้นได้ผนวกผลประโยชน์ส่วนตนรวมไปกับ
นโยบายดังกล่าวด้วย โดยกล่าวไว้ในหน้า 85 ความว่า

“นอกจากนี้การก่อตั้งรัฐวิสาหกิจแล้ว คณะราษฎรยังได้ก่อตั้งบริษัทส่วนตัวขึ้นอีก ได้
แก่ บริษัทไทยนิคมพาณิชย์ (2482) บริษัทไทยนิคมประกันภัย (2483) ธนาคารนครหลวงแห่ง
ประเทศไทย (2484) บริษัทไทยนิคมผ่านฟ้า (2493) บริษัทไทยนิคมบางรัก (2493) และบริษัท
เกษตรนิคมผ่านฟ้า (2493) เป็นต้น บริษัทเหล่านี้บุคคลในคณะราษฎรเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ทั้งสิ้น”
ซึ่งบริษัทเหล่านี้จะได้รับอภิสิทธิ์ในการผูกขาดสินค้าและได้รับการคุ้มครองจากคณะราษฎร เนื่อง
จากมีบุคคลจากคณะราษฎรเข้าบริหารอยู่ด้วย ซึ่งจะอาศัยกฎหมายและกลไกของรัฐมาสนับสนุน

บริษัทเหล่านี้ คณะราษฎรได้สร้างอาณาจักรทางธุรกิจของตนขึ้นมา เข้าควบคุมข้าว สินค้าจำเป็นต่าง ๆ กิจกรรมส่งเข้าและส่งออก เครดิตการค้า การเงินการธนาคาร และกิจการอุตสาหกรรมไว้ในมือได้ แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จในทุก ๆ บริษัท และที่สำคัญบริษัทต่าง ๆ เหล่านั้นก็ต้องตกอยู่ใต้อิทธิพลทางการค้าของพ่อค้าชาวจีน เพราะพ่อค้าชาวจีนที่มีตระกูลใหญ่ได้ทำการค้าโดยหยั่งรากลึกในประเทศไทยมาเป็นเวลานานจึงทำให้คณะราษฎรไม่สามารถจะทำลายเครือข่ายของชาวจีนในทางการค้าได้ และในที่สุดต้องดึงพ่อค้าชาวจีนเข้าร่วมเป็นกลุ่มผลประโยชน์เดียวกัน โดยคณะราษฎรเป็นหัวขบวนของอำนาจ และเพื่อให้เห็นถึงสายสัมพันธ์ของกลุ่มพ่อค้าชาวจีนเหล่านั้นที่สืบเชื้อสายสกุลมาจนถึงปัจจุบันโดยเฉพาะในธุรกิจการเงินการธนาคาร และเพื่อประโยชน์การวิเคราะห์ถึงการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มอิทธิพลทางการเมืองในบทต่อไป ในบทนี้ผู้เขียนจะได้ลำดับให้เห็นถึงอิทธิพลของกลุ่มพ่อค้าชาวจีนในช่วงระยะของการเปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งต่อมาได้พัฒนากลายเป็นฐานอำนาจของกลุ่มอิทธิพลทางการเมืองที่สำคัญดังจะกล่าวต่อไป

(1) อิทธิพลของกลุ่มพ่อค้าชาวจีนในด้านการค้าก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

พรรณิ บัวเล็ก ได้บันทึกไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่องเดียวกัน ในหน้า 46 ว่า “ชาวจีนได้เข้ามามีบทบาทในธุรกิจมาช้านานแล้ว และได้ควบคุมไว้อย่างมั่นคง ในระยะนี้ ข้าวเป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศ ซึ่งเกี่ยวพันถึงวิถีการผลิตในสังคมไทยนับตั้งแต่เปิดประเทศ พ.ศ. 2398 เป็นต้นมา คนไทยหันมาปลูกข้าวเป็นหลัก เจ้าของโรงสีส่วนใหญ่เป็นชาวจีน ในระยะนี้กลุ่มเจ้าของโรงสีที่สำคัญได้แก่ หวังหลี บูลสุข บูลกุล ฯลฯ... นอกจากนี้ยังมีกลุ่มพ่อค้าชาวจีนซึ่งไม่มีบทบาทในกลุ่มโรงสีข้าวมากนัก แต่มีร้านรับซื้อข้าวออกไปขายต่างประเทศเป็นของตนเอง เช่น ลำซำ เคียงศิริ เขี่ยมสุริย์ ฯลฯ นอกจากสมาคมโรงสีไฟ พ่อค้าจีนยังรวมตัวกันในรูปสมาคมอื่น ๆ อีก ได้แก่สมาคมพ่อค้าข้าว ซึ่งเป็นการรวมตัวของพ่อค้าคนกลางหรือเรียกว่า ยี่บัว ซึ่งตั้งเป็นหลักมั่นคงใน พ.ศ. 2472 มีสมาคมพ่อค้าจีนซึ่งขณะนั้นเมื่อปี พ.ศ. 2475 มีนายตันชีวเม้ง หวังหลี เป็นประธานสมาคมนี้ดำเนินการเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของพ่อค้าชาวจีนโดยทั่วไป ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพ่อค้าชาวจีนได้รวมกลุ่มผลประโยชน์เดียวกันไว้อย่างเหนียวแน่นในระยะนี้ นอกจากนี้พ่อค้าจีนเหล่านี้ยังสร้างอาณาจักรทางการค้าของพวกตนให้เหนียวแน่นยิ่งขึ้น โดยสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติจากการแต่งงานกันเองภายในกลุ่มพ่อค้าด้วยกันระหว่างสายตระกูล เช่น สายตระกูลหวังหลี (ต้นตระกูลของผู้ก่อตั้งธนาคารหวังหลีจัน ตั้งแต่ 2476 และเปลี่ยนชื่อมาเป็นธนาคารนครธนปัจจุบัน) แต่งงานกับสายตระกูลลำซำ (ต้นตระกูลของผู้ก่อตั้งธนาคารกสิกรไทย) และ บูลสุข เศรษฐภักดี ตันเก็งคุน (เจ้าของธนาคารตันเปงซุน ตั้งแต่ปี 2475 และเปลี่ยนชื่อมาเป็นธนาคารไทยพัฒนาเมื่อ 2503 และเป็นธนาคารมหานครในปี 2520 และใช้จนถึงปัจจุบัน) เป็นต้น

(2) อิทธิพลของกลุ่มพ่อค้าชาวจีนในด้านการประกันภัยก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

นอกจากธุรกิจข้าวแล้วเพื่อสนับสนุนกิจการส่งออก นายทุนชาวจีนได้ลงทุนในกิจการอื่น ๆ อีกเพื่อไม่ให้ผลประโยชน์รั่วไหลไปยังกลุ่มอื่นและสามารถพึ่งพาตนเองได้ กิจการเหล่านี้ได้แก่ การประกันภัย ธนาการและการเดินเรือ ก็ปรากฏหลักฐานใน หจข., สร. 0201.23/2 บริษัทประกันไฟและทะเลเป็นการค้าในประเทศไทย ปี 2482 (อ้างในพรณี บัวเล็ก หน้า 51 – 52) ได้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตระกูลลำซำ หวังหลี บุณกุล และเศรษฐภักดี ได้มีอิทธิพลในด้านการประกันภัยตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว ปรากฏตามตารางที่ 11

จะเห็นได้ว่ากลุ่มบริษัทของหวังหลีและลำซำนั้นอยู่ในอันดับที่ 9 และ 10 ซึ่งกลุ่มพ่อค้าดังที่กล่าวไว้ข้างต้นก็ได้ขยายอิทธิพลเข้ามาในกิจการด้านประกันภัย แต่แล้วคณะราษฎรได้ดำเนินการบีบให้บริษัทประกันภัยเหล่านี้ต้องปิดตัวลงแต่ปรากฏว่ากลุ่มทุนของหวังหลีและลำซ่ายังสามารถดำรงบทบาทในธุรกิจด้านประกันภัยไว้ได้ กล่าวคือ ใน 7 บริษัทประกันภัยที่เหลืออยู่นั้นยังมีบริษัทหลวงหลีประกันภัยจำกัดและบริษัทวางอันหลงประกันภัยจำกัดรวมอยู่ด้วย แสดงให้เห็นชัดเจนว่าทุนของตระกูลหวังหลีและลำซำนั้นได้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพในการเกาะกุมกับกลุ่มอำนาจทางการเมือง และกลุ่มทุนทั้งสองนี้ก็ได้ถ่ายทอดประสบการณ์สู่รุ่นลูก รุ่นหลาน และถือเป็นตระกูลธุรกิจที่สำคัญที่ฝังรากอยู่ในวงการธุรกิจการเงินและมีอิทธิพลสูงสุดมาจนถึงปัจจุบันนี้

(3) อิทธิพลของกลุ่มพ่อค้าชาวจีนในด้านการเดินเรือก่อนและหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เป็นธรรมดาเมื่อกลุ่มทุนได้มีอิทธิพลทางการเมืองทางด้านประกันภัยแล้วก็ขยายอิทธิพลเข้าไปในด้านกิจการเดินเรือด้วยตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์กลุ่มทุนของบริษัทหวังหลีก็เป็นกลุ่มทุนที่มีบทบาททางด้านการเดินเรือมาตั้งแต่ก่อนปี 2472 โดยบริษัทหวังหลีเป็นบริษัทเดินเรือทะเลเพียงแห่งเดียวที่เป็นของคนจีนและเป็นตัวแทนให้แก่บริษัท China Siam Steam Ship ซึ่งเป็นบริษัทเดินเรือของชาวนอร์เวย์ โดยเดินเรือระหว่างไทย ส่องกงและซัวเถา และนอกจากนี้ก็ยังมีการมีบริษัทของพ่อค้าจีนอื่น ๆ ที่เข้ามาดำเนินการเดินเรือทะเลอีก เช่น บริษัทโหวงฮก ที่ดำเนินการกิจการในปี 2474 และนับว่าได้สร้างอาณาจักรการส่งออกที่ยิ่งใหญ่ให้แก่พ่อค้าคนจีนในขณะนั้นได้อย่างมาก

ตารางที่ 11 รายชื่อบริษัทประกันภัย ใน พ.ศ. 2476 มีดังนี้ ^{1*}

รายชื่อ	ตั้งเมื่อ พ.ศ.	ทุน	เจ้าของ
1. บริษัทหยั่งอันเป่าเอี่ยมจำกัด	2472	1,000,000	คุณหญิงชีวเที่ยงประดินันท์ เศรษฐภักดี
2. บริษัทเชียงอานไฟร์แอนมารีน อินชัวร์รันส์จำกัด	2472	1,000,000	อึ้งเลียงยู อึ้งตระกูล
3. บริษัทลูนไถ่มีวชลไฟ อินชัวร์รันส์จำกัด			
4. บริษัทเงินแสงอินชัวร์รันส์จำกัด			บุลกุล
5. บริษัทเซ่งเชียงหลีจำกัด	2472	1,000,000	เซียวโกะชวน
6. บริษัทเตี้ยอันเป่า เอี่ยมจำกัด	2472	500,000	นายกิมกี และนายท่วนเอี้ยก
7. บริษัทวิงอานไฟร์แอนดัมารี อินชัวร์รันส์จำกัด			
8. บริษัทจิงเชียงประกันภัยจำกัด			เบ้งฮึงเอี้ยง
9. บริษัทหลวงหลีประกันภัยจำกัด	2476	1,000,000	หวังหลี
10. บริษัทกวางอันหลงประกันภัย จำกัด	2476	250,000	ล้ำชำ
11. บริษัทไทยประกันภัยจำกัด	2473	1,000,000	ม.จ. อุปดิสาณ ชุมพล, พระทำนุณิธม
12. บริษัทฮั่วเคียมลิมฮะจำกัด	2473	1,000,000	Mr. Lim Leny Sua, Mr. Chu Hu Kiiew
13. บริษัทฮั่วอันเป่าเอี่ยมจำกัด (บริษัทนี้ภายหลังเปลี่ยนเป็นบริษัท โงฮก)	2472 2474	400,000 -	ไล่เต็กชวน บุลสุข, บุลสุข, บุลกุล, นายตันจินเกง (นายจิตติน ตันถวนิตย)
14. บริษัทฮั่วเอียงประกันภัยจำกัด	2476	400,000	ขุนเศรษฐภักดี (เลี้ยวเงินเซ่ง เศรษฐภักดี)

*รวบรวมจากแฟ้มบริษัทประกันภัย กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ อ้างในวิทยานิพนธ์
ของนางสาวพรรณิ บัวเล็ก หน้า 51 - 52

(4) อิทธิพลของกลุ่มพ่อค้าชาวจีนในด้านธนาคารก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เมื่อพ่อค้าคนจีนได้มีอิทธิพลทางการค้าโดยฝังรากลึกในสังคมไทยมาเป็นระยะเวลายาวนาน และขยายบทบาทจากการค้าไปสู่การประกันภัย การเดินเรือแล้วก็ย่อมเป็นธรรมดาที่จำเป็นจะต้องมีบริษัทการเงินของตนเองเพื่ออำนวยความสะดวกในการระดมทุนในสังคมและการแลกเปลี่ยนเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะต้นธนาคารของกลุ่มทุนชาวจีนส่วนใหญ่ทำหน้าที่ด้านการแลกเปลี่ยนเงินเพื่อประโยชน์ทางการค้าของตนเป็นหลัก ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากในช่วงปี 2475 ธนาคารพวกนี้เป็นธนาคารเล็ก ๆ ไม่ต่างอะไรจากร้านค้าทั่วไปมากนัก ซึ่งแต่เดิมพ่อค้าชาวจีนที่ส่งสินค้าไปขายต่างประเทศต้องประสบกับปัญหาภาวะดอกเบี้ยและอัตราแลกเปลี่ยนเงินจากธนาคารต่างประเทศเป็นอย่างมาก ซึ่งในช่วงระยะเวลาก่อน 2475 นั้น ธนาคารที่เข้ามาตั้งในประเทศไทยส่วนมากจะเป็นธนาคารของชาวยุโรป เมื่อพ่อค้าชาวจีนในประเทศไทยได้มีบทเรียนด้านนี้มากขึ้น จึงจำเป็นต้องตั้งธนาคารพาณิชย์ของกลุ่มทุนของตนเองขึ้นเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวในกลุ่มทุนของตน ธนาคารประเภทนี้อำนวยความสะดวกในด้านการส่งข้าวออกขายต่างประเทศและควบคุมอัตราแลกเปลี่ยนเงินที่มีราคาถูกกว่าธนาคารยุโรปที่เรียกว่าธนาคารรับฝากเงิน (Deposit Bank)

ธนาคารแลกเปลี่ยนเงินของกลุ่มทุนชาวจีนเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการเป็นพ่อค้าคนกลางที่ช่วยสนับสนุนกลุ่มทุนชาวจีนเจ้าของโรงสีที่ต้องการซื้อ ขายตั๋ว (Drafts) ธนาคารแลกเปลี่ยนเงินประเภทนี้ได้อำนวยความสะดวกแก่ธุรกิจการส่งข้าวออกขายต่างประเทศของเจ้าของโรงสี โดยการดำเนินงานอาศัยการไว้วางใจซึ่งกันและกันไม่จำเป็นต้องมีการค้าประกันหรือใบส่งสินค้า (Bill of Lading) เหมือนกับพวกธนาคารยุโรป ดังนั้นธนาคารแลกเปลี่ยนเงินพวกนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการส่งเงินออกนอกประเทศ หรือที่เรียกว่าโพยก๊วน ซึ่งกลุ่มทุนชาวจีนสมัยนั้นมักนิยมส่งเงินกลับบ้านของตนเอง ซึ่งปฏิบัติสืบทอดวัฒนธรรมเช่นนี้มาเป็นเวลานานแล้ว แต่สภาพการณ์เช่นนี้มิได้ถูกควบคุมจากรัฐบาลมากนักแต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 คณะราษฎรซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มนายทหาร ข้าราชการชั้นสูง และนักวิชาการซึ่งเป็นนักเรียนต่างประเทศได้มีความรู้มีความเข้าใจต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศมากขึ้นก็ได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าวที่เป็นแหล่งระบายเงินออกนอกและยังเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง อีกทั้งประสบกับภาวะวิกฤตก็ยิ่งจะทำให้เศรษฐกิจทรุดหนัก ดังนั้นเพื่อตัดวงจรนี้จึงดำเนินนโยบายควบคุมธนาคารแลกเปลี่ยนเงินของกลุ่มทุนชาวจีนโดยใช้นโยบายด้านภาษีเข้ามาควบคุม โดยการเก็บภาษีมากขึ้นจนกระทั่งนายกลสมาคมชาวจีนขณะนั้นคือนายตันซิวมั่งได้ออกมาคัดค้านการดำเนินงานของรัฐบาลและเสนอข้อมูลทางธุรกิจและการเสียภาษีให้รัฐบาลได้รับรู้และเปรียบเทียบให้เห็นถึงธนาคารอีกประเภทหนึ่งของพวกยุโรป คือธนาคารเงินฝาก (Deposit Bank) ซึ่งได้เปรียบทาง

ด้านภาษีมากกว่ากลุ่มทุนธนาคารของชาวจีน จากหลักฐานแฟ้มบริษัทต่าง ๆ ของกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ โดยนายตันซิวเม้ง นายกสมาคมพ่อค้าคนจีนได้นำเสนอรายชื่อธนาคารแลกเปลี่ยนเงินของกลุ่มทุนชาวจีนต่อรัฐในปี 2476 ซึ่งปรากฏหลักฐานว่าได้มีธนาคารของกลุ่มทุนตระกูลล่ำซำ หวังหลี ซึ่งเป็นตระกูลที่สำคัญและสืบทอดอำนาจผู้นำทางเศรษฐกิจมาจนถึงปัจจุบันนี้รวมอยู่ด้วย รายชื่อของธนาคารแลกเปลี่ยนเงินของกลุ่มทุนชาวจีนที่นายตันซิวเม้งเสนอต่อทางรัฐบาลในขณะนั้นมีอยู่ 13 ธนาคาร โดยจัดแจกแจงรายละเอียดรายชื่อ จำนวนเงิน การเสียภาษี และกลุ่มทุนที่เป็นเจ้าของกิจการรวมตลอดทั้งแสดงให้เห็นถึงฐานทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับธนาคารแลกเปลี่ยนเงินดังนี้

ตารางที่ 12 รายชื่อธนาคารแลกเปลี่ยน ใน พ.ศ. 2476 ที่นายตันซิวเม้งเสนอต่อรัฐบาล

รายชื่อ	จำนวนเงิน ในธุรกิจ	ภาษี	เจ้าของ	ธุรกิจอื่น ๆ
1. ไทชีว	3,348,290.02	8,370.73	ตั้งเจียงย้ง	ข้าว
2. กวางซุนหลี	3,111,830.00	7,779.58	เทียกวงเฉียน	ข้าว โรงเหล้า เรือลำเลียง
3. เลี้ยววงเฮง	3,066,999.81	7,667.50	ซุนเศรษฐกิจดี	ข้าว
4. ตันเป่งซุน (ธนาคารมหานครปัจจุบัน)	3,004,255.60	7,510.64	ตันฮองอี ตันเกงคุ่น	มีธนาคารใน สิงคโปร์
5. เซงซุนหลี	1,417,286.97	3,543.22	-	-
6. จินเซง	1,395,656.28	3,489.14	ม้าเลียบคุน บุลกุล	ข้าว ประกันภัย
7. กวางเก๊ะหลง	798,269.45	1,995.67	ล่ำซำ	ข้าว ไม้
8. เซ่งฮงไถ่	318,867.57	797.17	-	-
9. โงฮก	273,383.43	683.46	บุลสุข, บุลกุล, ตันจินเกง	ข้าว ประกันภัย เดินเรือ
10. อันฟองเหลาไมฮง	27,393.83	68.48	วองฟุก วองจัน สมพงษ์ ทองชัย	ข้าว
11. หวังหลีจัน (ธนาคารนครธนปัจจุบัน)	2,445,065.38	6,112.66	หวังหลี	ข้าว
12. อันฟองไมฮง	2,700,764.16	6,751.91	-	-
13. ไทฮงยู่	-	-	-	-

ธนาคารแลกเงินเหล่านี้พัฒนามาจากร้านขายของหรือกิจการซึ่งมีอยู่แต่เดิมแล้วโดยเฉพาะเรื่องการค้าส่งออกข้าว ธนาคารพวกนี้จึงเป็นธนาคารเล็ก ๆ มีเงินทุนไม่กี่แสนบาท เพื่อเข้ามาทำหน้าที่ด้านการแลกเปลี่ยนเงินตรา เจ้าของธนาคารเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าหรือคนบดีที่สืบเชื้อสายเจ้าภาชีนายอากรมาแต่อดีต และพัฒนาสู่การเป็นพ่อค้าส่งออก ดังนั้นธนาคารเหล่านี้จึงมีสาขาของตนเองหรือร้านค้าของตนเองในฮ่องกง ในสิงคโปร์และชัวเถาด้วย กลุ่มทุนธนาคารของชาวจีนเหล่านี้มิได้มีเฉพาะธนาคารแลกเงินเพียงอย่างเดียว แต่มีธนาคารประเภทรับฝากเงินซึ่งถือว่าเป็นธนาคารอย่างเต็มรูปแบบในขณะนั้นด้วย อาทิเช่น ธนาคารซุนฮกเซง ซึ่งเจ้าของธนาคาร คือ หลวงศักรินทร์ภักดี (แต่ได้เห่า เตชะกำพุต) ซึ่งเป็นต้นตระกูลทางธุรกิจที่สำคัญอีกท่านหนึ่ง จากหลักฐานจดหมายเหตุเรื่องพระราชไมตรีในระหว่างกรุงสยามกับกรุงจีน นิราศพระยามหานุภาพไปเมืองจีน ในหน้า 1 - 4 ตีพิมพ์ในอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงศักรินทร์ภักดี ได้บันทึกรายละเอียดไว้ว่า หลวงศักรินทร์ภักดี นอกจากประกอบกิจการธนาคารแล้ว ยังประกอบกิจการโรงรับจำนำ มีร้านโพงก๊วน โรงหอย โรงบ่อน ส่วนกิจการทางด้านธนาคารนั้นมีสาขาในสิงคโปร์ ฮ่องกงและชัวเถา ต่อมาได้ตั้งร้านค้าทองชื่อ เซ่งซุนหลี ซุนก็ด้วย ธนาคารซุนฮกเซงนี้มีเงินฝากถึง 1,395,758.08 บาท มีเงินสำรองถึง 1,477,725.42 บาท

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่าคณะราษฎรได้มีเป้าหมายที่สำคัญในการควบคุมธนาคารแลกเงินต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งแม้ในระยะต้นของการเปลี่ยนแปลงการปกครองจะได้ดำเนินการออกกฎหมายหลายฉบับ อาทิเช่น พระราชบัญญัติการธนาคารและการประกันภัย (2475) พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา (2475) รวมตลอดทั้งออกกฎหมายเพื่อที่จะมาทำลายฐานทางธุรกิจของกลุ่มพ่อค้าคนจีนที่ขูดรีดชาวนาในขณะนั้น อาทิเช่น ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการยกยอทรัพย์ของภิกษุ (2475) หรือพระราชบัญญัติการค้ากำไรเกินควร (2480) เป็นต้น แต่การดำเนินการในระยะแรกยังไม่เข้มข้น จวบจนกระทั่งถึงสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นครองอำนาจ รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมอย่างเข้มข้น โดยจอมพล ป. เห็นว่าปัญหาชาวจีนที่คุมเศรษฐกิจในไทยในขณะนั้นเป็นปัญหาความเป็นความตาย และสำคัญต่อประเทศมาก โดยรัฐบาลได้ออกกฎหมายที่เรียกว่าพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ ใน พ.ศ. 2480 ที่ให้อำนาจกระทรวงการคลังเข้าควบคุมธนาคารได้อย่างเต็มที่ซึ่งมีผลบังคับใช้ และมีการปรับปรุงการเข้ามาจนถึงปัจจุบันนี้ (ดูรายละเอียดได้จากผาณิต รวมศิลป์, นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ พ.ศ. 2481 ถึง พ.ศ. 2489 “วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521) ซึ่งก็เป็นผลให้ธนาคารแลกเปลี่ยนเงินเหล่านั้นได้เลิกกิจการไปเกือบหมด และบางแห่งก็ถูกรัฐบาลยึดไปเนื่องจากขัดขึ้นคำสั่งห้ามส่งเงินไปต่างประเทศ คงเหลือธนาคารที่สามารถดำเนินงานต่อมาได้

เพียง 2 ธนาคารเท่านั้นคือ ธนาคารหวังหลีจิ้นและธนาคารตันเป่งซุน แต่ผลสุดท้ายรัฐบาลก็ไม่สามารถจะทำลายฐานธุรกิจของกลุ่มทุนชาวจีนได้ ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นเนื่องจากรากของธุรกิจของกลุ่มทุนชาวจีนนั้นได้หยั่งรากลึกอยู่ในสังคมไทยและในที่สุดชนชั้นปกครองในขณะนั้นก็ประนีประนอมกับผลประโยชน์ของกลุ่มทุนชาวจีน โดยต่างฝ่ายต่างถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันและกันโดยชนชั้นปกครองในขณะนั้นเป็นผู้ถืออำนาจนโยบาย ส่วนกลุ่มทุนชาวจีนมีประสบการณ์ทางการค้า ทั้งสองฝ่ายจึงได้ผนวกผลประโยชน์ที่สอดคล้องกันทำธุรกิจร่วมกันกลายเป็นกลุ่มผลประโยชน์มีลักษณะร่วมกันที่เรียกว่ากลุ่มชนชั้นนายทุนขุนนาง หรือกลุ่มทุนขุนนาง โดยเฉพาะกลุ่มทุนขุนนางใหม่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งมีหลักฐานทางประวัติศาสตร์พิสูจน์ได้ว่ากลุ่มทุนขุนนางใหม่นี้ได้สืบทอดอิทธิพลในฐานะกลุ่มอิทธิพลทางการเงินที่ครอบงำสังคมไทยมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

(5) กลุ่มทุนผูกขาดการค้าโดยรัฐร่วมมือกับขุนนางและพ่อค้าชาวจีน ภายใต้ อิทธิพลของคณะราษฎร

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า คณะราษฎรได้พยายามทำลายฐานทางธุรกิจของกลุ่มทุนชาวจีน พร้อมกันนั้นก็พยายามฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศชาติขึ้น และในการฟื้นฟูเศรษฐกิจนั้นรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้สร้างระบบเศรษฐกิจที่เรียกว่าทุนนิยมแห่งรัฐขึ้น (State Capitalist) โดยรัฐบาลได้ทำการโอนกิจการของชาวยุโรปเข้ามาดำเนินการเอง ได้แก่ สัมปทานป่าไม้ เหมืองแร่ กิจการสาธารณูปโภค โรงงานยาสูบ โรงงานฟอกหนัง โรงงานกลั่นน้ำมัน โรงงานทำสบู่ โรงงานมวนบุหรี่ เป็นต้น ขณะเดียวกันก็ตั้งรัฐวิสาหกิจและบริษัทที่ราชการขึ้นเป็นจำนวนมาก อันลักษณะเป็นการผูกขาดทางการค้าดังรายละเอียดได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น รวมตลอดทั้งโดยส่วนตัวของคณะราษฎรก็ได้ก่อตั้งบริษัทส่วนตัวขึ้นดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับธุรกิจของรัฐและเอื้อประโยชน์ต่อกันด้วย อาทิเช่น บริษัทไทยนิคมพาณิชย์ (2482) บริษัทไทยนิคมประกันภัย (2483) ธนาคารนครหลวงแห่งประเทศไทย (2484) บริษัทไทยนิคมผ่านฟ้า (2493) บริษัทไทยนิคมบางรัก (2493) และบริษัทเกษตรนิคมผ่านฟ้า (2493) เป็นต้น ซึ่งบริษัทเหล่านี้บุคคลในคณะราษฎรเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ทั้งสิ้น โดยบริษัทเหล่านี้ได้รับอภิสิทธิ์ผูกขาดสินค้าและได้รับการคุ้มครองจากคณะราษฎร เนื่องจากมีบุคคลจากคณะราษฎรเข้าบริหารรวมอยู่ด้วย โดยอาศัยกฎหมายและกลไกของรัฐมาสนับสนุนกิจการของบริษัทเหล่านี้ จึงเห็นได้ว่าการดำเนินนโยบายของคณะราษฎรจึงมีผลประโยชน์ส่วนตนของผู้มีอำนาจในขณะนั้นรวมอยู่ในนโยบายของรัฐบาลด้วย และในส่วนกิจการที่เรียกว่าเป็นทุนนิยมแห่งรัฐนั้นก็มิบุคคลในคณะราษฎรหรือพรรคพวกของตนดำรงสถานะในการบริหารด้วย จึงเห็นได้ว่าธุรกิจที่คณะราษฎรได้สร้างขึ้นด้วยเหตุผลที่เรียกว่า “ชาตินิยมทางเศรษฐกิจ” นั้นแท้ที่จริงก็กลับกลายเป็นการจัดองค์กรการผูกขาดให้แก่กลุ่มทุนขุนนางและพ่อค้า

ชาวจีนซึ่งสำหรับพ่อค้าชาวจีนแล้วนับว่าได้ประโยชน์สูงสุดเพราะเท่ากับว่าคณะราษฎรได้ช่วยรวมศูนย์ระบบผูกขาดทางการค้าไว้ให้เรียบร้อยแล้ว (ซึ่งจะได้แสดงหลักฐานต่อไป) และกลุ่มทุนขุนนางใหม่นี้ได้กลายเป็นกลุ่มอิทธิพลครอบงำเศรษฐกิจและการเมืองไทยตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งแม้จะมีการทำรัฐประหารเปลี่ยนแปลงกลุ่มอำนาจโดยเฉพาะกลุ่มทหารหลายต่อหลายครั้งก็ตาม การเปลี่ยนแปลงอำนาจดังกล่าวนั้นมิได้กระทบกระเทือนถึงรากฐานการร่วมทุนหาผลประโยชน์ที่มีมาแต่เดิม การเปลี่ยนแปลงอำนาจจึงเป็นการเปลี่ยนกลุ่มผลประโยชน์โดยรูปแบบเท่านั้นแต่เนื้อหาของกลุ่มผลประโยชน์คือการร่วมมือกันระหว่างกลุ่มขุนนางกับกลุ่มพ่อค้ายังคงเดิมทั้งสิ้น กลุ่มทุนผูกขาดทางการค้าต่าง ๆ ที่คณะราษฎรจัดระบบไว้ให้แก่พ่อค้าชาวจีนโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือรู้ทั้งรู้คือ

ก) การผูกขาดการค้าข้าว

ข้าวเป็นสินค้าสำคัญของประเทศในขณะนั้นได้ถูกควบคุมอยู่ในมือของชาวจีน คณะราษฎรจึงได้ตั้งบริษัทข้าวไทยขึ้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2481 โดยมีพระยาเฉลิมอากาศ (สุณี สุวรรณประทีป) เป็นผู้จดทะเบียนก่อตั้งด้วยทุน 500,000 บาท ในระยะแรกใช้ชื่อบริษัทข้าวสยาม แต่ต่อมาในปี พ.ศ. 2482 ได้เปลี่ยนชื่อมาเป็นบริษัทข้าวไทย โดยคณะราษฎรเป็นผู้บริหาร ปรากฏรายชื่อผู้บริหารชุดแรกตามหลักฐานกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ ตามรายงานการประชุมจัดตั้งบริษัทข้าวไทยจำกัด เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2481 รายชื่อของผู้บริหารชุดแรกซึ่งเป็นคนของคณะราษฎรมีดังนี้

1. พระยาดุลยธรรมาดา (เลียง ดุลยจินดา)
2. พระยาภิบาลการบัญชา (เล็ก บุรวาศ)
3. พระยาวิสุทธากร (แก่น ทหรานนท์)
4. หลวงอัมพิลพิทักษ์เขตร์ (เยียม บุรานนท์)
5. พ.อ. หลวงเสรีเจิงฤทธิ์ (จรูญ รัตนกุลเสรีเจิงฤทธิ์)
6. นายวณิช ปานะนนท์
7. หลวงอนุฤทธกสิการ (เปลื้อง บุญยพรรคนี้ย)
8. นายขวัญ จารุรัตน์
9. พระยาเฉลิมอากาศ (สุณี สุวรรณประทีป)
10. พระประมณฑ์ปัญญา (ประมณฑ์ เนตรศิริ)

การดำเนินงานของบริษัทข้าวไทยได้ระบุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งที่สำคัญมี 4 ประการ ตามบันทึกในหนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายมา บุณกุล ณ เมรุวัด มกุฏกษัตริยาราม เมื่อ 6 พฤษภาคม 2507 คือ

1. ผดุงฐานะของชาวนาให้ดีขึ้น
2. ระวังรักษาประโยชน์ของผู้บริโภคข้าว
3. เพื่อทำการค้าข้าวโดยตรงกับตลาดต่างประเทศ และเพื่อรักษาชื่อเสียงและความคมคุณภาพข้าวไทยไว้
4. ฝึกคนไทยให้มีความรู้ความสามารถในงานอุตสาหกรรมสีข้าวและการค้าข้าว

วิธีการดำเนินงานของคณะราษฎร เริ่มแรกรัฐบาลใช้มาตรการทางการเมืองและภาษี บีบให้โรงสีของพ่อค้าชาวจีนต้องหยุดกิจการเพื่อเป็นการช่วยเหลือบริษัทข้าวไทยโดยตรง จากบันทึกของสังคีต พิริยะรังสรรค์ (2526, หน้า 97) ระบุว่าเจ้าของโรงสีต้องเอาโรงสีมาให้บริษัท ข้าวไทยเข้าไปดำเนินการแทน กลุ่มโรงสีข้าวที่เข้าร่วมมือกับบริษัทข้าวไทยก็คือกลุ่มของนาย มา บุณกุล แต่เนื่องจากคณะราษฎรเองก็ไม่มีประสบการณ์ด้านการค้าข้าว ในทางปฏิบัติคณะ ราษฎรจึงไม่สามารถจะดำเนินการดังกล่าวได้ คณะราษฎรจึงได้เสนอชื่อนายมา บุณกุล ให้เข้า มาเป็นผู้ดำเนินการ นายมา บุณกุล จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหารงานในบริษัทข้าวไทย อย่างแท้จริงในระยะต่อมา และเหตุผลที่แท้จริงที่คณะราษฎรต้องเชิญนายมา บุณกุล เข้าร่วมงาน โดยบันทึกอยู่ในหนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายมา บุณกุล ดังกล่าวในส่วนของคำ ให้อาลัยของพระประกาศสภกรณ์ มีบันทึกว่า "เหตุที่คณะราษฎรได้เชิญนายมา บุณกุล เข้าร่วม งาน เนื่องจากนายมา บุณกุล นอกจากเป็นผู้ประกอบกิจการค้าข้าวที่สำคัญรายหนึ่งในระยะนั้น ยังเป็นนายกสมาคมโรงสีไฟแห่งประเทศไทย นอกจากกิจการค้าข้าวแล้วยังได้เคยดำเนินการกิจ การธนาคาร ประกันภัย และกิจการเดินเรือทางทะเลมาก่อน ซึ่งกิจการเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญ ต่อการค้าข้าวต่างประเทศเป็นอันมาก"

ตามประวัตินายมา บุณกุล มีประสบการณ์ด้านการสีข้าวและการค้าข้าวมาเป็นเวลา นานตั้งแต่ครั้งช่วยบิดาของเขาที่เข้ามาทำงานด้านโรงสีตั้งแต่เมืองไทยเพียงจะมีโรงสีอยู่เพียง 4 - 5 โรงเท่านั้น ประวัติด้านการค้าข้าว และด้านติดต่อการค้ากับต่างประเทศที่ฮ่องกง และที่สิงคโปร์ รวมตลอดทั้งกิจการการเดินเรือและการธนาคารของนายมา บุณกุล จึงมีประสบการณ์ที่หาตัวจับ ได้ยาก ด้วยเหตุนี้คณะราษฎรจึงปฏิเสธความสามารถของบุคคลเหล่านี้ไม่ได้ ดังนั้นเมื่อคณะ ราษฎรทำการผูกขาดการค้าข้าวโดยนำพ่อค้าที่มีความเชี่ยวชาญเข้ามาบริหารเช่นนี้แล้วจึงเท่ากับ เป็นการเปิดโอกาสให้พ่อค้าได้ใช้อำนาจทางการเมืองแทนคนในคณะราษฎรนั่นเอง ดังนั้นบทบาท

ของนายมา บุณกุล จึงเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการผูกขาดการค้าข้าวได้อย่างเป็นจริง โดยได้เสนอให้ คณะราษฎรตั้งบริษัทขึ้นมาอีกหลายบริษัทเพื่อสนับสนุนธุรกิจการค้าข้าว ได้แก่ บริษัทไทยเดินเรือทะเล ธนาคารมณฑล บริษัทไทยเศรษฐกิจประกันภัย เป็นต้น และผลสุดท้ายวัตถุประสงค์ของคณะราษฎรที่ตั้งบริษัทข้าวไทยขึ้นทั้ง 4 ข้อนั้นก็ไม่สามารถบรรลุผลได้ จากบันทึกของผาณิต รวมศิลป์ ในเรื่องเดียวกัน หน้า 118 ได้ยืนยันให้เห็นว่านโยบายของคณะราษฎรที่จะทำลาย ธุรกิจการค้าข้าวของพ่อค้าชาวจีนนั้นได้ล้มเหลวโดยสิ้นเชิง และได้กลายเป็นความร่วมมือระหว่าง คณะราษฎรกับพ่อค้าชาวจีนในการผูกขาดการค้าข้าวไปเสียแล้ว โดยมีบันทึกไว้ดังนี้ “เพื่อให้ สามารถควบคุมธุรกิจข้าวได้ทั้งหมด คณะราษฎรยังได้ตั้งบริษัทขึ้นมาอีกหลายบริษัทเพื่อสนับสนุน ธุรกิจนี้ ภายใต้การเสนอแนะของนายมา บุณกุล ได้แก่ บริษัทไทยเดินเรือทะเล ธนาคารมณฑล บริษัทไทยเศรษฐกิจประกันภัย แต่ถึงอย่างไรก็ตามการผูกขาดข้าวของรัฐบาลไม่ได้ดำเนินนโยบาย อย่างจริงจังที่จะทำให้คนไทยแทรกเข้าไปในธุรกิจข้าวได้ เพราะในที่สุดรัฐบาลเองก็ต้องยอมรับ ถึงความแข็งแกร่งในธุรกิจการค้าข้าวของพ่อค้าชาวจีนที่รัฐบาลไม่สามารถทำลายหรือแม้แต่คลอน แคลนความมั่นคงนั้นได้แม้แต่หน่อย”

ข) การผูกขาดกิจการค้าปลีกและค้าส่ง

ตามความมุ่งหมายของคณะราษฎรในการผูกขาดทางการค้าดังกล่าวมาแล้วข้างต้น คณะราษฎรได้จัดตั้งบริษัทการค้าปลีกขึ้นทำหน้าที่นี้คือบริษัทไทยนิยมพาณิชย์ ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2482 ด้วยทุน 1,000,000 บาท คณะราษฎรถือหุ้น 70% อีก 30% เป็นทุนจากสำนักงาน ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ซึ่งขณะนั้นอยู่ในความควบคุมของนายปรีดี พนมยงค์ โดยมีนาย ชูณหะ พิณพานนท์ ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งผู้หนึ่ง เป็นผู้อำนวยการ ส่วนรายชื่อของคณะกรรมการบริษัท ไทยนิยมพาณิชย์ล้วนมาจากคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองทั้งสิ้น ได้แก่ หลวงเชวงศักดิ์ สงคราม เป็นประธาน พ.ท. ประยูร ภมรมนตรี ดร. ตัว ลพานุกรม พ.ด. ขุนนิรันดร์ชัย นายเล้ง ศรีสมวงศ์ นายวิลาศ ไสอานนท์ นายชูณหะ พิณพานนท์ เรือเอกวัน รุยาพร และ พ.อ. หลวงเสรีเจิงฤทธิ์ เป็นคณะผู้บริหารของบริษัท ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพรับราชการทั้งสิ้น อีกทั้ง 5 ใน 9 นั้น ได้แก่หลวงเชวงศักดิ์สงคราม พ.ท. ประยูร ตัว วิลาศ และหลวงเสรีฯ ก็เป็นรัฐมนตรีที่ กำลังบริหารประเทศอยู่ในขณะนั้นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลวงเสรีฯ ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่า การกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบการพาณิชย์กรรมของประเทศในระหว่างปี 2484 - 2485 จะเห็นได้ว่าแบบแผนการดำเนินงานของบริษัทไทยนิยมพาณิชย์ไม่สู้จะแตกต่างจากธุรกิจ ของพระมหากษัตริย์ในสมัยเดินักเพราะคณะราษฎรเป็นทั้งผู้ถือนโยบายและให้ความคุ้มครองแก่ บริษัท รวมตลอดทั้งมีผลประโยชน์ร่วมในกิจการนั้นโดยตรงด้วย และจากหลักฐานที่กล่าวอ้างใน

สังคิต พิริยะรังสรรค์ เรื่องทุนนิยมขุนนางไทยนั้นได้ยืนยันว่าการดำเนินกิจการของบริษัทไทยนิยมพาณิชย์นี้ พ่อค้าชาว จีนคือ นายจุลินทร์ ลำชา เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการบริหาร

วัตถุประสงค์ของบริษัท คือทำกิจการค้าขายสินค้าทุกอย่างทั้งขายส่งและขายปลีกทุกชนิด รับส่งสินค้าจากต่างประเทศและรับส่งสินค้าภายในประเทศออกไปจำหน่ายนอกประเทศ รวมตลอดทั้งเป็นนายหน้าและเป็นตัวแทนในการค้าทุกชนิด โดยบริษัททำการผูกขาดสินค้าและตัดตอนพ่อค้าคนกลางออกไปจากกระบวนการเคลื่อนย้ายสินค้าระหว่างท้องถิ่นกับตลาดต่าง ๆ ในประเทศ และต่างประเทศ ซึ่งแต่เดิมพ่อค้าชาวจีนเป็นผู้ทำหน้าที่นี้ แต่ในที่สุดด้วยเหตุผลเดียวกันกับที่กล่าวไว้ในหัวข้อการผูกขาดการค้าข้าว เพราะในที่สุดแล้วคนที่มาใช้อำนาจการผูกขาดที่คณะราษฎรได้จัดระบบไว้เรียบร้อยแล้วก็คือ นายจุลินทร์ ลำชา ในฐานะผู้จัดการใหญ่

นายจุลินทร์ ลำชา เป็นนายทุนเชื้อสายจีน เป็นบุตรของนายอึ้งยงกลองและนางทองอยู่ ลำชา ซึ่งเป็นตระกูลการค้าที่เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในเมืองไทยมานานแล้ว (ดูรายละเอียดได้จากสายตระกูล ท้ายบทที่ 4) นายจุลินทร์ ลำชา ผู้นี้จบการศึกษาวิชาพาณิชย์และเศรษฐศาสตร์ที่ประเทศอังกฤษ นอกจากนี้ยังมีประสบการณ์ทางด้านการค้าในบริษัทของบิดามานหลายอย่าง ได้แก่ เป็นผู้อำนวยการบริษัทป่าไม้รัษฎะผลลำชาจำกัด เป็นผู้จัดการโรงเลื่อยไม้กวางกิมหลง ผู้จัดการบริษัทกวงโกหลง และยังได้จัดตั้งบริษัทอ่าวสยามเดินเรือจำกัดด้วย จากความรู้และประสบการณ์ของนายจุลินทร์ ลำชา ซึ่งมาจากตระกูลพ่อค้าใหญ่สมัยนั้น ทำให้คณะราษฎรต้องอาศัยนายจุลินทร์ ลำชา ในการดำเนินงานของบริษัทไทยนิยมพาณิชย์ (ดูรายละเอียดได้จากอนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนายจุลินทร์ ลำชา ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส 20 พฤษภาคม 2509)

เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของการกระทำของคณะราษฎรในการดำเนินการผูกขาดการค้าอย่างนี้แล้วจะเห็นได้ว่าคณะราษฎรได้เปิดโอกาสให้แก่กลุ่มทุนพ่อค้าชาวจีนดังกล่าวมายิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งคณะราษฎรจะรู้เท่าถึงการนี้หรือไม่ในขณะนั้นเป็นเรื่องที่คนรุ่นหลังที่ต้องวิเคราะห์พิจารณา เพราะคณะราษฎรได้ใช้อำนาจทางการเมืองจัดระบบด้วยความเข้าใจว่าจะสร้างระบบชาตินิยมทางเศรษฐกิจขึ้นแต่แล้วได้เปิดทางให้แก่กลุ่มทุนพ่อค้าชาวจีนสวดยประโยชน์อย่างมาก โดยแบ่งผลประโยชน์ร่วมกันจากการผูกขาดระหว่างพ่อค้าชาวจีนกับนายทุนขุนนาง กล่าวคือเพื่อให้บรรล่วัตถุประสงค์ของคณะราษฎรในการควบคุมสินค้า และสามารถผูกขาดสินค้าต่าง ๆ ไว้ได้อย่างเต็มที่ โดยบริษัทไทยนิยมพาณิชย์นั้นคณะราษฎรจึงได้สร้างบริษัทจังหวัดขึ้นตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศให้เป็นบริษัทลูกของบริษัทไทยนิยมพาณิชย์ โดยบริษัทจังหวัดเหล่านี้จะเป็นศูนย์การค้าขนาดใหญ่ที่สุดของแต่ละจังหวัด บริษัทจังหวัดจะรับซื้อพืชผลและสินค้า อุดสาหกรรมในครัวเรือนทุกประเภท และขณะเดียวกันก็เป็นแหล่งขายสินค้าจำเป็นทุกชนิดเป็นเอเยนต์ส่งสินค้าให้แก่ร้านค้าย่อย ๆ ที่รัฐบาลสนับสนุนจัดตั้งขึ้นมาและเป็นสถาบันที่ส่งเสริมการผลิตอุตสาหกรรม

ในครัวเรือนของแต่ละจังหวัดอีกด้วย และขณะนั้นที่รัฐบาลยังไม่มีแนวความคิดในทางเศรษฐกิจที่จะเปิดให้มีการแข่งขันอย่างเสรีตามระบบทุนนิยม ซึ่งใช้ความคิดหลักในการบริหารประเทศในขณะนั้นคือแนวความคิดทุนนิยมแห่งรัฐ ดังนั้นรัฐบาลได้อนุญาตให้ข้าราชการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานในจังหวัด เพราะฉะนั้นโดยทั่วไปแล้วประธานกรรมการบริษัทแต่ละจังหวัดจะเป็นข้าหลวง หรือผู้ว่าราชการ และข้าราชการของจังหวัดนั้น ๆ เป็นกรรมการ รัฐบาลยังได้ดำริว่าหากบริษัทจังหวัดได้ดำเนินกิจการเป็นผลดีแล้ว โครงการต่อไปจะเป็นการขยายบริษัทออกไปในระดับอำเภอและท้องถิ่น โดยมีนายอำเภอเป็นผู้ถือหุ้นที่รัฐบาลจะมอบหมายให้เป็นจำนวน 51% ส่วนอีก 49% จะให้ราษฎรเป็นผู้ถือหุ้น เช่นเดียวกับบริษัทจังหวัดอีกด้วย

เมื่อพิจารณาบทบาทของบริษัทไทยนิยมพาณิชย์แล้วจะเห็นได้ว่ามีส่วนละม้ายคล้ายคลึงกับพระคลังสินค้าในสมัยเดิมเป็นอย่างมา แต่เดิมนั้นพระมหากษัตริย์ใช้เจ้าเมืองต่าง ๆ และบรรดาเจ้าขุนมูลนายเป็นกลไกในการรวบรวมผลผลิตส่วนเกินของสังคมจากไพร่และจากทาสมาไว้ที่พระคลังสินค้าเพื่อนำไปใช้ในการแลกเปลี่ยนสินค้าจากต่างประเทศแต่ปรากฏว่าในยุคประชาธิปไตย คณะราษฎรก็ใช้ข้าหลวง นายอำเภอ และข้าราชการแต่ละจังหวัดเป็นกลไกรวบรวมผลผลิตของสังคมจากชาวนาชาวไร่มาไว้ที่บริษัทไทยนิยมพาณิชย์ เพื่อส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศเช่นเดียวกัน ข้อแตกต่างกันอยู่ที่ว่าในขณะที่พระมหากษัตริย์ทรงเก็บส่วยได้อย่างเปิดเผย แต่คณะราษฎรต้องใช้การตั้งบริษัท หรือเป็นวิธีการที่แยบยลและอำพรางสูงกว่าแต่ผลลัพธ์ที่ได้นั้นมีค่าอันเดียวกันคือส่วนเกิน (Surplus) (ดูรายละเอียดจากสังคีต พิริยะรังสรรค์ เรื่องเดียวกัน ในหน้า 137, 139 – 140) และที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิงของระบบก่อน 2475 ก็คือนายทุนพ่อค้าชาวจีนได้มีบทบาทสำคัญมากขึ้นในฐานะเป็นผู้มีอำนาจในการบริหารตามโครงสร้างที่คณะราษฎรได้วางไว้ด้วย จึงเป็นช่วงโอกาสที่สำคัญที่เปิดช่องทางให้กลุ่มทุนพ่อค้าชาวจีนขยายตัวสะสมทุนจากผลกำไรที่คณะราษฎรได้จัดระบบไว้ให้โดยไม่ทันได้คิด ทำให้กลุ่มทุนเหล่านี้ขยายตัวเป็นกลุ่มทุนใหญ่และแสดงบทบาทโดดเด่นขึ้นในระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน

ค) การผูกขาดด้านอุตสาหกรรม

คณะราษฎรมิได้เพียงผูกขาดเฉพาะด้านการค้าข้าว การค้าปลีกร้าส่งเท่านั้น แต่โดยหลักคิดของคณะราษฎรต้องการจะผูกขาดด้านเศรษฐกิจทั้งหมด ดังนั้นในด้านอุตสาหกรรมก็อยู่ในหลักคิดนี้ด้วย กล่าวคือรัฐบาลได้มองเห็นว่ากิจการอุตสาหกรรมด้านการผลิตนั้นกักตุนอยู่ในอำนาจของชาวต่างชาติทั้งสิ้น ดังนั้นรัฐบาลจึงทำการยึดโรงงานที่ดำเนินการอยู่ในขณะนั้นทั้งของเอกชนชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เกี่ยวข้องหรือมีผลต่อความสงบและความมั่นคงทางการเมืองและสังคม ในปี พ.ศ. 2482 รัฐบาลได้ซื้อโรงงานยาสูบของห้างหุ้นส่วนบูรพา ยาสูบจำกัด

และต่อมาในปี พ.ศ. 2484 ชื่อโรงงานบุหรืกว้างฮกและเฮาะฮวงเพิ่มขึ้น โดยในระยะแรกรัฐบาลดำเนินนโยบายแทรกแซงและแข่งขันเท่านั้น แต่ต่อมาก็เกิดการผูกขาดการค้าบุหรืโดยรัฐขึ้น หลังจากรัฐบาลได้ประกาศพระราชบัญญัติยาสูบ พ.ศ. 2484 ซึ่งกำหนดให้รัฐบาลเท่านั้น เป็นผู้ผูกขาดการผลิตและการขายยาสูบในประเทศ รัฐบาลจึงได้เปิดการเจรจากับโรงงานผลิตบุหรืที่ใหญ่ที่สุดในประเทศในขณะนั้น คือบริษัท บริติช-อเมริกันยาสูบ จำกัด (British American Tobacco Limited) เพื่อโอนกิจการมาเป็นของรัฐทันที

ในส่วนกิจการโรงงานกระดาษเช่นเดียวกัน ในปี พ.ศ. 2481 จอมพล ป. ได้สร้างโรงงานกระดาษขึ้นที่จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อผลิตกระดาษเขียนและกระดาษพิมพ์ ซึ่งโรงงานแห่งนี้ผลิตได้ถึงวันละ 10 ตัน (ปัจจุบันเลิกไปแล้ว และทิ้งปัญหาทางกฎหมายในเรื่องที่ทำกินของประชาชนกับของทหารเป็นข้อพิพาทกันยาวนานมาจนถึงทุกวันนี้.....ผู้เขียน) ใน พ.ศ. 2486 รัฐบาลได้ร่วมทุนกับญี่ปุ่นตั้งบริษัทปั่นด้ายทอผ้าในประเทศไทยขึ้น 2 โรง คือบริษัทปั่นด้ายและทอผ้าจำกัด และบริษัทอุตสาหกรรมผ้าไทยจำกัด ทางด้านอุตสาหกรรมน้ำตาลก็เช่นเดียวกัน ในสมัยจอมพล ป. ได้ดำเนินนโยบายเร่งผลิตน้ำตาลให้เพียงพอแก่การบริโภคในประเทศ นอกจากนี้ อุตสาหกรรมการผลิตน้ำมันเชื้อเพลิงก็เป็นอีกอุตสาหกรรมหนึ่งที่สำคัญซึ่งรัฐบาลจอมพล ป. ให้ความสนใจมาก ซึ่งอุตสาหกรรมประเภทนี้เดิมถูกผูกขาดโดยบริษัทอเมริกันและอังกฤษ คือบริษัทสแตนดาร์ดแวลวัม ออยล์ (Standard Vacuum Oil Co., Ltd.) และบริษัท เชลล์ (Shell Co., Ltd.) มาเป็นเวลานาน โดยบริษัทแรกคุมธุรกิจการจำหน่ายน้ำมันในประเทศ 20% ส่วนบริษัทหลังผูกขาดการจำหน่ายน้ำมันถึง 80% ดังนั้นราคาน้ำมันจึงถูกกำหนดโดย 2 บริษัทนี้ รัฐบาลจอมพล ป. ได้ทำการผูกขาดน้ำมันของ 2 บริษัทนี้โดยการตราพระราชบัญญัติเชื้อเพลิง พุทธศักราช 2481 ขึ้นให้อำนาจแก่รัฐในการเข้าควบคุมกิจการน้ำมันเชื้อเพลิง และกำหนดให้ผู้ค้าน้ำมันเชื้อเพลิงต้องมีน้ำมันสำรองไว้กึ่งหนึ่งของจำนวนที่ขายได้ในปีหนึ่ง และรัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดราคาขายน้ำมันเอง และเมื่อเกิดสงครามขึ้นรัฐบาลของจอมพล ป. พินุลสงคราม ได้ทำการยึดโรงกลั่นทั้ง 2 และรัฐบาลเข้าทำการกลั่นเอง และทำการขยายโรงกลั่นทั้ง 2 ให้ทันสมัย โดยได้รับความช่วยเหลือจากญี่ปุ่น โดยแห่งหนึ่งอยู่ที่ตำบลช่องนนทรี อีกแห่งหนึ่งอยู่ที่บางจาก ปรากฏว่าน้ำมันจากโรงกลั่นทั้ง 2 นี้ถูกนำมาใช้ในการทหารซึ่งญี่ปุ่นต้องการมากในขณะนั้น และเมื่อสงครามโลกเกิดขึ้นเมืองแร่ทั้งหมดถูก

ในกิจการเหมืองแร่ ซึ่งขณะนั้นอยู่ในมือของชาวจีน ออสเตรเลียและอังกฤษ รัฐบาลก็ทำการจัดตั้งองค์การเหมืองแร่ขึ้นเมื่อ 8 ธันวาคม 2482 โดยดำเนินการขุดเหมืองแร่เองด้วยได้แก่เหมืองแร่ที่เกาะสมุย เกาะพัง ต่อมาก็เปิดเหมืองแร่อีกที่ตำบลปิล็อก จังหวัดกาญจนบุรี เหมืองแร่ทั้ง 3 แห่งนี้ได้รับทุนจากกระทรวงการคลัง และเมื่อสงครามโลกเกิดขึ้นเหมืองแร่ทั้งหมดถูก

ควบคุมโดยรัฐบาลในปลายปี 2484 รัฐบาลได้ตั้งบริษัทแร่และยางไทยจำกัดขึ้นเพื่อดำเนินงานเหมืองแร่ของรัฐบาลที่ได้มาจากชนชาติศัตรู

กล่าวโดยสรุปแล้วกิจการอุตสาหกรรมทั้งหมดรัฐบาลในขณะนั้นก็ดำเนินการยึดและโอนเข้าเป็นกิจการของรัฐแต่ในการบริหารงานก็จำเป็นต้องใช้บุคลากรจากกลุ่มทุนที่ดำเนินการอยู่ในขณะนั้น (ดูรายละเอียดได้จากผาณิต รวมศิลป์ ในเรื่องเดียวกัน)

4.2.4 เข้าสู่การผูกขาดกิจการธนาคารทั้งระบบ: รัฐบาลขุนนางและพ่อค้าชาวจีน

เมื่อคณะราษฎรมีนโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจ และได้ดำเนินการผูกขาดด้านการค้าต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าการผูกขาดการค้าข้าว การผูกขาดด้านการค้าปลีกและค้าส่ง การผูกขาดด้านอุตสาหกรรมนั่นก็คือ การผูกขาดด้านการเงินและการธนาคาร ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าคณะราษฎรได้พยายามทำลายระบบธนาคารแลกเงินของกลุ่มทุนชาวจีน ได้เข้าควบคุมการบริหารของแบงก์สยามกัมมาจล รวมตลอดทั้งได้มีบทบาทในการเปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารไทยพาณิชย์ รวมตลอดทั้งได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับกิจการธนาคารและได้จัดตั้งธนาคารกลางขึ้นหรือธนาคารแห่งประเทศไทยเพื่อเข้าควบคุมกิจการทั้งหมดภายใต้นโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจในขณะนั้น เป็นผลทำให้กฎหมายก็ดี การจัดตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยในขณะนั้นก็ดี ได้รับใช้นโยบายการผูกขาดของคณะราษฎรทั้งสิ้น และที่สำคัญคณะราษฎรได้มีบทบาททั้งโดยส่วนขององค์กรและส่วนตัวของบุคคลในคณะราษฎรได้จัดตั้งธนาคารพาณิชย์ทั้งของรัฐและของเอกชนขึ้นใหม่อีกหลายธนาคาร โดยร่วมมือกับกลุ่มพ่อค้าชาวจีนซึ่งเป็นกลุ่มพ่อค้าที่มีบทบาทสำคัญทางการค้าในการควบคุมเศรษฐกิจด้านต่าง ๆ มาแต่เดิมแล้วดังที่กล่าวข้างต้นจนกระทั่งคณะราษฎรไม่สามารถปฏิเสธบทบาทของพ่อค้าชาวจีนเหล่านั้นได้แม้การกระทำรัฐประหารในปี 2490 และรัฐประหารในปี 2500 จะทำลายฐานอำนาจของคณะราษฎรเดิมเกือบหมด แต่พ่อค้าชาวจีนก็สามารถปรับตัวเข้าร่วมกับกลุ่มอำนาจใหม่ได้และสืบต่อการผูกขาดด้านการเงินได้ต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้ ดังนั้นเพื่อให้เห็นชัดถึงระบบการผูกขาดของกลุ่มทุนธนาคารโดยความร่วมมือระหว่างกลุ่มขุนนางอันได้แก่กลุ่มนายทหารและกลุ่มข้าราชการชั้นสูงกับพ่อค้าชาวจีนได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มทุนนิยมขุนนางและกลายเป็นกลุ่มอิทธิพลทางการเมืองขนาดใหญ่ที่ครอบงำการเมืองและเศรษฐกิจจนนำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจของประเทศในขณะนี้ ผู้เขียนจึงขอนำประวัติการเกิดการลงทุนและการดำเนินการที่สะท้อนให้เห็นถึงการใช้อิทธิพลวัฒนธรรมนายทุนขุนนางในการดำเนินธุรกิจของธนาคารพาณิชย์แต่ละธนาคารที่เกิดขึ้นภายหลังปี 2475 ซึ่งส่วนใหญ่ยังมีสถานภาพการดำเนินธุรกิจมาจนถึงปัจจุบัน ดังต่อไปนี้

(1) การก่อตั้งธนาคารแห่งเอเชียเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม
การก่อตั้งของธนาคารแห่งเอเชียเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและพาณิชย์การ เมื่อ

30 กันยายน 2482 ด้วยเงินทุน 1,000,000 บาท เนื่องจากใน พ.ศ. 2482 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สั่งปิดธนาคารไชนีสโอเวอร์ซี (Chinese Oversea Banking) สาเหตุจากธนาคารได้ฝ่าฝืนคำสั่งของรัฐบาลโดยการส่งเงินกลับไปประเทศจีน นายปรีดี พนมยงค์ ได้มอบหมายให้นายหลุย พนมยงค์ น้องชายของตนเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการดำเนินงานจัดตั้งธนาคารแห่งใหม่โดยให้ชื่อว่าธนาคารเอเชียเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม โดยมี ดร. เดือน บุนนาค เลขาธิการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดสรรเงินสวัสดิการของมหาวิทยาลัยมาซื้อหุ้นใหญ่ของธนาคารเอาไว้ ส่วนหุ้นที่เหลือเป็นหุ้นของผู้ใกล้ชิดกับคณะราษฎร รวมทั้งพ่อค้าชาวจีนด้วย การที่ธนาคารแห่งนี้ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็เพราะว่าในขณะนั้นนายปรีดี พนมยงค์ หรือหลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและเป็นผู้ประสานงานมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง และขณะนั้นนายปรีดี พนมยงค์ กำลังผลักดันให้มีการก่อตั้งธนาคารชาติ แต่ยังไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะมีบุคคลอีกหลายฝ่ายยังไม่เห็นด้วย ดังนั้นนายปรีดี จึงได้หันมาตั้งธนาคารพาณิชย์ของคนไทยแห่งนี้นั่นก่อน ธนาคารนี้ได้ดำเนินธุรกิจติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยเปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารเอเชีย เมื่อปี 2519

ตามรายงานการประชุมจัดตั้งธนาคารเอเชียฯ เมื่อวันที่ 30 กันยายน 2482 ระบุว่า คณะกรรมการชุดแรกประกอบด้วย พระยาพิพัฒน์ธนาคาร (ฉิม โปษยานนท์) เป็นประธาน พระสุธรรมวิจิตร (ชม วณิกเกียรติ) นายยูมิน จูตระกูล (แห่งบริษัทชิบอินชอย) นายเดือน บุนนาค นายโลเตียกซอน บุลสุข หลวงพรหมกรโกวิท เปา จักกะพาก (ซึ่งเป็นอดีตรัฐมนตรีสมัยรัฐบาลนายทวี บุณยเกตุ ซึ่งเป็นบิดาของนาย ปิ่น จักกะพาก ซึ่งถูกกล่าวหาว่าเป็นอาชญากรทางเศรษฐกิจการเงินการธนาคารและกำลังหลบหนีการดำเนินคดีของทางราชการในขณะนี้) หลวงประเจิดอักษรลักษณ์ (สมโภช อัสวณนท์) นอกจากนี้ยังมีบรรดาพ่อค้าจีนที่ให้การสนับสนุนจัดตั้งธนาคารนี้ แต่ไม่ได้เข้าเป็นกรรมการด้วย เช่น นายจุลินทร์ ลำชา (ต้นตระกูลผู้ก่อตั้งธนาคารกสิกรไทย) นายตันซิวเม้ง หวังหลี่ (ต้นตระกูลผู้ก่อตั้งธนาคารหวังหลี่ หรือธนาคารนครธน) นายตันเคียกนุ่น นายเต็ก โกเมศ เป็นต้น (ดูรายละเอียดได้จากนภพร เรืองสกุล "นโยบายแก้ปัญหาวิกฤตในธนาคารพาณิชย์ไทย" 2532, หน้า 55-57)

คณะราษฎรได้ใช้ธนาคารแห่งนี้ในการสนับสนุนพรรคพวกของตนในด้านการลงทุนทางธุรกิจและในด้านดำเนินงานทางการเมืองจะเห็นได้ว่าการกู้เงินจากธนาคารแห่งนี้สามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน จากหลักฐานการบันทึกของ "ประเก็บ คล่องตรวจโรค 50 ปีของข้าพเจ้า" ที่ได้เคยอ้างไว้ข้างต้นว่า นายประเก็บ คล่องตรวจโรค นักธุรกิจชาวไทยผู้หนึ่ง

ได้เขียนบันทึกไว้ว่าเขาต้องการเงินไปลงทุนทางธุรกิจแต่ไม่มีสินทรัพย์ไปเป็นประกันจึงติดต่อกับเพื่อนที่เป็นเสรีไทยขอให้แนะนำตัวเขากับหลวงประดิษฐมนูธรรมเพราะต้องการกู้เงินจากธนาคารเอเซียฯ หรือแบงก์ศรีอยุธยา โดยให้เหตุผลว่า “.....อ้าวเป็นพ่อค้าคนไทย อยากทำมาหากินเพื่อเป็นตัวอย่างของคนไทย...เพื่อนจึงเขียนนามบัตรให้ไปพบท่านผู้หญิงพลสุข พนมยงค์” และเนื่องจากเขาไม่มีหลักทรัพย์จึงได้รับคำแนะนำให้ไปพบ ดร.ทวี ตะเวทิกุล ผู้จัดการธนาคารแห่งเอเซียฯ นายประทีปได้บันทึกถึงเหตุการณ์ตอนนั้นเอาไว้ว่า

“ข้าพเจ้าก็รีบไปพบคุณทวี ตะเวทิกุล ซึ่งเกิดมาก็ยังไม่เคยรู้จัก คุณทวีก็ต้อนรับข้าพเจ้าอย่างดี พลาทอนยิบบัญญัติลูกหนี้รายชื่อยาวเหยียดมาให้ข้าพเจ้าดูสองสามแผ่นแล้วก็บอกว่า....คุณประทีปนี่ซิครับ พวกผู้แทนราษฎรและนักการเมืองของเราพากันมายืมเงินผม ล้วนแต่ไม่มีหลักทรัพย์ประกันทั้งนั้น นี่ตั้งเกือบร้อยคนแล้ว อ้ายเราไม่ช่วยก็แย่ ล้วนแต่พรรคพวกเพื่อนฝูงกันทั้งนั้น ผมชอบที่คุณเป็นพ่อค้าคนไทยที่มีความอุตสาหะพยายาม...”

นอกจากนี้ธนาคารเอเซียฯ ยังเป็นฐานทางการเงินสำคัญอีกแห่งหนึ่งของคณะราษฎร โดยคณะราษฎรได้ใช้ธนาคารแห่งนี้เป็นสถาบันการเงินที่ทำหน้าที่หนุนช่วยด้านการเงินแก่บริษัทไทยนิยมพาณิชย์ด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่าเหตุการณ์ข้างต้นจนถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลานานกว่าครึ่งศตวรรษแล้ว แต่พฤติกรรมทางธุรกิจทางการเงินที่ใช้สิทธิไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์หรือที่เรียกว่า “วัฒนธรรมแบบนายทุนขุนนาง” นี้ยังสืบสายพฤติกรรมมาจนถึงทุกวันนี้ และได้ก่อให้เกิดปัญหานี้เสียของธนาคาร (NPL) ทั้งระบบ และกลายเป็นภาวะวิกฤตการณ์ทางการเงินในขณะนี้ และที่มีหลักฐานชัดเจนต่อสาธารณะโดยมีการอภิปรายเปิดโปงกันในสภาผู้แทนราษฎรก็คือ กรณีธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ หรือที่รู้จักกันในนามธนาคาร บี.บี.ซี. เป็นต้น และในกรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าธนาคารแห่งเอเซียฯ นี่เป็นตัวอย่างอันดีของการดำเนินธุรกิจโดยใช้สิทธิพลทางการเมืองในการดำเนินการ หรือนัยหนึ่งก็คือบริหารกิจการธนาคารภายใต้ระบบวัฒนธรรมของนายทุนขุนนางจึงขออารายชื่อของผู้ถือหุ้นรายสำคัญในธนาคารแห่งเอเซียฯ ซึ่งปรากฏหลักฐานอยู่ในรายงานการประชุมผู้ถือหุ้นวิสามัญ ครั้งที่ 1 เมื่อ 5 มิถุนายน 2491 ของกระทรวงพาณิชย์ ดังนี้

ชื่อ	จำนวนผู้ถือหุ้น
1. นายเดือน บุนนาค	100
2. นายวิจิตร ลุลิตานนท์	100
3. พลตรีไชย ประทีปเสน	50

ชื่อ	จำนวนผู้ถือหุ้น
4. พระนิติการณ์ประสม	50
5. นายตันเคี้ยกุ้น	120
6. นายสุพัฒน์ โปษยานนท์	10
7. นายกำจัด เทศวิศา	50
8. ชุนโปษยานนท์พิพัฒน์	10
9. นายสมชาย โปษยานนท์	10
10. นายสมนึก วิชัยดิษฐ์ แทนบริษัทนันทผลพาณิชย์จำกัด	50
11. หลวงดุลยศาสตร์ปฏิเวท	50
12. นายวิจิตร ลูธิตานนท์ (แทน มธ.ก)	6,210
13. หลวงบรรณกรโกวิท	10
14. หลวงประเจิดอักษรลักษณ์	10
15. นายปพาฬ บุญหลง	230
16. นายสมวงศ์ โปษยานนท์	10
17. นายสมศักดิ์ โปษยานนท์	10
18. นายเมฆ โปษยานนท์	10
19. ร.ต.อ. ธนา โปษยานนท์	50
20. พระยาพิพัฒน์ธนากร	50
21. นายจุลินทร์ ลำห่อ	50
22. นายตันซิวตัน หวังหลี	50

รวมทั้งหมด 22 คน ถือหุ้น 7,290 หุ้น จากหุ้นทั้งหมด 10,000 หุ้น

บัญชีรายชื่อดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแม้จะมีความผกผันทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อธนาคารแห่งนี้หลายครั้งแต่นายจุลินทร์ ลำห่อ และนายตันซิวตัน หวังหลี ซึ่งเป็นต้นตระกูลที่สำคัญของกลุ่มธนาคารกสิกรไทย และธนาคารหวังหลี ก็ยังยึดกุมอยู่กับกลุ่มอำนาจได้ตลอดมา กล่าวคือนับตั้งแต่มีการก่อตั้งธนาคารเมื่อ 30 กันยายน 2482 แล้ว ได้เกิดการรัฐประหารจากกลุ่มอำนาจที่เป็นปรปักษ์ต่อนายปรีดี พนมยงค์ คือเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในธนาคารแห่งนี้หลายประการ (ดูรายละเอียดของราย

นามผู้บริหารธนาคารในแต่ละช่วงของผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในตารางที่ 13) เช่นถูกเพิกถอนใบอนุญาตจนต้องปิดกิจการเมื่อเดือนธันวาคม 2490 และได้รับอนุญาตให้ดำเนินกิจการใหม่เมื่อ 11 มิถุนายน 2491 ต่อมาเมื่อเกิดกบฏวังหลวง อันเป็นเหตุให้หลวงประดิษฐมนูธรรมต้องลี้ภัยไปต่างประเทศและบุคคลฝ่ายเดียวกับหลวงประดิษฐฯ หลายคนถูกจับจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ขึ้นเป็นครั้งแรก คือ มีการเปลี่ยนแปลงผู้ถือหุ้นใหญ่จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองมาเป็นองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงผู้ถือหุ้นใหญ่และประธานกรรมการอีกครั้งหนึ่งเป็นจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี พ.ศ. 2494

(2) การก่อตั้งธนาคารแห่งกรุงศรีอยุธยา

ธนาคารแห่งกรุงศรีอยุธยาเป็นธนาคารที่นายปรีดี พนมยงค์ หรือหลวงประดิษฐมนูธรรม จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2488 ด้วยทุน 1,000,000 บาท ธนาคารแห่งนี้เป็นอีกแห่งหนึ่งซึ่งถูกใช้เป็นแหล่งทุนหนุนช่วยทางการเงินของกลุ่มหลวงประดิษฐมนูธรรม โดยการจัดตั้งและดำเนินงานของธนาคารนี้ในระยะแรกมีความเชื่อมโยงกับธนาคารแห่งเอเชียฯ เป็นอย่างมากจากบันทึกของนภพ เรืองสกุล ในเรื่องเดียวกันมีรายละเอียดว่าหลวงประเจิดอักษรลักษณ์ ซึ่งเป็นผู้จัดการของธนาคารเอเชียฯ ได้เป็นผู้ก่อตั้งธนาคารแห่งกรุงศรีอยุธยาร่วมกับหลวงประดิษฐมนูธรรมด้วย กล่าวคือหลวงประเจิดอักษรลักษณ์ได้ออกจากการเป็นผู้จัดการธนาคารเอเชียฯ เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2488 และหลังจากนั้นได้มาดำเนินการก่อตั้งธนาคารกรุงศรีอยุธยานี้ขึ้น ธนาคารแห่งนี้ได้จดทะเบียนก่อตั้งต่อนายทะเบียนบริษัท จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเมื่อวันที่ 27 มกราคม 2488 และประชุมจัดตั้งเป็นบริษัทอย่างเป็นทางการเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2488 โดยมีนายหลุย พนมยงค์ (น้องชายนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งมีส่วนในการจัดตั้งธนาคารแห่งเอเชียฯ ด้วย) เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่จำนวน 4,900 หุ้น (49%) นับเป็นธนาคารแห่งแรกที่จดทะเบียนบริษัทในต่างจังหวัด และมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จากพรรณิ บัวเล็ก ในเรื่องเดียวกัน หน้า 76 ได้ยืนยันว่าคณะกรรมการบริหารของธนาคารแห่งนี้ในชุดแรกล้วนแต่เป็นคนใกล้ชิดกับนายปรีดี พนมยงค์ ทั้งสิ้น คือ

1. หลวงประเจิดอักษรลักษณ์
2. นายลออเดช ปิ่นสุวรรณ
3. นางสาวพงศ์จันทร์ เก่งระดมยิง
4. นายอุดม จันทร์สมบัติ
5. นายจรูญ กิจจาทร
6. นายสุภาพ เขมาภิรักษ์
7. นายชำนาญ ลือประเสริฐ

ธนาคารแห่งนี้ได้อาศัยอำนาจทางการเมืองของคนในคณะราษฎรทำให้เติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็ว จนในวันที่ 19 กันยายน 2489 ในปีต่อมาได้ทำการเพิ่มทุนขึ้นเป็น 4,000,000 บาท ในการดำเนินงานบริหารธนาคารนี้นายปรีดี พนมยงค์ ไม่ได้เข้ามามีบทบาทโดยตรง แต่อาศัยนายหลุย พนมยงค์ น้องชายของตนเข้าควบคุมแทน แต่อย่างไรก็ตาม นายหลุย พนมยงค์ ก็ไม่ได้เข้าเป็นกรรมการเองถึงแม้จะเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ของธนาคาร แต่จะมีบทบาทในการประชุมธนาคารแต่ละครั้ง ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการแท้จริงก็คือ นายชำนาญ ลือประเสริฐ

รายชื่อผู้ถือหุ้นทั้งหมดจากรายงานการประชุมจัดตั้งบริษัทธนาคารแห่งกรุงศรีอยุธยา ประชุม ณ คุ่มขุนแผน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามรายงานการประชุมจัดตั้งธนาคารแห่งกรุงศรีอยุธยา 11 กุมภาพันธ์ 2488 กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ ดังนี้

ชื่อ	จำนวนหุ้น
1. นายหลุย พนมยงค์	4,900 หุ้น
2. นางสาวแฉ่ม พนมยงค์	100 หุ้น
3. นางสาวแฉ่ม พนมยงค์ (แทนนายชำนาญ ลือประเสริฐ)	1,600 หุ้น
4. นางสาวแฉ่ม พนมยงค์ (แทนนายชื่น การ์เดอร์)	40 หุ้น
5. นายสนิท ผิววอล	100 หุ้น
6. นาย ป. ประสิทธิ์บุรีรักษ์	100 หุ้น
7. นายสุภาพ เขมาภิรักษ์	100 หุ้น
8. นางสาวพงศ์จันท์ เก่งระดมยิง	300 หุ้น
9. นายสิทธิ สิทธิประสาท	100 หุ้น
10. นายวิโรจน์ กมลพันธ์	100 หุ้น
11. นายพันลภ เปาริก	10 หุ้น
12. นายจรรยา กิจจาทร	500 หุ้น
13. นายดี ยนต์ประพันธ์	100 หุ้น
14. นายลออเดช ปิ่นสุวรรณ	100 หุ้น
15. นายเปล่ง ทับทิมเล็ก	100 หุ้น
16. นายมี เกตตะทุปต์	10 หุ้น
17. นายสำราญ การพจน์	5 หุ้น
18. นายชื่น สมิตินันท์	5 หุ้น

ชื่อ	จำนวนหุ้น
19. นายสุน คำควร	100 หุ้น
20. นายอุดม จันทน์สมบัติ	100 หุ้น
21. นายเฉลียว ปทุมรส	100 หุ้น
22. นายอร่าม ชวกุล	100 หุ้น
23. นายแต่ชุกเกียง	400 หุ้น
24. นายแต่แข่งจือ	80 หุ้น
25. นายถวิล มีสมกลิ่น	200 หุ้น
26. บริษัทสะสมทรัพย์จำกัด	200 หุ้น
27. นายชิต พิทักษากร	80 หุ้น
28. พระพิจารณ์กลจักร	80 หุ้น
29. นายประสิทธิ์ ลูติดานนท์	80 หุ้น
30. นางบรรจง บุญดีพลี	80 หุ้น
31. พล.ท. สวัสดิ์ กันเขต	80 หุ้น
32. นายเยื้อน พานิชวิทย์	10 หุ้น
33. นายวิวัฒนากร ณ. ป้อมเพชร	10 หุ้น
34. นางลมนุ สกุนตารักษ์	20 หุ้น
35. หลวงประเจิดอักษรลักษณ์	100 หุ้น
รวมทั้งสิ้น	10,000 หุ้น

ลูกค้าส่วนใหญ่ของธนาคารได้แก่พ่อค้าประชาชนทั่วไป มิใช่หน่วยงานของทางราชการ อย่างเช่นธนาคารแห่งประเทศไทย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผู้ถือหุ้นของธนาคารนี้ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับหลวงประดิษฐมนูธรรม ธนาคารนี้จึงพลอยได้รับความกระทบกระเทือนจากการรัฐประหาร พ.ศ. 2490 ไปด้วย เพราะเหตุการณ์นี้ทำให้ประชาชนพากันมาถอนเงินฝากจนกระทั่งธนาคารไม่สามารถจะจ่ายเงินได้ และเนื่องจากธนาคารไม่มีเงินฝากของทางราชการช่วยเหลืออยู่ในบัญชี มีเพียงเงินฝากของประชาชนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ธนาคารจึงขอหยุดจ่ายเงินตั้งแต่วันที่ 10 พฤศจิกายน 2490 แต่หลังจากที่ธนาคารได้หยุดจ่ายเงินแล้ว ได้มีการเปลี่ยนผู้ถือหุ้นและกรรมการจากกลุ่มเดิมซึ่งเป็นกลุ่มก่อตั้งมาเป็นกลุ่มของ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ จากนั้นได้เริ่มเปิดดำเนินการใหม่ทุกสาขาเมื่อเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน พ.ศ. 2491 และย้ายสำนักงาน

ใหญ่จากจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอยู่ ณ กรุงเทพฯ และเมื่อมีการรัฐประหารโดยการนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี 2500 ก็ได้เปลี่ยนฐานอำนาจจากกลุ่มของพล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ มาเป็นกลุ่มของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพัฒนาสืบต่อมาเป็นธนาคารกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นธนาคารขนาดใหญ่ 1 ใน 5 ของไทยอยู่ในขณะนี้

เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างธนาคารทั้งสองโดยเกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจในแต่ละช่วงเวลา ผู้เขียนขอหยิบยกรายละเอียดของธนาคารทั้งสองมาแสดง ปรากฏตามตารางที่ 13

(3) การก่อตั้งธนาคารนครหลวงแห่งประเทศไทย

การก่อตั้งธนาคารนครหลวงแห่งประเทศไทยเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการผูกขาดด้านการเงินและการธนาคารของคณะราษฎร โดยการร่วมทุนกันระหว่างคณะราษฎรกับพ่อค้าชาวจีนและขุนนางชั้นสูง โดยเริ่มก่อตั้งเมื่อ 12 เมษายน 2484 ด้วยทุนจดทะเบียน 1,000,000 บาท ตามหลักฐานกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ ปรากฏรายชื่อคณะกรรมการของธนาคารแห่งที่จดทะเบียนไว้คือ

1. หลวงอำรงนาวาสวัสดิ์ (ถวัลย์ ธารีสวัสดิ์) ประธาน
2. ขุนนิรันดร์ชัย (สะเทวก นิรันดร์)
3. นายเรือเอกวัน รุยาพร รน.
4. ขุนวิมลสรกิจ (วิมล เก่งเรียน)
5. นายชุมห์ บิณฑานนท์
6. นายโลวเตียกชวน บุลสุข
7. นายจุลินทร์ ลำชา
8. พระทำนุธิธิล (เพิ่ม เสาภายน)
9. พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้ากานุพันธ์ยุคล

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ หลวงอำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นผู้มีอิทธิพลทางการเมืองมาตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยปรากฏชื่อเป็นรัฐมนตรีมาตั้งแต่คณะรัฐมนตรีคณะที่ 5 เมื่อ 16 ธันวาคม 2476 เรื่อยมา แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรีหลายครั้ง หลวงอำรงนาวาสวัสดิ์ ก็ยังคงสถานภาพเป็นรัฐมนตรีในคณะต่าง ๆ โดยอยู่ในกระทรวงสำคัญ ๆ หลายกระทรวง อาทิเช่น เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม และได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย โดยมีอำนาจสูงสุดในคณะรัฐมนตรีคณะที่ 17 ตั้งแต่ 23 สิงหาคม 2489 - 30 พฤษภาคม 2490 และในคณะรัฐมนตรีคณะที่ 18 ตั้งแต่ 30 พฤษภาคม

ตารางที่ 13 รายชื่อนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ผู้ว่าราชการนครแห่ง ประเทศไทยและรายชื่อประธานกรรมการกับคณะกรรมการบางนายของธนาคาร แห่งเอเชียเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม กับธนาคารแห่งกรุงศรีอยุธยา ที่มีความสัมพันธ์ทางการเมืองกับกลุ่มผู้มีอำนาจในแต่ละระยะเวลา (พ.ศ. 2482 – 2495)

เจ้าหน้าที่ของรัฐ	ธนาคารแห่งเอเชีย	ธนาคารแห่งกรุงศรีอยุธยา
พ.ศ. 2481 – 2484 นายกรัฐมนตรี: จอมพลแปลก พิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง: หลวงประดิษฐมนูธรรม¹ (นายปรีดี พนมยงค์)	2 ตุลาคม 2482 ก่อตั้งธนาคาร ประธานกรรมการ: พระยาพิพัฒน์ธนาคาร (อดีต อธิบดีกรมฝิ่น) กรรมการ: พระยาสุธรรมวิจิตร (อดีตผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์) หลวงบรรณกรโกวิท (อธิบดีกรมศุลกากร) หลวงประเจิดอักษรลักษณ์¹ (อดีตอธิบดีกรมที่ดิน) ดร. เดือน บุญนาค (เลขาธิการมหาวิทยาลัยธรรม ศาสตร์) ผู้จัดการใหญ่: หลวงประเจิดอักษรลักษณ์¹ รองผู้จัดการใหญ่: นายหลุย พนมยงค์¹ (น้องชายนายปรีดี พนมยงค์)	

ตารางที่ 13 (ต่อ)

เจ้าหน้าที่ของรัฐ	ธนาคารแห่งประเทศไทย	ธนาคารแห่งประเทศไทย
พ.ศ. 2487 – 2488 นายกรัฐมนตรี: นายควง อภัยวงศ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง: นายควง อภัยวงศ์ (2 สิงหาคม 2487 – 10 มกราคม 2488) นายเล้ง ศรีสมวงศ์¹ (10 มกราคม 2488 – 1 กันยายน 2488) ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย: ม.จ. วิวัฒนไชย ไชยันต์	2 กุมภาพันธ์ 2488 ผู้จัดการใหญ่: นายปพาฬ บุญ-หลง¹ (ลูกศิษย์นายปรีดี พนมยงค์ เดิมอยู่สภาผู้แทนราษฎร)	27 มกราคม 2488 จัดทะเบียน บริษัทที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1 เมษายน 2488 เปิดธนาคาร ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประธานกรรมการ: หลวงประเจิดอักษรลักษณ์¹ ผู้จัดการ: นายตันจูเหลียง (ไพโรจน์ ตันเจริญ) 2 เมษายน 2488 เปิดสาขาที่ ถนนราชวงศ์ ผู้จัดการ: นายกำพงษ์ ประกอบผล
24 มีนาคม 2489 – 22 สิงหาคม 2489 นายกรัฐมนตรี: หลวงประดิษฐมนูธรรม¹ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง: หลวงประดิษฐมนูธรรม¹	27 มิถุนายน 2490 ประธานกรรมการ: ดร.เดียน บุญนาค¹ ผู้จัดการใหญ่: ดร.ทวี ตะเวทิกุล¹ (อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรม ศาสตร์) รองผู้จัดการใหญ่: นายประสิทธิ์ ลูกลิตานนท์¹ (น้องชายนายวิจิตร ลูกลิตานนท์)	

ตารางที่ 13 (ต่อ)

เจ้าหน้าที่ของรัฐ	ธนาคารแห่งประเทศไทย	ธนาคารแห่งประเทศไทย
9 มิถุนายน 2489 กรณีสวรรคต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดล		
23 สิงหาคม 2489 - 30 พฤษภาคม 2490 นายกรัฐมนตรี: หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง: นายวิจิตร ลุลิตานนท์ ¹ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย: ม.จ. วิวัฒนไชย ไชยันต์ นายเสริม วินิจชัยกุล (17 ตุลาคม 2489 - 24 พฤศจิกายน 2490)		
8 พฤศจิกายน 2490 รัฐประหาร โดยคณะทหาร		
10 พฤศจิกายน 2490 - 21 กุมภาพันธ์ 2491 นายกรัฐมนตรี: นายควง อภัยวงศ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง: ม.จ. วิวัฒนไชย ไชยันต์ ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย: นายเสริม วินิจชัยกุล นายเล้ง ศรีสมวงศ์ ¹	24 ธันวาคม 2490 กระทรวงการคลังแต่งตั้งผู้ตรวจ สอบธนาคาร ผู้จัดการใหญ่: นายจุลินทร์ ล้าชา ¹ (นักธุรกิจชาวจีนที่ทำธุรกิจร่วมกับ กับคณะราษฎร)	10 พฤศจิกายน 2490 ประชาชน แตกตื่นถอนเงินฝาก จึงขอ อนุญาตปิดกิจการทุกแห่งชั่วคราว 12 กุมภาพันธ์ 2491 เปลี่ยนแปลง คณะกรรมการจากชุดก่อตั้งเป็นชุด ใหม่

ตารางที่ 13 (ต่อ)

เจ้าหน้าที่ของรัฐ	ธนาคารแห่งประเทศไทย	ธนาคารแห่งประเทศไทย
	26 ธันวาคม 2490 กระทรวงการคลังถอนใบอนุญาตธนาคารและตั้งกรรมการควบคุม	ประธานกรรมการ: พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ² กรรมการ: เช่น ร.ต.อ. เกษียร ศรุตานนท์ พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ (วัน จามรมาณ)
เมษายน 2491 – 24 มิถุนายน 2492 นายกรัฐมนตรี: จอมพลแปลก พิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง: พระยาโทณวณิกมนตรี (วิสุทธี โทณวณิก) (15 เมษายน 2491 – 30 พฤศจิกายน 2492) ม.จ. วิวัฒนไชย ไซยงค์ (6 พฤศจิกายน 2491 – 31 ตุลาคม 2492) ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย: นายเล้ง ศรีสมวงศ์ ¹	กลางปี พ.ศ. 2491 ผู้จัดการใหญ่: ดร. เดือน บุนนาค ¹ 5 มีนาคม 2492 ผู้จัดการใหญ่: พระนิติการณประสม 19 มีนาคม 2492 ผู้จัดการใหญ่: นายสัญญา ยมะสมิต ³	22 ตุลาคม 2491 เปิดดำเนินกิจการ ผู้จัดการ: นายนิวัติ เบัญญาญจน์
20 กุมภาพันธ์ 2492 กบฏวังหลวง นายปรีดี พนมยงค์ ลี้ภัยไปต่างประเทศ อดีตรัฐมนตรี 4 นายที่ถูกจับสังหารระหว่างการย้ายที่คุมขัง		

ตารางที่ 13 (ต่อ)

เจ้าหน้าที่ของรัฐ	ธนาคารแห่งประเทศไทย	ธนาคารแห่งประเทศไทย
24 มิถุนายน 2492 – 16 กรกฎาคม 2500 นายกรัฐมนตรี: จอมพลแปลก พิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง: จอมพล ป. พิบูลสงคราม (13 ตุลาคม 2492 – 18 กรกฎาคม 2493) พระมนูภานวิมลศาสตร์ (ชม จามรมาน) (18 กรกฎาคม 2493 – 24 พฤศจิกายน 2494) หลวงวิจิตรวาทการ (วิจิตร วิจิตรวาทการ) (29 พฤศจิกายน 2494 – 8 ธันวาคม 2494) พล.อ. เภา เพียรเลิศ บริภัณฑ์ยุทธกิจ (8 ธันวาคม 2494 – 31 มีนาคม 2500)	ปลายปี พ.ศ. 2494 – ต้น พ.ศ. 2493 องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่แทนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 29 มีนาคม 2494 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์³ เป็นผู้ถือหุ้นและเป็นประธานกรรมการ 19 กันยายน 2495 บริษัทบูรพาสากลเศรษฐกิจ จำกัด (เป็นของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์) เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่	17 กรกฎาคม 2492 ผู้จัดการ: นายรำพัน คลีสุวรรณ 19 มกราคม 2494 ประธานกรรมการ: พล.ต.อ. อุดล อุดลเดชจรัส² กรรมการผู้จัดการ: นายเลื่อน บัวสุวรรณ²

¹ คือกลุ่มหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์)

² คือกลุ่มจอมพลผิน ชุณหะวัณ และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ หรือกลุ่มซอยราชครู

³ คือกลุ่มของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หรือกลุ่มสี่เสาเทเวศร์

ที่มา: กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์, แห่งบริษัทธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด

พ.อ. บัญชา แก้วเกตุทอง, 36 รัฐบาลไทยระบอบประชาธิปไตย, ม.ป.ป.

บริษัทธนาคารเอเชีย จำกัด, ธนาคารเอเชีย, 2529.

สังคีต พิริยะรังสรรค์, ทุนนิยมขุนนางไทย พ.ศ. 2475 – 2503, กรุงเทพฯ:สร้างสรรค์, 2526.

2490 - 8 พฤศจิกายน 2490 แล้วก็ถูกคณะกรรมการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำการรัฐประหารเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2490 และในช่วงของการจัดตั้งธนาคารนครหลวงแห่งประเทศไทยนี้ หลวงอำรงนาवासวัสดิ์ ก็ดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีคณะที่ 9 ตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม 2481 ถึง 7 มีนาคม 2485 โดยดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าธนาคารนครหลวงแห่งประเทศไทยได้ก่อตั้งขึ้นภายใต้อิทธิพลของขุนนาง โดยร่วมมือกันกับพ่อค้านายทุนชาวจีนอย่างเห็นได้ชัดและเป็นที่น่าสังเกตว่าสายตระกูลของกลุ่มทุนล่าช้าและบลูสก็ยังคงร่วมกลุ่มกับทุนขุนนางกลุ่มนี้ในการดำเนินธุรกิจธนาคารด้วยกัน ซึ่งกลุ่มทุนธนาคารของพ่อค้าชาวจีนเหล่านี้ก็ได้สะสมทุน และความชัดเจนทางธุรกิจการเงินมากยิ่งขึ้นจนกระทั่งนำไปสู่การจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ของไทยที่ทรงอิทธิพลในปัจจุบันซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

(4) การก่อตั้งธนาคารไทย

ธนาคารไทยต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารมณฑล และเป็นธนาคารกรุงไทยในที่สุด ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อ 17 มกราคม 2485 ซึ่งเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของการจัดตั้งธนาคารเพื่อตอบสนองนโยบายทางการเมืองของคณะราษฎรในขณะนั้น จากหลักฐานรายงานการประชุมจัดตั้งธนาคารไทยจำกัด เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2485 บันทึกในกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ พระยาเฉลิมอากาศ ประธานธนาคารได้กล่าวถึงการเกิดธนาคารไทยจำกัดแห่งนี้ว่า

“เนื่องจากได้มีสงครามขึ้น ธนาคารใหญ่ ๆ ของต่างด้าว 3 แห่งต้องปิดลง ทำให้การค้าขายของประเทศต้องเกิดปั่นป่วน จึงจำเป็นต้องตั้งธนาคารใหม่นี้ขึ้นสรวมแทนธนาคารต่างประเทศ เพื่อช่วยเหลือการค้าของประเทศต่อไป

ธนาคารต่างประเทศ 3 แห่งที่หยุดนี้ ทางทหารญี่ปุ่นได้เข้ายึดไว้ แต่ได้กำลังมอบคืนให้แก่เราแล้ว ในวันนี้ได้มอบกุญแจตู้เซฟเก็บเงินคืนให้แห่งหนึ่งแล้ว และได้ตรวจดูมีตัวเงินครบถ้วนตามบัญชี การที่เราจะได้รับมอบธนาคารคืนมาทั้งหมดนี้ ก็เนื่องมาจากผลแห่งสนธิสัญญาเป็นพันธมิตรระหว่างประเทศไทยกับญี่ปุ่น กิจกรรมที่ธนาคารนี้จะดำเนินไปนั้น แต่เดิมเราไม่เคยมีสาขาในต่างประเทศเลย บัดนี้เราได้สิทธิที่จะไปตั้งสาขาในต่างประเทศได้ทุกแห่งตลอดในที่ที่ญี่ปุ่นยึดได้ การตั้งธนาคารใหม่นี้ขึ้นไม่เจตนาและจะไม่เป็นการกระทบกระเทือนแก่ธนาคารในประเทศแต่ประการใด เพราะธนาคารใหม่นี้มุ่งหวังที่จะไปแข่งขันกันในตลาดต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่”

นอกจากนี้คณะราษฎรยังได้ใช้ธนาคารแห่งนี้เป็นฐานทางการเงินในการสนับสนุนธุรกิจการผูกขาดการค้าข้าว และการส่งข้าวขายให้ญี่ปุ่นในนามของบริษัทข้าวไทยจำกัด และจากหลักฐานกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ ตามรายงานการประชุมใหญ่สามัญ ครั้งที่ 8 ของธนาคารแห่งนี้เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2488 ปรากฏรายชื่อผู้ถือหุ้นในบริษัทธนาคารไทยจำกัด ดังนี้

1. กระทรวงการคลัง	50,650 หุ้น (พ.อ. ชวง เสงวศักดิ์สงคราม รับฉันท)
2. บริษัทข้าวไทยจำกัด	45,172 หุ้น (พระยาเฉลิมอากาศ รับฉันท)
3. พล.อ. พระยาบดินเดชาอนุชิต	300 หุ้น (นายหยิบ ณ นคร รับฉันท)
4. นายสง่า วรรณดิษฐ์	150 หุ้น
5. พระยาโทณวณิกมนตรี	100 หุ้น
6. นายประมวล บุรณโชติ	100 หุ้น
7. นายขวัญ จารุรัตน์	100 หุ้น
8. พล.ท. จุญญ รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์	60 หุ้น
9. พ.อ. ชวง เสงวศักดิ์สงคราม	50 หุ้น
10. พระยาบุรณศิริพงค์	50 หุ้น
11. พระยาเฉลิมอากาศ	50 หุ้น
12. นายสงวน จูฑะเตมี	50 หุ้น (พ.อ. ชวง เสงวศักดิ์สงคราม รับฉันท)
13. นายสง่า ศรีเพ็ญ	50 หุ้น
14. นายยอด กรรณสูต	50 หุ้น
15. ม.ร.ว. ถ้วนเท่านี้ก ปราโมช	50 หุ้น
16. ม.ล. ดำริห์ อิศรางกูร	50 หุ้น
17. พระยาพิรุฬห์พิทยาภาร	40 หุ้น
18. นายสงวน ลินะวัต	22 หุ้น
19. นายเพิ่ม กระตุกฤษ	10 หุ้น
20. นายเปล่ง วิเทียมลักษณ์	10 หุ้น
21. นายสพรั่ง พิพัฒน์พัฒน์	10 หุ้น
22. นายเสม ธรรมพิสัย	10 หุ้น
23. นายศิริ บุศยอังกูร	4 หุ้น
24. นายอุรา บุญยพุกมะ	2 หุ้น
25. นายกมล ศุภมงคล	1 หุ้น
26. นายประมวล เปรมะวิภาต	1 หุ้น

รวม

97,152 หุ้น จากผู้ถือหุ้นทั้งหมด 100,000 หุ้น

เฉพาะกระทรวงการคลังและบริษัทข้าวไทย ถือหุ้น 85,822 หุ้น เท่ากับ 95.82%

ต่อมาธนาคารไทยจำกัดได้เปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารมณฑลและหลังจากนั้นได้รวมกับธนาคารเกษตรจำกัด โดยเป็นธนาคารของรัฐโดยสมบูรณ์ในนามของธนาคารกรุงไทย และประกอบกิจการมาจนถึงปัจจุบันนี้

4.2.5 สรุปการณีกำล้างของกลุ่มทุนขุนนางหลัง 2475 ก่อนการปรากฏตัวอย่างเด่นชัดของกลุ่มทุนธนาคารพาณิชย์ไทยในขณะนี้

เพื่อให้เข้าใจถึงบทบาทของกลุ่มทุนธนาคารพาณิชย์ไทยที่ดำเนินกิจการอยู่ในขณะนี้ จำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงภูมิหลังของการเกิดกลุ่มทุนธนาคารในขณะนี้ซึ่งเป็นการปรากฏตัวอย่างเด่นชัดของกลุ่มทุนธนาคารพาณิชย์ไทยที่เป็นกลุ่มอิทธิพลทางการเมืองที่ทรงอำนาจมากที่สุด ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2487 ดังนั้นเพื่อให้เห็นถึงวิวัฒนาการอย่างเด่นชัดก่อนหน้านี้ ผู้เขียนจะได้กล่าวสรุปถึงการณีกำล้างของกลุ่มนายทุนขุนนางในช่วงก่อนระยะเวลาดังกล่าวซึ่งถือเป็นฐานทางธุรกิจที่สำคัญของกลุ่มบุคคลไม่กี่ตระกูลที่ได้สร้างกลุ่มทุนผูกขาดทางการเงินในขณะนี้ กล่าวคือ กลุ่มทุนนิยมขุนนางได้ผนวกอำนาจทางการเมืองกับอำนาจทางเศรษฐกิจเข้าด้วยกันและสืบทอดอำนาจต่อมาจนถึงปัจจุบัน บางช่วงเวลาของประวัติศาสตร์แม้จะมีความขัดแย้งอำนาจทางการเมืองอยู่บ้างโดยจะมีการกระทำการปฏิวัติรัฐประหารหลายครั้งก็ตามแต่ก็เป็นเพียงการเปลี่ยนตัวบุคคลในบทบาทอำนาจทางการเมืองเท่านั้นแต่ฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ ระบบคิด และวัฒนธรรมมิได้เปลี่ยนแปลงเลย การประสานผลประโยชน์ทางการเมืองและทางเศรษฐกิจอาจจะมีปัญหาคลุกคลีบ้างในช่วงระยะของการเปลี่ยน แต่แล้วก็จะมีการปรับตัวและประสานผลประโยชน์และสืบทอดการผูกขาดต่อไป และที่สำคัญคือกลุ่มพ่อค้าชาวจีนจะปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ทุกยุคทุกสมัย และสืบทอดอำนาจให้แก่ลูกหลาน และมีความเข้มแข็งมากพอที่จะแสดงตัวเป็นตัวของตัวเองในปัจจุบัน ปรากฏตามตารางที่ 14 และ 15

4.2.6 การปรากฏตัวอย่างเด่นชัดของกลุ่มทุนธนาคารพาณิชย์ไทยในขณะนี้

กลุ่มทุนพ่อค้าชาวจีนได้มีประสบการณ์ทางการค้าและประสบการณ์ทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นเลิศในการปรับตัวเข้ากับอำนาจทางการเมืองของขุนนางทั้งก่อนและหลังปี 2475 แม้จะผ่านช่วงระยะเวลาของนโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจของคณะราษฎรในช่วงแรกก็ไม่สามารถบดขยี้ทำลายฐานอำนาจของกลุ่มทุนพ่อค้าชาวจีนได้ หากกลับสร้างความแข็งแกร่งและความชัดเจนในยุทธวิธีทางการเมืองให้แก่กลุ่มทุนพ่อค้าชาวจีนมากยิ่งขึ้น จนกระทั่งกลายเป็นส่วนสำคัญของการดำเนินการทางเศรษฐกิจของคณะราษฎรดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จากช่วงระยะเวลาดังกล่าวได้สร้างความแข็งแกร่งให้กลุ่มทุนพลเรือนกลุ่มนี้จนสามารถแสดงบทบาทของตนเองได้อย่างเด่นชัดมากขึ้นและก้าวจากอ่อนสู่แข็งจนสามารถแสดงบทบาทครอบงำ

ตารางที่ 14 แสดงความร่วมมือระหว่างคณะราษฎรกับพ่อค้าชาวจีนในกิจการของรัฐวิสาหกิจ*

ชื่อบริษัท	ปีก่อตั้ง	ทุน	สมาชิกคณะราษฎรที่สำคัญ	พ่อค้าชาวจีนที่สำคัญ
1. บริษัทข้าวไทยจำกัด	2481 2482 2489	500,000 1,500,000 6,000,000	พระยาเฉลิมอากาศสุณีฯ ทวี บุญยกต์, หลวงเสรีเรึงฤทธิ์, วณิช ปานะนนท์, ดำเริก ชัยนาม	มา บุณกุล
2. บริษัทค้าพืชผลไทย จำกัด	2482	50,000	หลวงเสรีเรึงฤทธิ์	จุลินทร์ ลำห่อ
3. ธนาคารเอเชียจำกัด	2482	1,000,000	เล่ง ศรีสมวงศ์, วิจิตร ลุติตานนท์, หลวงประเจิดอักษรลักษณ์, เดื่อน บุญนาค, ทวี ตะเวทิกุล, หลุย พนมยงค์	โลเตียกชวน บุณสุข จุลินทร์ ลำห่อ, ตันเคียกนุ่น, ตันฮิวแม้ง, ยูมิน จุตระกุล
4. บริษัทประมงไทย จำกัด	2483	1,000,000	ทวี บุญยกต์	กำธร เอื้อชูเกียรติ
5. บริษัทเดินเรือทะเล จำกัด	2483	1,000,000	หลวงสินธุสงครามชัย, หลวงเสรีเรึงฤทธิ์, หลวงพรหมโยธี นายดิเรก ชัยนาม	มา บุณกุล
6. บริษัทไทยเศรษฐกิจ ประกันภัยจำกัด	2483	1,000,000	วณิช ปานะนนท์ หลวงเสรีเรึงฤทธิ์	มา บุณกุล
7. บริษัทค้าพืชผลอีสาน จำกัด	2484	100,000	หลวงเสรีเรึงฤทธิ์	จุลินทร์ ลำห่อ
8. บริษัทค้าพืชผล เหนือ จำกัด	2484	100,000	หลวงเสรีเรึงฤทธิ์	จุลินทร์ ลำห่อ
9. ธนาคารมณฑล จำกัด	2484	10,000,000	วณิช ปานะนนท์, หลวงเสรีเรึงฤทธิ์	มา บุณกุล ยอด กระณสุต
10. บริษัทพืชกลีกรวม จำกัด	2486	1,000,000	ขจร ปานะนนท์	ตันฮิวแม้ง โลเตียกชวน กำธร วิสุทธิผล

* รวบรวมจากแฟ้มกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์

ตารางที่ 15 แสดงความร่วมมือระหว่างกลุ่มคณะราษฎรกับพ่อค้าชาวจีนในบริษัทส่วนตัว*

ชื่อบริษัท	ปีก่อตั้ง	ทุน	สมาชิกคณะราษฎรที่สำคัญ	พ่อค้าชาวจีนที่สำคัญ
1. บริษัทไทยนิคม พาณิชย์ จำกัด	2482	1,000,000	หลวงเชวงศักดิ์สงคราม, วิลาศ ไสงานนท์, พ.ท.ประยูร ภมรมนตรี, พ.อ. หลวงเสรีเจิงฤทธิ์, ดร. ตั้ว ฤภาณุกรม, ชุนนิรันดร์ชัย	จุลินทร์ ลำห่ำ
2. บริษัทไทย พาณิชย์ประ กัน ภัยจำกัด	2483 2484	1,000,000 1,600,000	พ.อ. หลวงเสรีเจิงฤทธิ์, พระยามานวราชเสวี, หลวงเชวงศักดิ์สงคราม, นายสงวน บุญรักษย์, นายพิพัฒน์ธนากร, หลวงไถณวนิกพันธุ์	โลเต็กชวน บุลสุข ม.ร.ว.บุญรับ อินทรทูต, เม้ง ต้นสัจจา, สัท มหาคุณ, ต้นเคี้ยกบูน, ต้นจินแกง, ประสิทธิ์ ทวีสิน, เชวง เคียงศิริ
3. บริษัทไทยนิคม พาณิชย์ประกัน ภัยจำกัด	2483	1,000,000	พันตรีหลวงเชวงศักดิ์สงคราม, พันเอกหลวงเสรีเจิงฤทธิ์, วิลาศ ไสงานนท์, ตั้ว ฤภาณุกรม, เรือเอกวันรยาภร รน. ๙	จุลินทร์ ลำห่ำ
4. บริษัทเกลือไทย จำกัด	2483	1,000,000	หลวงอรรถสารประสิทธิ (ทองเย็น หลี่ละเมียร), พันตรีหลวงเชวงศักดิ์สงคราม, นายวิลาศ ไสงานนท์, หลวงไถณวนิกมนตร์, นายเล้ง ศรีสมวงศ์, พระยาพิพัฒน์ธนากร	จุลินทร์ ลำห่ำ, ม.ร.ว.บุญรับ อินทรทูต

* รวบรวมจากแฟ้มบริษัท กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์

ตารางที่ 15 (ต่อ)

ชื่อบริษัท	ปีก่อตั้ง	ทุน	สมาชิกคณะราษฎรที่สำคัญ	พ่อค้าชาวเงินที่สำคัญ
5. บริษัทประกัน คุ้มภัยจำกัด	2484	1,000,000	นายหลุย พนมยงค์, นายเดือน บุนนาค, หลวงประเจิดอักษรลักษณ์, นายเล้ง ศรีสมวงศ์, พระสุธรรมวิโรจน์ (ชม วนิก เกียรติ), พระยาพิพัฒน์ธนากร	โลเต็กชวน บุลสุข, ตันจินแกง,เซวง เคียงศิริ, ตันเคียกบุน
6. ธนาคารนคร หลวงแห่ง ประเทศไทย จำกัด	2484	1,000,000	หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์, ขุนนิรันดร์ชัย, นายเรือเอกวัน รยาพร ขุนวิมลสรกิจ, พระทำนุ นิธิผล	โลเต็กชวน บุลสุข จุลินทร์ ล่ำซำ
7. บริษัทไทย เศรษฐกิจ ประกันภัยจำกัด	2485	1,000,000	หลุย พนมยงค์, วิจิตร ลุลิตานนท์	นายมา บุลกุล
8. บริษัทสากล การค้าจำกัด	2488	400,000	พลโทจรรยา รัตนกุล เสรีเริงฤทธิ์	จุลินทร์ ล่ำซำ
9. ธนาคารศรี อยุธยาจำกัด	2488	1,000,000	หลวงประเจิดอักษรลักษณ์, นายลออเดช ปิ่นสุวรรณ, นายจรรยา กิจจาทร, นายสุภาพ เขมาภิรักษ์	ชำนาญ ลือประเสริฐ
10. บริษัทสหนิกร ประกันภัย จำกัด	2489	2,000,000	หลวงประเจิดอักษรลักษณ์, พระยาพหลพยุหเสนา, หลวงสวัสดิ์ชาติศรี	จีอำ เต้เจีย, เตียวซัว แซ่จู่, ตงเฮง แซ่ลิ้ม, ซุงฮี้ แซ่ไคว
11. คลังสินค้าแม่ น้ำจำกัด	2491	1,000,000	พันเอกช่วง เซวงค์ดีสงคราม, พลโทมังกร พรหมโยธี	จุลินทร์ ล่ำซำ

นโยบายของรัฐบาลมาทุกยุคทุกสมัยจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ และเป็นผลทำให้รัฐบาลต้องออกกฎหมายและนโยบายเพื่อสนับสนุนการผูกขาดและการหาผลประโยชน์ของกลุ่มทุนทางการเงินเหล่านี้ดังปรากฏตามตารางที่แสดงรายชื่อธนาคารตามลำดับเวลาและชื่อผู้ก่อตั้งและคณะกรรมการชุดแรก ซึ่งเจ้าของกิจการที่ปรากฏชื่อนั้นส่วนมากก็คือผู้ทรงอิทธิพลกิจการผูกขาดทางการค้า การธนาคาร มาแต่เดิมนั่นเอง ดังนี้

ตารางที่ 16 แสดงรายชื่อธนาคารพาณิชย์ของเอกชนนับตั้งแต่ พ.ศ. 2487*

รายชื่อธนาคาร	ปีก่อตั้ง	ทุน	ผู้ก่อตั้ง	คณะกรรมการชุดแรก
1. ธนาคาร กรุงเทพ พาณิชย์ การจำกัด	17 พ.ย. 2487	3,000,000	บุญช่วย วณิกกุล, ม.ร.ว. บุญรับ อินทรทูต, มี เกษมสุวรรณ, เชวง เคียงศิริ, สัท มหาคุณ, ตันฉิวเม้ง, เล็ก เคียงศิริ	ม.ร.ว. บุญรับ อินทรทูต, มี เกษมสุวรรณ, ตันฉิวเม้ง, บุญช่วย วณิกกุล, เล็ก เคียงศิริ, สัท มหาคุณ, เชวง เคียงศิริ, สงวน บุญยรักษ์, โลวเตียกชวน บุลสุข
2. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด	10 ธ.ค. 2487	4,000,000	หลวงรอบรู้กิจ ลีลานุช, อภิรมย์ ดิถนะสงขลา, เจลิยว ปทุมรส, จิตตะเสน ปัญจะ, หลวงบรรณกรโกวิท จัก กะพาก, สวัสดิ์ โสติดิทัต, พัน สุพรรณสาร	เจ้าพระยารามราฆพ, พระยานลราชสุวัจน์, เจลิยว ปทุมรส, หลวงรอบรู้กิจ ลีลานุช, สวัสดิ์ โสติดิทัต, จิตตะเสน ปัญจะ, หลวงบรรณกรโกวิท, ชิน โสภณพนิช, จี๋อัน แซ่เจีย, ชุยแท้ง แซ่อึ้ง,

*ข้อมูลจากกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์

1. ธนาคารกรุงเทพ พาณิชย์ จำกัด
2. ธนาคารกรุงเทพ จำกัด
3. ธนาคารกสิกรไทยจำกัด

ตารางที่ 16 (ต่อ)

รายชื่อธนาคาร	ปีก่อตั้ง	ทุน	ผู้ก่อตั้ง	คณะกรรมการชุดแรก
3. ธนาคารกสิกรไทย จำกัด	8 มี.ย. 2488	5,000,000	ทองเปลว ชลภูมิ, สงวน จุฑาเดมิย์, โชติ ลำชำ, คุณหลิน แซ่หย่ง, ยูมิน จูตระกูล, สุธน จีงปิ่นแย้ม, กำธร วิสุทธิผล,	สงวน จุฑาเดมิย์, สวัสดี โสคติทัต, ทองเปลว ชลภูมิ, ยูมิน จูตระกูล, คุณหลิน แซ่หย่ง, โชติ ลำชำ, สุธน จีงปิ่นแย้ม, กำธร วิสุทธิผล, เลียบ รักตะกนิษฐ, ฮั่นฝัว แซ่เล่า, โทมนำ แซ่หย่ง
4.ธนาคารแหลมทองจำกัด	20 ธ.ค. 2491	12,000,000	ใหญ่ นันทาภิวัฒน์, เปิน เบญจฤทธิ์, พ.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์, บุญทอง สันติกาญจน์, เจียร พานิช, ไอสถ โกคิน	พลตรีสฤษดิ์ ธนะรัชต์, พลตรีไชย ประทีปปะเสน, พยัพ ศรีกาญจนา, เปิน เบญจฤทธิ์, จติ บุญสูง, พระยาปริชาณุศาสน์ (เสริญ ปัญญารชุน), ไอสถ โกคิน, ใหญ่ นันทาภิวัฒน์, ไพศาล นันทาภิวัฒน์
5. สหธนาคารกรุงเทพจำกัด	11 มี.ค. 2492	10,000,000	เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ, หลวงประเจิดอักษรลักษณ์, หลวงสวัสดิ์ธาดวี, นายสนิท มหาคุณ, นายไคว ชุนฮี้, นายอาทร สังขวัฒน์, นายสง่า วรรณดิษฐ์	เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ, หลวงประเจิดอักษรลักษณ์, หลวงสวัสดิ์ธาดวี, นายสนิท มหาคุณ, นายกำธร วิสุทธิผล, นายอาทร สังขวัฒน์, นายเล้าเปงฮุย, นายไควนัันฮิว

ตารางที่ 16 (ต่อ)

รายชื่อธนาคาร	ปีก่อตั้ง	ทุน	ผู้ก่อตั้ง	คณะกรรมการชุดแรก
6. ธนาคารไทย ทุนจำกัด	8 เม.ย. 2492	10,000,000	พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์ เจ้าจุมภฏพงษ์บริพัตร, พระเจ้าวรวงศ์เธอภาณุพันธ์ ยุคล, หม่อมเจ้าอัษฎราชนี เทวกุล หม่อมเจ้าอุปถัมภ์ ชุมพล, พระยาไชยยศสมมติ, นายเขียว ไก่ชวน, พระทำนุธิผล, นายประจวบ บุรานนท์	พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์ เจ้าจุมภฏพงษ์บริพัตร, พระเจ้าวรวงศ์เธอภาณุพันธ์ ยุคล, หม่อมเจ้าอัษฎราชนี เทวกุล หม่อมเจ้าอุปถัมภ์ ชุมพล, พระยาไชยยศสมมติ, นายเขียว ไก่ชวน, นายชาญ มานะพงศ์, นายราไฟล์ชามูลอนเลวี
7. ธนาคาร เกษตรจำกัด*	18 พ.ค. 2493	10,000,000	นายดิเรก ชัยนาม, วิลาส ไชยสถานนท์, ชัยยศ งานทวี, ณรงค์ สุทธิกุลพานิช, เกื้อ แซ่ตัน, ชิต นาคศัพท์	นายดิเรก ชัยนาม, วิลาส ไชยสถานนท์, ชิต นาคศัพท์, พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์ เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร, พลวงอนุภาษภูเก็ตการ (จันทวน หนองหยก), ปัญญา งานทวี, พระคุณนัยปัญหาราษฎร์ นายสุริยน ไรวา
8. ธนาคารศรี นครจำกัด	21 ส.ค. 2493	10,000,00	นายเคียก ศรีเฟื่องฟู, สุพล ทองไพฑูรย์, เปิน เบญจวิทย์, ขุนเศรษฐภักดี, นายอื้อจือเหลียง, เหม ดันธนะ, บุญทรง ศรีเฟื่องฟู	พระยาโทณวณิกมนตรี, นายอื้อจือเหลียง, นายอุเทน เตชะไพฑูรย์, พระยาจินดารักษ์, นายเกียรติ ศรีเฟื่องฟู, นายไชว กงเคียม, ขุนเศรษฐภักดี, นายแต่คายชีว, นายเหี้ยเจียะเจ็ง

* ต่อมาธนาคารเกษตรจำกัดได้รวมกับธนาคารมณฑลและดำเนินธุรกิจในนามของธนาคารกรุง
ไทยจนถึงปัจจุบันนี้

ต่อมานับตั้งแต่ปี 2500 เป็นต้นมานโยบายของรัฐบาลไทยภายใต้การผลักดันของกลุ่มทุนธนาคารพาณิชย์ได้มีแนวนโยบายจำกัดการจัดตั้งธนาคารพาณิชย์ขึ้นใหม่ และได้เกิดธนาคารพาณิชย์ใหม่อีก 2 ธนาคาร คือธนาคารทหารไทยซึ่งถือเป็นธนาคารพาณิชย์ของกองทัพ สาม เหล่าทัพ และธนาคารเอเชียทรัสต์ ซึ่งต่อมาก็ได้ประสบปัญหาอย่างมากและเปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารสยามและต่อมาก็ควบเข้ากับธนาคารกรุงไทย ส่วนในปี พ.ศ. 2509 แม้จะมีธนาคารของรัฐเกิดขึ้นคือธนาคารกรุงไทยนั้นก็เกิดจากการควบกิจการของธนาคารมณฑลและธนาคารเกษตรเข้าด้วยกัน ส่วนในปัจจุบันนี้ที่มีการเกิดธนาคารใหม่ขึ้นอีก 1 ธนาคารคือธนาคารรัตนสินนั้นก็มีได้เป็นนโยบายที่จะให้จัดตั้งเพิ่มขึ้นแต่อย่างใดหากแต่เป็นการจัดตั้งธนาคารของรัฐขึ้นเพื่อมาแก้ปัญหาจัดการทรัพย์สินของสถาบันการเงิน และธนาคารพาณิชย์ที่ต้องปิดกิจการไปเท่านั้น ส่วนในปี พ.ศ. 2538 - 2539 ซึ่งรัฐมีนโยบายตั้งธนาคารพาณิชย์อีก 5 แห่งนั้น แท้จริงก็มีใช้เป็นนโยบายที่จะเปิดกิจการธนาคารมากขึ้นเพื่อมาแข่งขันกับกลุ่มทุนธนาคารเดิมแต่อย่างใดไม่เพราะหากจะพิจารณาถึงนโยบายการเปิดธนาคารพาณิชย์แห่งใหม่อีก 5 แห่งซึ่งเริ่มต้นในสมัยรัฐบาลที่นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรีในครั้งแรก โดยมีนายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและได้ดำเนินการต่อมาจนถึงปี 2538 ต่อเนื่อง 2539 ในขณะที่มีนายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรี และนายสุรเกียรติ์ เสถียรไทย เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังแล้วจะเห็นได้ว่า การกำหนดมาตรการต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่ต้องการให้มีกลุ่มทุนกลุ่มใหม่เพื่อเข้ามาแข่งขันกับธนาคารพาณิชย์ที่มีอยู่เดิม อาทิเช่น การกำหนดผู้ถือหุ้นในธนาคารพาณิชย์แห่งใหม่นี้จะต้องไม่มีความสัมพันธ์ในเชิงการถือหุ้นและการบริหารกับธนาคารพาณิชย์เดิม ซึ่งก็ดูเป็นเสมือนหนึ่งว่าเป็นเจตนาดีของรัฐบาลในขณะนั้นที่ต้องการให้เกิดการแข่งขันโดยมีกลุ่มทุนธนาคารแห่งใหม่เข้ามาแข่งขันกับกลุ่มทุนธนาคารผูกขาดอยู่เดิม แต่แท้จริงแล้วมิได้เป็นเช่นนั้นเพราะหากจะพิจารณาในรายละเอียดของเงื่อนไขการจัดตั้งธนาคารพาณิชย์แห่งใหม่นี้ดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่ามีข้อจำกัดมากมายเพื่อไม่ให้ธนาคารพาณิชย์แห่งใหม่นั้นมาแข่งขันกับธนาคารพาณิชย์ที่มีอยู่เดิม อาทิเช่น การกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์แห่งใหม่ที่จะจัดตั้งขึ้นนั้นจะต้องมีสำนักงานแห่งใหญ่อยู่ในต่างจังหวัด ซึ่งก็เป็นที่ทราบกันดีว่าศูนย์กลางธุรกิจของไทยนั้นอยู่ในกรุงเทพ รวมตลอดวิธีการกระจายการถือหุ้น และการพิจารณานุเคราะห์ก็เป็นไปอย่างเข้มงวด จนในที่สุดแม้รัฐบาลจะได้พิจารณาอนุมัติให้จัดตั้งขึ้นได้ 3 ราย แต่ในที่สุดผู้ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งธนาคารทั้ง 3 รายนี้ก็ไม่สามารถจะดำเนินการเปิดกิจการได้จนถึงทุกวันนี้ กล่าวโดยสรุปแล้วก็ไม่มียธนาคารแห่งใหม่ที่จะเกิดขึ้นมาแข่งขันกับกลุ่มทุนผูกขาดธนาคารเดิมนั่นเอง

ก่อนที่จะกล่าวถึงการผูกขาดในธุรกิจการเงินของกลุ่มทุนธนาคารพาณิชย์ที่กล่าวมาข้างต้นนี้เพื่อให้เกิดภาพพจน์ที่เชื่อมต่อของกลุ่มทุนธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ที่ได้จัดตั้งขึ้นนับตั้งแต่ก่อน

และหลัง 2475 มาจนถึงปัจจุบันนี้นั้น ผู้เขียนขอนำรายละเอียดการเปลี่ยนแปลงรายชื่อของกลุ่มทุนในธนาคารต่าง ๆ ทั้งธนาคารที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มทุนและธนาคารที่มีการเปลี่ยนแปลงกลุ่มทุน แต่โดยเนื้อหาหลักแล้วคงยังเป็นกลุ่มทุนที่ต่อเนื่องกับกลุ่มทุนในแวดวงเดิมรายละเอียดได้จากข้อมูลแฟ้มประวัติของแต่ละธนาคาร กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งอ้างในหนังสือวิวัฒนาการระบบธนาคารพาณิชย์ไทย ของศาสตราจารย์เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม หน้า 144-146 ดังนี้

ตารางที่ 17 รายชื่อธนาคารที่ไม่มีการเปลี่ยนมือ

ชื่อธนาคาร	ปีที่ก่อตั้ง	การเปลี่ยนมือ (ครั้ง)	กลุ่มผู้ถือหุ้นใหญ่เมื่อ เริ่มก่อตั้ง	กลุ่มผู้ถือหุ้นใหญ่ที่ สำคัญเมื่อปี 2528 และในเวลาต่อมา
1. ธนาคารไทยพาณิชย์	2449	-	สำนักงานทรัพย์สินส่วน พระมหากษัตริย์	สำนักงานทรัพย์สินส่วน พระมหากษัตริย์
2. ธนาคารนครธน	2476	-	ตระกูลหวั่งหลี	(1) ตระกูลหวั่งหลี สำนักงานทรัพย์สินส่วน พระมหากษัตริย์
3. ธนาคารกรุงเทพ พาณิชย์การ (โอนเป็นกิจการของรัฐแล้ว แต่ไม่สามารถดำเนินก การต่อไปได้ต้องปิดกิจการ เมื่อ 2541 ผลจากภาวะ วิกฤตเศรษฐกิจ.....ผู้เขียน)	2487	-	(1.) ตระกูลพินิจชนคดี (2.) ตระกูลอินทรทูต	(1.) ตระกูลพินิจชนคดี (2.) ตระกูลอินทรทูต (3.) ตระกูลชาติจันทร์
4. ธนาคารกสิกรไทย	2485	-	ตระกูลลำชา	ตระกูลลำชาและบริษัท ในเครือ

ตารางที่ 17 (ต่อ)

ชื่อธนาคาร	ปีที่ก่อตั้ง	การเปลี่ยนมือ (ครั้ง)	กลุ่มผู้ถือหุ้นใหญ่เมื่อ เริ่มก่อตั้ง	กลุ่มผู้ถือหุ้นใหญ่ที่ สำคัญเมื่อปี 2528 และในเวลาต่อมา
5. ธนาคารไทยทนุ (กลุ่มทุนธนาคารจาก สิงคโปร์เข้าถือหุ้นจำนวน หนึ่งในปี 2540 ผลจาก ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ..... ผู้เขียน)	2492	-	ตระกูลทวีสิน	(1.) ตระกูลทวีสิน (2.) สำนักงานทรัพย์สิน (3.) ส่วนพระมหา กษัตริย์ (4.) ตระกูลประจวบ เหมาะ กระทรวงการคลัง
6. ธนาคารทหารไทย	2500	-	กองทัพบก กองทัพอากาศ กองทัพเรือ	กองทัพบก กองทัพอากาศ กองทัพเรือ
7. ธนาคารกรุงไทย	2509	-	กระทรวงการคลัง	กระทรวงการคลัง

ตารางที่ 18 รายชื่อธนาคารที่มีการเปลี่ยนมือในกลุ่มของผู้ก่อตั้ง

ชื่อธนาคาร	ปีที่ก่อตั้ง	การเปลี่ยนมือ (ครั้ง)	กลุ่มผู้ถือหุ้นใหญ่เมื่อ เริ่มก่อตั้ง	กลุ่มผู้ถือหุ้นใหญ่ ที่สำคัญเมื่อปี 2528 และในเวลา ต่อมา
1. ธนาคารกรุงเทพ	2487	1	(1) หลวงรอบรู้กิจ (ตระกูล สีลาบุษ)	(1) ตระกูล โสภณพนิช และบริษัทใน เครือ
			(2) นายชิน โสภณพนิช	(2) กระทรวงการ คลัง
2. ธนาคารศรีนคร (ได้อินเป็นกิจการของ รัฐแล้วในปี 2541 ผล จากภาวะวิกฤต เศรษฐกิจ...ผู้เขียน)	2493	1	(1) ตระกูลเชื้อวัฒนสกุล (2) ตระกูลเดชะไพบูรณ์ (3) ตระกูลเศรษฐภักดี (4) ตระกูลศรีเฟื่องฟู	(1) ตระกูลเดชะ ไพบูรณ์และ บริษัทในเครือ (2) ตระกูลเชื้อ วัฒนสกุล (3) ตระกูลศรีเฟื่อง ฟู

ตารางที่ 19 รายชื่อธนาคารที่มีการเปลี่ยนมือให้แก่ผู้ถือหุ้นกลุ่มอื่น

ชื่อธนาคาร	ปีที่ก่อตั้ง	การเปลี่ยนมือ (ครั้ง)	กลุ่มผู้ถือหุ้นใหญ่เมื่อเริ่มก่อตั้ง	กลุ่มผู้ถือหุ้นใหญ่ที่สำคัญเมื่อปี 2528 และในเวลาต่อมา
1. ธนาคารเอเชีย	2482	4	มหาวิทยาลัยวิชา ธรรมศาสตร์และการ เมือง	(1) ตระกูลเชื้อชูเกียรติ (2) ตระกูลภัทรประสิทธิ์ (3) ตระกูลคณธามานนท์ (4) ตระกูลเดชไพบูลย์
2. ธนาคารแหลมทอง (ปิดกิจการแล้วเมื่อ 2541.....ผู้เขียน)	2491	1	ตระกูลนันทาภิวัฒน์	(1) กระทรวงการคลัง (2) ตระกูลนันทาภิวัฒน์ (3) ตระกูลไชยวรรณ (4) ตระกูลจันทร์ศรีขวาลา
3. ธนาคารนครหลวงไทย (ได้โอนเป็นกิจการของรัฐ แล้วในปี 2541 ผลจาก ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจผู้เขียน)	2484	4	(1) ตระกูลนิรันดร์	(1) ตระกูลมหาดำรงศกุล (2) ตระกูลกาญจนพาสน์ (3) กระทรวงการคลัง
4. ธนาคารกรุงศรีอยุธยา	2485	4	(1) นายหลุย พนม ยงค์ (2) นายชำนาญ ลือ ประเสริฐ	(1) ตระกูลรัตนรักษ์และ บริษัทในเครือ (2) ตระกูลจารุเสถียร (3) ตระกูลรุจิวงศ์
5. ธนาคารสหธนาคาร ปิดกิจการแล้วเมื่อ 2541 ผลจากภาวะวิกฤต เศรษฐกิจ.....ผู้เขียน)	2492	4	(1) ตระกูลมหาคุณ (2) ตระกูลวิสุทธิผล	(1) ตระกูลเพ็ญชาติ (2) ตระกูลชลวิจารณ์ (3) ตระกูลอัศวินวิจิตร

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ชื่อธนาคาร	ปีที่ก่อตั้ง	การเปลี่ยน มือ (ครั้ง)	กลุ่มผู้ถือหุ้นใหญ่ เมื่อเริ่มก่อตั้ง	กลุ่มผู้ถือหุ้นใหญ่ที่สำคัญ เมื่อปี 2528 และในเวลา ต่อมา
6. ธนาคารมหานคร (ได้โอนเป็นกิจการของรัฐ แล้วในปี 2541 ผลจาก ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจผู้เขียน)	2477	4	(1) นายตันแกงคูน และบุคคลในตระกูล ตัน	(1) ตระกูลเตชะไพบูลย์ในปี 2529 ธนาคารแห่ง ประเทศไทยเข้าไปดูแล เพื่อแก้ไขสถานการณ์ (2) ในปี 2534 ตระกูลสิริ วัฒนภักดีและบริษัทใน เครือเป็นกลุ่มผู้ถือหุ้น รายใหญ่
7. ธนาคารสยาม	2508	1	(1) ตระกูลธาวณิช กุล (3) ตระกูลวิจิตรรา นนท์	(1) กระทรวงการคลัง (2) ต่อมาได้รวมเข้ากับ ธนาคารกรุงไทย

4.2.7 สรุปการเข้าร่วมผลประโยชน์ของขุนนางในธนาคารพาณิชย์ในฐานะ กรรมการของธนาคารระหว่าง 2491 – 2500

จากข้อมูลแฟ้มบริษัท กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ อ้างในวิทยานิพนธ์เรื่องเดียวกันของพรรณิ บัวเล็ก หน้า 141 – 143 ได้ให้รายละเอียดรายชื่อของบุคคลที่เป็นนายทหารและนายตำรวจซึ่งมีอำนาจทางการเมืองซึ่งพรรณิ บัวเล็ก ถือว่าจัดอยู่ในกลุ่มทุนขุนนาง ที่เข้าถือหุ้นและเป็นกรรมการมีผลประโยชน์ร่วมกับกลุ่มทุนพลเรือนเป็นหลักฐานที่ปรากฏชัดว่ากิจการธนาคารพาณิชย์ของไทยนั้นเป็นกิจการในระบบทุนนิยมขุนนาง ซึ่งใช้อำนาจทางการเมืองในการออกกฎหมายและนโยบายเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่พวกพ้องของตนโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชน แต่เมื่อแสวงหาผลประโยชน์กันจนกิจการธนาคารต้องล้มสลายก็กลับโยนบาปให้ประชาชนเป็นผู้รับผิดชอบ ปรากฏตามตารางที่ 20

4.3 ทุนธนาคารพาณิชย์ไทย 2516 - ปัจจุบัน

เหตุการณ์การลุกขึ้นสู้กับระบบเผด็จการทหารของนิสิต นักศึกษา และประชาชน เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516 เป็นเหตุการณ์ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ทางการเมือง มีผลสะท้อนต่อการรวมศูนย์อำนาจทางการเมือง ทางเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง ส่วนจะมีผลแห่งการเปลี่ยนแปลงมากหรือน้อยเพียงไรนั้นเป็นประเด็นที่จะต้องวินิจฉัย ดังนั้นการกล่าวถึงวิวัฒนาการของทุนธนาคารพาณิชย์ไทยภายใต้ระบบทุนนิยมขุนนางในความเห็นของผู้เขียนเห็นว่ามีความจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญต่อรอยต่อทางประวัติศาสตร์ในปี 2516 นี้ด้วย เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นจากเจตจำนงของบุคคลหนึ่งบุคคลใด หากวิเคราะห์การเกิดเหตุการณ์ประสานกับการเติบโตของกลุ่มทุนภาคเอกชนแล้วจะเห็นได้ว่าเหตุการณ์สำคัญดังกล่าวนี้เป็นผลจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการขยายตัวทางการศึกษาโดยเฉพาะในระดับมหาวิทยาลัยของสังคมนับตั้งแต่ปี 2500 เป็นต้นมา ซึ่งได้เพิ่มอัตราการขยายตัวของกลุ่มคนชั้นกลางและปัญญาชนขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าวเป็นกลุ่มบุคคลที่ต้องการสิทธิเสรีภาพความเป็นธรรมทางสังคม และต้องการความเสมอภาคในการแข่งขันทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ดังนั้นเมื่อสภาพสังคมถูกครอบงำด้วยการรวมศูนย์อำนาจทางการเมือง และเศรษฐกิจดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นก็ทำให้กลุ่มคนดังกล่าวนี้เกิดความไม่พึงพอใจและสร้างกระแสต่อต้านอำนาจเผด็จการทหารและต่อต้านการคอร์รัปชัน และในที่สุดก็ได้ประทุเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองของไทยนับตั้งแต่ปี 2475 เป็นต้นมา หลักฐานที่แสดงออกอย่างชัดเจนของความไม่พอใจของกลุ่มบุคคลดังกล่าวที่ลุกขึ้นมาต่อสู้กับอำนาจเผด็จการดังกล่าวนี้ได้สะท้อนออกในรัฐธรรมนูญฉบับปี 2517 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่เกิดขึ้นภายหลังจากการลุกขึ้นสู้ของนิสิต

ตารางที่ 20 แสดงรายชื่อของนายทหารและนายตำรวจที่มีอำนาจทางการเมืองในธนาคาร
พาณิชย์ในฐานะกรรมการ ระหว่าง 2491 – 2500

ชื่อธนาคาร	วันที่	ชื่อกรรมการ
1. ธนาคารไทยพาณิชย์	18 ก.พ. 95 15 พ.ค. 95 21 ส.ค. 96	นายพลตำรวจเอกหลวงชาติตระการโกศล พลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ พันเอกวรการบัญชา
2. ธนาคารเอเซีย		พันเอกศิลป์ รัตนพิบูลชัย พลตรีช่วง ขาญชิดชิงชัย พลตรีจิตวาจิตติ นาวิเสถียร พลอากาศจัตวานุญช จันทบุบผา พลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พลเรือโทหลวงชำนาญอรุณฤทธิ์ พลตรีพระสุริยสัจย์
3. ธนาคารนครหลวงไทย	-	-
4. ธนาคารมณฑล	31 ต.ค. 95 29 ก.พ. 99	นายพันตำรวจเอกถ่มาย อุทยานนท์ พลตรีหลวงขาญชิดชิงชัย พันเอกช่วง เขวงศักดิ์สงคราม พลตรีประภาส จารุเสถียร
5. ธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ		
6. ธนาคารกรุงเทพจำกัด	6 พ.ค. 95 " " 6 ก.ค. 96 10 ต.ค. 98	พอ. ศิริ ศิริโยธิน พ.ต.ต. พันศักดิ์ วิเศษภักดิ์ พันเอกประมาณ อติเรกสาร พันเอกนายวรการบัญชา พลอากาศตรีเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร

ตารางที่ 20 (ต่อ)

ชื่อธนาคาร	วันที่	ชื่อกรรมการ
7. ธนาคารศรีอยุธยา	12 ก.พ. 91 7 เม.ย. 92 19 พ.ค. 98 1 มิ.ย. 99 " " " " 1 มิ.ย. 98	พ.อ. เผ่า ศรียานนท์ ร.ต.อ. เกษียร ศรุตานนท์ พล.ต.อ. อุดลย์ อุดลย์เดชจรัส พ.อ. ชูบ สรวัดน์พันธุ์ดิษฐ์ พลตรีประมาณ อติเรกสาร พลตรีหลวงชำนาญ ยุทธศิลป์ พันโทประกอบ ประยูรโกศราช พันตำรวจตรีฐิต ปราณีประชาชน พล.จ. ขาติชาย ชูณหะวัณ พันโทปุ่น วงศ์วิเศษ
8. ธนาคารกสิกรไทย	28 มิ.ย. 93	พันเอกถนอม กิตติขจร
9. ธนาคารแหลมทอง	31 ต.ค. 91 30 ก.ย. 92	พลตรีสุชาติ ธวัชรัตน์ พลตรีไชย ประทีปประเสน พลโทมังกร พรหมโยธี
10. ธนาคารจำกัด	31 ก.ค. 96 28 ม.ค. 97 " " "	พลตรีถนอม กิตติขจร พลจัตวาประเสริฐ รุจิรวงศ์ พลจัตวาฤช ปุณณกันต์ พลอากาศจัตวาเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร พันตำรวจเอกเกษียร ศรุตานนท์
11. ธนาคารไทยทุน	-	-
12. ธนาคารเกษตรจำกัด	10 ต.ค. 93 6 ส.ค. 94	พันตำรวจเอกกลม้าย อุทยานนท์ พันตำรวจโทหม จันทรวิมล พันตรีชาติชาย ชูณหะวัณ
13. ธนาคารศรีนคร	-	-

นักศึกษา ประชาชน โดยรัฐธรรมนูญดังกล่าวประกาศใช้ในวันที่ 7 ตุลาคม 2517 ซึ่งถือเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีการระบุกีดกันไม่ให้ผู้มีอำนาจทางการเมืองใช้อำนาจทางการเมืองเข้าไปก้าวก่ายหรือแสวงหาผลประโยชน์กับกิจการทางธุรกิจของรัฐ เช่น รัฐวิสาหกิจต่าง ๆ หรือเข้าร่วมผลประโยชน์ในกิจการของเอกชนที่เกี่ยวข้องกับกิจการของรัฐ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้นำอำนาจรัฐไปเอื้อประโยชน์กับกลุ่มทุนเอกชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งดังปรากฏในมาตรา 103 (2) ความเป็นว่า “สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องไม่รับสัมปทานจากรัฐ หรือหน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือคงถือไว้ซึ่งสัมปทานนั้น หรือเป็นคู่สัญญากับรัฐ หรือหน่วยราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ อันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน ทั้งนี้ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม” ซึ่งมาตราดังกล่าวได้กลายเป็นต้นแบบของรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มา เช่น รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2521 มาตรา 86 และ มาตรา 97 (1) , ฉบับปี 2534 มาตรา 96 และ มาตรา 108 และรัฐธรรมนูญฉบับที่ใช้อยู่ปัจจุบันนี้ คือ มาตรา 110 และ มาตรา 128 โดยทุกฉบับที่กล่าวมาจะมีเนื้อความในลักษณะทำนองเดียวกัน แต่หากจะสังเกตเนื้อความดังกล่าวแล้ว จะเห็นว่าเนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ นั้นพยายามกีดกันเฉพาะข้าราชการการเมือง คือในส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาเป็นหลัก แต่ไม่มีรัฐธรรมนูญใดบัญญัติขัดกีดกันข้าราชการประจำในการเข้าร่วมผลประโยชน์กับพ่อค้า นักธุรกิจภาคเอกชนแต่อย่างใดเลย และแม้ในปี 2522 จะได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 โดยเพิ่มมาตรา 12 จัตวา กำหนดห้ามมิให้ธนาคารพาณิชย์ตั้งข้าราชการการเมืองเข้ามาเป็นฝ่ายบริหารของธนาคารพาณิชย์โดยเด็ดขาดแล้วก็ตาม แต่ก็ยังเปิดช่องทางให้ข้าราชการประจำเข้ามาเป็นฝ่ายบริหารของธนาคารได้ จึงเป็นช่องว่างที่ทำให้เกิดการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันโดยธนาคารพาณิชย์ก็ตอบแทนผลประโยชน์ให้ในรูปของเงินค่าที่ปรึกษาบ้าง ในรูปของให้เงินเดือนในฐานะลูกจ้างบ้าง แก่ข้าราชการประจำในระดับสูงนับตั้งแต่ปลัดกระทรวง อธิบดี ผู้บัญชาการทหาร ผู้อำนวยการกองต่าง ๆ โดยข้าราชการประจำเหล่านั้นก็นำความรู้ ข้อมูล และอำนาจทางการเมืองที่มีอยู่ในระบบราชการมาเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มธุรกิจของธนาคาร ซึ่งทำกันอย่างโจ่งแจ้งกันมานานจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งหากจะเปรียบเทียบการมีอำนาจระหว่างข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำแล้วจะเห็นได้ว่าอำนาจทางการเมืองที่แท้จริงนั้นเป็นของข้าราชการประจำ เพราะบุคคลในระดับข้าราชการชั้นสูงนั้นมีอำนาจตลอดเวลาไม่เหมือนกับข้าราชการทางการเมืองซึ่งมีเทอมของเวลา เมื่อถึงกำหนดเวลาที่จะพ้นอำนาจต้องไปดำเนินการเลือกตั้งใหม่ทุก ๆ 4 ปี และเมื่อเลือกตั้งกลับมาได้แล้วก็มิได้หมายความว่ากลับไปดำรงตำแหน่งในกระทรวงเดิมได้เสมอไป ดังนั้นการที่กฎหมายสูงสุดยังมิได้กำหนดแบ่งแยกการดำเนินการระหว่างธุรกิจภาคเอกชนกับข้าราชการประจำให้ชัดเจนแล้วจึงเป็นการเปิดช่องให้ธุรกิจขนาดใหญ่ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ธุรกิจด้านการเงินการธนาคารได้นำอำนาจของระบบข้าราชการหรือนัยหนึ่งก็คืออำนาจของขุนนางไปใช้ในการสนับสนุนธุรกิจของตนได้อันเป็นการสืบต่อวัฒนธรรมของระบบทุนนิยมขุนนางนั่นเอง

แม้รัฐธรรมนูญในปี 2517 และฉบับอื่น ๆ ที่ใช้มาจนถึงปัจจุบันนี้รวมตลอดทั้งยังไม่มีกฎหมายอื่นใดที่จำกัดไม่ให้ข้าราชการประจำเข้าไปร่วมผลประโยชน์กับกลุ่มทุนธุรกิจภาคเอกชนก็ตาม แต่ก็ได้ส่งผลสะท้อนทางวัฒนธรรมขึ้นในระดับหนึ่ง โดยสังคมเริ่มเห็นว่าสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ดังจะเห็นได้หลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี 2517 แล้ว ข้าราชการทางการเมือง และข้าราชการประจำ เช่นผู้นำทางทหารและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่เข้าไปรับในตำแหน่งคณะกรรมการของบริษัทเอกชนขนาดใหญ่ต่าง ๆ ค่อย ๆ ลดน้อยลง โดยเฉพาะกรณีที่สำคัญคือธนาคารกรุงเทพจำกัด ซึ่งเป็นธนาคารพาณิชย์ที่ใหญ่ที่สุดก็ได้โอนมัติการลาออกจากตำแหน่งของประธานคณะกรรมการของจอมพลประภาส จารุเสถียร บุคคลที่เคยทรงอำนาจเป็นอันดับสองของประเทศในยุครัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งขณะนั้นอยู่ในระหว่างการลี้ภัยอยู่ในต่างประเทศ และหลังจากนั้นธนาคารกรุงเทพก็ได้แต่งตั้งนักการธนาคารมืออาชีพเข้าดำรงตำแหน่งประธานกรรมการเป็นครั้งแรก

เมื่อเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้ส่งผลสะท้อนทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาข้างต้นนั้นแล้วก็ได้ส่งผลสะท้อนเข้าไปในระบบทุนธนาคารพาณิชย์ของไทยในระดับหนึ่งด้วย กล่าวคือ กลุ่มทุนธนาคารพาณิชย์ของไทยได้แสดงบทบาทที่มีอิสระมากขึ้นกว่าเดิม โดยมีได้ถูกพัฒนาการด้วยอำนาจทางการเมืองของขุนนางเช่นในยุคต้นของปี 2475 แต่กลุ่มทุนธนาคารพาณิชย์ของไทยจะขยายตัวเติบโตจนกระทั่งเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเองได้หรือไม่นั้น ได้มีนักวิชาการทางรัฐศาสตร์มีความเห็นเกี่ยวกับอิทธิพลการครอบงำอำนาจทางการเมืองของขุนนางออกเป็น 2 แนวความคิด แนวที่ 1 เห็นว่าระบบการเมืองไทยหลังปี 2516 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันยังคงอยู่ภายใต้ระบบอำมาตยาธิปไตย หรือในหนึ่งยังตกอยู่ภายใต้อำนาจของขุนนางที่สืบทอดมาแต่ดั้งเดิม และยังเห็นว่ากลุ่มทหารยังมีอำนาจสูงสุด แม้จะมีได้เป็นระบบเผด็จการอำนาจนิยมอย่างเปิดเผยแบบดั้งเดิมก็ตาม แนวความคิดเห็นนี้มีนายชัยอนันต์ สมุทวณิช นายสุชุมพันธ์ บริพัตร และนายสุจิต บุญบงการ เป็นผู้นำทางความคิด อีกแนวความคิดหนึ่งเห็นว่าการเมืองไทยได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วในระดับพื้นฐาน และเข้าสู่รูปแบบระยะต้นของ “การเมืองแบบระบุงมพี” (Bourgeois Polity) ซึ่งหมายถึงระบบที่ธุรกิจและชนชั้นกลางเข้ามามีส่วนร่วมในอำนาจทางการเมืองอย่างเห็นเด่นชัด กลุ่มแนวความคิดนี้ประกอบด้วย แอนซิล แรมซีย์ (Ansil Ramsay) ไพศาล สุริยมงคล และเจมส์ กิโยต์ (James Guyot) (ดูรายละเอียดได้จาก เอนก เหล่าธรรมทัศน์ มองเศรษฐกิจการเมืองไทยผ่านวงจรเคลื่อนไหวของสมาคมธุรกิจ หน้า 11 - 12) แต่ไม่ว่าระบบการเมืองไทยจะเป็นไปในแนวความคิดใดก็ตาม บทสรุปตอนหนึ่งของเอนก

เหล่าธรรมทัศน์ ในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ชี้ให้เห็นชัดว่าวัฒนธรรมทุนนิยมขุนนางยังครอบงำแนวคิดและการดำเนินธุรกิจของกลุ่มธุรกิจของไทยอยู่ ดังจะเห็นได้จากหน้า 113 มีข้อความว่า “ในอีกด้านหนึ่งนักธุรกิจโดยทั่วไปก็ชอบระบบรวมอำนาจที่ศูนย์กลางมีลำดับชั้น โดยมีองค์กรนำที่เข้มแข็ง ไม่ใช่ระบบที่กระจายอำนาจ ดังนั้นแทนที่นักธุรกิจจะต่อต้านการแทรกแซงจากรัฐบาล แต่กลับพยายามมุ่งหาสถานภาพที่เป็นทางการ ความช่วยเหลือจากรัฐบาล และบ่อยครั้งรวมทั้งต้องการให้รัฐบาลเป็นฝ่ายนำด้วย”

แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้อมูลของผู้เขียน ทำให้ผู้เขียนมีความเห็นว่ากลุ่มนักธุรกิจ โดยเฉพาะกลุ่มทุนธนาคารพาณิชย์ของไทยภายหลังเหตุการณ์ปี 2516 มีลักษณะเป็นตัวของตัวเองมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ดังจะเห็นได้จากอัตราส่วนของการถือหุ้นของตระกูลที่เป็นหลักในแต่ธนาคารเช่นในปี 2511 ตระกูลโสภณพานิชถือหุ้นใหญ่สุดในธนาคารกรุงเทพจำนวน 32% ในปี 2513 ตระกูลลำซำถือหุ้นมากที่สุดเกินกว่าครึ่งในธนาคารกสิกรไทยจำนวน 58% เป็นต้น (ดูวิรัตน์ แสงทองคำ ในหนังสือธนาคารไทยล่มสลาย หน้า 10 – 11) โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรทางเศรษฐกิจและองค์กรทางการเมืองและแสดงบทบาทเป็นกลุ่มอิทธิพลทางการเมือง ในการกำหนดนโยบายของรัฐทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ อันเป็นประเด็นสำคัญของหัวข้อเรื่องในงานค้นคว้าอิสระนี้ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

4.3.1 การเติบโตใหญ่ของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทยในบทบาทที่เด่นชัด

หากพิจารณาจากประวัติศาสตร์ของการก่อตัวของสมาคมธุรกิจในประเทศไทยแล้วจะเห็นว่าเป็นไปตามวิถีทางธรรมชาติของการรวมกลุ่มผลประโยชน์ กล่าวคือกลุ่มนักธุรกิจภาคเอกชนได้เริ่มพยายามเกาะกลุ่มผลประโยชน์กันโดยผ่านประวัติศาสตร์ยาวนาน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2453 ได้มีการจัดตั้งสมาคมประกันอัคคีภัยแห่งกรุงเทพ และในปีต่อมาได้มีการก่อตั้งสมาคมผู้ส่งออกสยามขึ้น แต่สมาชิกของสมาคมทั้งสองนี้ยังเป็นกิจการเฉพาะของชาวยุโรป ส่วนพ่อค้าชาวจีนก็ได้จัดตั้งสมาคมธุรกิจโดยนักธุรกิจท้องถิ่นเป็นสมาคมแรกในปี พ.ศ. 2451 ชื่อว่า “หอการค้าจีน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมดูแลการแข่งขันทางธุรกิจระหว่างพ่อค้าจีนด้วยกัน และเพื่อดำเนินอิทธิพลของพ่อค้าชาวตะวันตกที่รวมตัวกัน และต่อมาเมื่อเกิดการปฏิวัติในปี 2475 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย ก็ได้กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกชาตินิยมทางเศรษฐกิจขึ้น และภายในเวลาไม่กี่เดือนหลังจากการปฏิวัติ พ่อค้ากลุ่มหนึ่งก็ได้รวมตัวก่อตั้งสมาคมธุรกิจการค้าของคนไทยขึ้นเป็นแห่งแรกเรียกว่า “หอการค้าสยาม” และในปีต่อมาได้มีการก่อตั้งสมาคมธุรกิจการค้าของคนไทยเพิ่มขึ้นอีก 2 แห่ง คือ “สมาคมส่งเสริมการค้าและการพาณิชย์สยาม” และ “สหภาพพ่อค้าสยาม” สมาคมทางธุรกิจได้มีพัฒนาการต่อมา

และมีความเข้มแข็งขึ้นที่ละขั้นจนกระทั่งในปี 2500 ในยุคของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะเป็นผู้ดำเนินการทำรัฐประหารได้เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จอมพลสฤษดิ์ได้ใช้วิธีการปกครองประเทศและพัฒนาประเทศแตกต่างไปจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม กล่าวคือ ในด้านเศรษฐกิจ จอมพลสฤษดิ์ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาประเทศแนวใหม่ ซึ่งยังคงส่งผลสืบเนื่องมาจนทุกวันนี้ รัฐบาลในยุคนั้นได้รับความช่วยเหลือจากธนาคารโลกและรัฐบาลของประเทศสหรัฐอเมริกา และได้มีผลผลักดันให้รัฐบาลไทยในขณะนั้นยกเลิกแผนนโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. ที่จะดำเนินการอุตสาหกรรมโดยรัฐเท่านั้น โดยผลแห่งนโยบายของจอมพลสฤษดิ์ รัฐวิสาหกิจหลายแห่งจึงถูกขายหรือให้เอกชนเช่าช่วงไปดำเนินการบ้าง และรัฐบาลเริ่มลดบทบาทลงกลายเป็นผู้เตรียมโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ จัดระเบียบทางกฎหมายและดูแลความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองเพื่อเตรียมฐานในการเอื้ออำนวยต่อการเติบโตของธุรกิจภาคเอกชน ในความเห็นของผู้เขียนเห็นว่าในยุคของจอมพลสฤษดิ์ กล่าวได้ว่าเป็นการเปิดประตูเพื่อเตรียมการให้สังคมพัฒนาไปสู่ระบบทุนนิยมสมบูรณ์ ซึ่งจะเป็นไปโดยตั้งใจของจอมพลสฤษดิ์ หรือโดยสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศบีบบังคับโดยต้องร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในนโยบาย "ทันสมัย" (Modernisation) เพื่อต่อต้านอิทธิพลคอมมิวนิสต์ก็ตาม แต่โดยผลดังกล่าวได้ทำให้ธุรกิจนายทุนภาคเอกชนขยายตัวมากยิ่งขึ้นและหลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ถึงแก่อสัญกรรม จอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งเป็นบุคคลใกล้ชิดกับทอดอำนาจการปกครองต่อจากจอมพลสฤษดิ์ และรัฐบาลภายใต้การนำของจอมพลถนอมก็มีนโยบายให้กลุ่มทุนเอกชนขยายตัวเต็มที่ภายใต้การร่วมผลประโยชน์กับกลุ่มอำนาจทางการเมืองของพวกเขา แต่มีลักษณะเข้าไปมีประโยชน์ร่วมแต่มิได้เป็นผู้บริหารหรือจัดการเองเหมือนแต่ก่อน เช่นเข้าถือหุ้นในธนาคาร, บริษัทห้างร้าน หรือไปนั่งเป็นประธานในธนาคาร เป็นต้น และเปิดให้ทุนต่างประเทศเข้ามาสะสมตัวมากขึ้นเป็นผลให้ภาคธุรกิจเอกชนขยายตัวมากขึ้น ดังนั้นจึงเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลมีนโยบายเด่นชัดเกี่ยวกับการรวมตัวของสมาคมธุรกิจ และในปี พ.ศ. 2509 จึงได้มีการตรากฎหมายที่สำคัญขึ้น 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติหอการค้า และพระราชบัญญัติสมาคมการค้าขึ้น ในบรรดาองค์กรทางธุรกิจต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้มีสมาคมหนึ่งซึ่งถือเป็นสมาคมที่สำคัญที่สุดสมาคมหนึ่งในระบบทุนนิยมนั่นก็คือ สมาคมธนาคารไทย

สมาคมธนาคารไทยได้กลายเป็นองค์กรตัวแทนผลประโยชน์ของกลุ่มทุนธนาคารและขยายตัวเติบโตใหญ่เป็นตัวของตัวเองมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงหลังปี 2516 เป็นต้นมา ซึ่ง หากจะพิจารณาการขยายตัวเติบโตของกลุ่มทุนธนาคารพาณิชย์ไทยโดยพิจารณาจากรายได้ของนายธนาคารโดยพิจารณาจากการเสียภาษีเงินได้แล้วจะเห็นได้ว่าผู้มียาได้สูงสุดในประเทศไทยในปี 2525 มีผู้เสียภาษีสูงสุดจำนวน 250 ราย ปรากฏหลักฐานว่าเป็นผู้บริหารธนาคารพาณิชย์ในธนาคารต่าง ๆ มีจำนวนถึง 38 ราย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 21 แสดงรายชื่อผู้บริหารธนาคารพาณิชย์ที่อยู่ในกลุ่มผู้เสียภาษีเงินได้สูงสุด
จำนวน 250 ราย ในปี 2525

ชื่อผู้เสียภาษี	ธนาคาร	ตำแหน่ง
1. นายกฤตย์ รัตนรักษ์	กรุงศรีอยุธยา	กรรมการผู้จัดการ
2. นายเกียรติ ศรีเฟื่องฟู	ศรีนคร	กรรมการ
3. นายคำณ เตชะไพฑูริย์	มหานคร	กรรมการผู้จัดการ
4. ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช	กรุงเทพฯ พาณิชยการ	กรรมการ
5. นายชวน รัตนรักษ์	กรุงศรีอยุธยา	ประธานกรรมการ
6. นายชัยรัตน์ คำฉ้วน	กรุงเทพ	ผู้บริหาร
7. นายชาติรี โสภณพนิต	กรุงเทพ	กรรมการผู้จัดการ
8. นายชิน โสภณพนิต	กรุงเทพ	ประธานกรรมการ
9. นายไชยทัศน์ เตชะไพฑูริย์	ศรีนคร	กรรมการ
10. นายโชติ โสภณพนิต	กรุงเทพ	กรรมการ
11. นายดิเรก มหาดำรงกุล	นครหลวงไทย	กรรมการ
12. นายดำรง กฤษณามาระ	กรุงเทพ	กรรมการ
13. นายระนิด พิศาลบุตร	กรุงเทพฯ พาณิชยการ	กรรมการผู้จัดการ
14. นายณรงค์ ศรีสอ้าน	กสิกรไทย	กรรมการ
15. นายบัญชา ลำช้า	กสิกรไทย	กรรมการผู้จัดการ
16. นายบรรเจิด ชลวิจารณ์	สหธนาคาร	กรรมการผู้จัดการ
17. นายบรียง ลำช้า	กสิกรไทย	กรรมการ

- ข้อสังเกตเกี่ยวกับผู้เสียภาษี :
1. จำนวนผู้เสียภาษีสูงสุด 250 ราย
 2. ผู้เสียภาษีที่มีสัญชาติไทย 93 ราย
 3. ผู้เสียภาษีที่มีสัญชาติอื่น 157 ราย
 4. ผู้เสียภาษีที่เป็นผู้บริหารธนาคาร 38 ราย
 5. ผู้บริหารธนาคารคิดเป็นร้อยละของผู้เสียภาษีสูงสุด(15.2)
 6. ผู้บริหารธนาคารคิดเป็นร้อยละของผู้เสียภาษีที่มีสัญชาติไทย (40.8)

ที่มา : ข้อมูลเบื้องต้นประกาศรายชื่อประชาชนผู้เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาสูงสุดในปี 2525 ของสรรพากร

ตารางที่ 21 (ต่อ)

ชื่อผู้เสียภาษี	ธนาคาร	ตำแหน่ง
18. นายประจิดร ยศสุนทร	ไทยพาณิชย์	กรรมการ
19. นายประยูร จินดาประดิษฐ์	ทหารไทย	กรรมการผู้จัดการ
20. นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์	กรุงเทพ	กรรมการ
21. นายปิติ สิทธิอำนวย	กรุงเทพ	ผู้บริหาร
22. นายปิยะ ศิวาธร	กรุงเทพ	กรรมการ
23. นายพิพัฒน์ ปุสยานนท์	กรุงเทพ	ผู้บริหาร
24. นายพูนเพิ่ม ไกรฤกษ์	ไทยพาณิชย์	กรรมการ
25. นายไพโรจน์ ลำช้า	กสิกรไทย	ผู้บริหาร
26. นายภูษงค์ วงศ์วุฒ	กรุงเทพ	ผู้บริหาร
27. นายมงคล กาญจนพาสณ์	นครหลวงไทย	กรรมการ
28. นายยศ เอื้อชูเกียรติ	เอเชีย	กรรมการผู้จัดการ
29. นายวัลลภ ธารวณิชกุล	เอเชียทรัสต์	กรรมการผู้จัดการ
30. นายวรรณ ชันชื้อ	ศรีนคร	กรรมการ
31. นายวิเชียร เตชะไพบูลย์	ศรีนคร	กรรมการ
32. นายวิศิษฐ์ ศรีสมบูรณ์	นครหลวงไทย	กรรมการ
33. นายวิระ รมยะรูป	กรุงเทพ	กรรมการ
34. นายศิริ วิจิตรานนท์	เอเชียทรัสต์	กรรมการ
35. นายสุเมธ เตชะไพบูลย์	มหานคร	กรรมการ
36. นายสมเกียรติ ลิ้มทรง	กรุงศรีอยุธยา	กรรมการ
37. นายอุเทน เตชะไพบูลย์	ศรีนคร	ประธานกรรมการ
38. นายอุรธรณ์ เตชะไพบูลย์	มหานคร	กรรมการ

พิจารณาจากข้อเท็จจริงการเป็นผู้เสียภาษีสูงสุดของผู้บริหารธนาคารพาณิชย์ก็เห็นได้ชัดว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทยนั้นได้ขยายบทบาทและมีความแข็งแกร่งมากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่ากลุ่มธนาคารพาณิชย์ของไทยจะขยายตัวเติบโตใหญ่และมีความเข้มแข็งเป็นตัวของตัวเองมากขึ้นดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นก็ตามที่ แต่กลุ่มธนาคารพาณิชย์เหล่านี้ก็ได้แสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่อกลุ่มทุนขุนนางแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามกลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทยยังคงเกาะเกี่ยวแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกับกลุ่มทุนขุนนางเสมือนที่ได้เคยปฏิบัติสืบต่อมาแต่ดั้งเดิม แม้การแสดงตัวทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มธนาคารพาณิชย์หลังปี 2516 จะมีบทบาทเป็นองค์กรธุรกิจเป็นอิสระเด่นชัดมากกว่าในอดีตก็ตาม แต่การรวมตัวเป็นองค์กรทางธุรกิจของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทยนั้น ในความเห็นของมนตรี เจนวิทย์การ ซึ่งให้ความเห็นไว้ในหนังสือ Political Control, 2522, หน้า 252 ให้ความเห็นว่าการรวมตัวขององค์กรทางธุรกิจที่มีความสัมพันธ์กับรัฐนั้นมีลักษณะเป็นรูปแบบของ “ภาครัฐ – สังคมแบบอำนาจนิยม หรือแบบที่มีรัฐเป็นฝ่ายนำ (state corporatism) โดยในการดำเนินทางธุรกิจนั้นนักธุรกิจยังคงเชิญข้าราชการระดับสูงเข้าเป็นผู้บริหารหรือประธานในนาม แม้ว่าสภาวะการคุกคามด้วยความคิดชาตินิยมจะได้สิ้นสุดไปแล้ว แต่ก็ยังเห็นกันว่าการรักษาความสัมพันธ์อันดีไว้กับข้าราชการนักการเมืองที่มีอำนาจเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับธุรกิจ เพราะในสังคมที่ยังมีระบบความสัมพันธ์ส่วนตัวและการเล่นพรรคเล่นพวกอยู่มาก ความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์สามารถช่วยแก้ปัญหาข้อขัดข้องหรือความล่าช้าอันเนื่องมาจากภาครัฐบาลได้ และแม้กระทั่งสามารถช่วยให้ได้รับสิทธิพิเศษหรือกระทั่งสัมปทานจากรัฐบาล ด้วยเหตุนี้เองแม้เข้าสู่ทศวรรษของปี พ.ศ. 2523 แล้ว แม้แต่บริษัทที่ดูเป็น “ไทย” แท้ ๆ ก็ยังเชิญผู้นำทหาร ข้าราชการ ที่ทรงอิทธิพลเข้าอยู่ในกรรมการบริหารของธนาคารเกือบทุกธนาคาร

กล่าวโดยสรุปแล้วกลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทยหลังปี 2516 แม้จะมีความเติบโตใหญ่เข้มแข็งขึ้น และมีลักษณะเป็นตัวของตัวเองมากขึ้นกว่าในระยะต้นของปี 2475 แล้วก็ตาม แต่การแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มธนาคารพาณิชย์ไทยยังมีรูปแบบและเนื้อหาเป็นดังเช่นเคยปฏิบัติมา โดยอาศัยประโยชน์และสิทธิพิเศษจากการใช้อำนาจทางกึ่งเมืองเป็นเครื่องมือในการดำเนินการซึ่งก็คือการใช้ระบบทุนนิยมขุนนางขับเคลื่อนธุรกิจของตนเหมือนเช่นอดีตนั่นเอง การดำเนินการดังกล่าวในยุคสมัยปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไปมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบรรยากาศเสรีภาพแห่งการรับรู้ข่าวสารนับว่าเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทย นายเสนาะ อุนากุล ผู้มีบทบาทสำคัญในคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ให้สัมภาษณ์ไว้เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2530 โดยตีพิมพ์ในหนังสือ

ของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ เรื่องเดียวกันในหน้า 108 ว่าจะเป็นผลร้ายแก่ประเทศชาติเป็นอย่างมาก โดยอาจารย์เอนก เหล่าธรรมทัศน์ได้บันทึกไว้ดังนี้

“แต่เดิมมามีระบบทุนนิยมสองประเภท คือ ทุนนิยมที่กำลังเสื่อมสลาย และทุนนิยมที่เติบโตมั่นคง ในระบบทั้งสองต่างก็มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างรัฐบาลกับภาคเอกชน แต่ในระบบทุนนิยมที่เสื่อมสลายจะมีลักษณะของการคบคิดกันฉ้อฉลคดโกงร่วมกันระหว่างข้าราชการและนักธุรกิจ ส่วนในระบบทุนนิยมที่มั่นคงนั้นมีการปรึกษาหารือกันอย่างเปิดเผยระหว่างรัฐบาลที่ซื่อสัตย์และตัวแทนจากภาคธุรกิจ ระบบทุนนิยมที่เสื่อมสลายนั้นมักจะจบลงด้วยการปฏิวัติ เช่น ในกรณีของจีนและรัสเซีย ในทัศนะของนายเสนาะ ประเทศไทยมีความใกล้เคียงกับระบบทุนนิยมแบบเสื่อมสลาย เพราะความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับธุรกิจในอดีต สนองผลประโยชน์เฉพาะแต่สำหรับผู้ที่มั่งคั่งร่ำรวยทางการเงินมั่นคงมหาศาล หรือผู้ที่มีเส้นสายความสัมพันธ์ส่วนบุคคลใกล้ชิดกับข้าราชการระดับสูงเท่านั้น ความสัมพันธ์แบบนี้สร้างความรู้สึกไม่พอใจในหมู่ นักธุรกิจ และสาธารณชนทั่วไป และสามารถนำไปสู่ความไม่มั่นคงทางการเมืองได้”

คำกล่าวของนายเสนาะ อนุภาณุ ที่กล่าวไว้ตั้งแต่ปี 2530 ดูจะไม่ไกลจากความเป็นจริง หลังจากนั้นเพียง 10 ปี ระบบทุนนิยมที่เสื่อมสลายในความหมายของนายเสนาะ อนุภาณุ หรือในความหมายของผู้เขียนคือ ระบบทุนนิยมขุนนางก็ได้มีผลทำให้ระบบทุนธนาการของไทยพังทลายลง และก่อผลเป็นวิกฤตเศรษฐกิจที่ทำร้ายประเทศชาติและประชาชนอยู่ในขณะนี้

4.3.2 บทสรุปกลุ่มทุนธนาการพาณิชย์ไทยกลายเป็นกลุ่มทุนผูกขาดทางธุรกิจการเงิน

จากวิวัฒนาการของกลุ่มทุนธนาการพาณิชย์ไทยภายใต้อิทธิพลของระบบทุนนิยมขุนนาง ได้เกิดการผนึกกำลังกันทางผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มอำนาจทางการเมืองและกลุ่มอำนาจทางเศรษฐกิจ แล้วใช้อำนาจทางการเมืองปิดกั้นไม่ให้มีการจัดตั้งธนาการพาณิชย์ของกลุ่มทุนอื่น ๆ ในประเทศไทยเพื่อมาแข่งขันกับกลุ่มของตนดังจะเห็นได้ว่านับตั้งแต่ปี 2500 เป็นต้นมาจนถึงปี 2540 มีธนาการพาณิชย์ที่ได้รับอนุญาตให้ตั้งขึ้นใหม่เพียง 2 แห่งเท่านั้นคือธนาการทหารไทยตั้งขึ้นในปี 2500 และธนาการเอเชียทรัสต์ตั้งในปี 2508 ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นธนาการสยาม และปัจจุบันได้โอนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของธนาการกรุงไทย ในส่วนกิจการของสาขาของธนาการพาณิชย์ต่างประเทศ รัฐบาลก็จำกัดให้ประกอบธุรกิจอยู่ได้เฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น และการเปิดสาขาของธนาการต่างประเทศในกรุงเทพมหานครนั้นส่วนใหญ่ก็เป็นไปโดยการถ้อยทีถ้อยอาศัยแลกเปลี่ยนกัน และถ้าจะพิจารณาถึงองค์คณะของคณะรัฐมนตรีตั้งแต่ 2475 จนถึงปัจจุบันก็จะเห็นได้ว่าบุคคลผู้มีอำนาจทางการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี

ว่าการกระทรวงการคลังได้เข้ามามีผลประโยชน์ร่วมกันกับธนาคารพาณิชย์มาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่ 2475 จนถึง 2516 ซึ่งตกอยู่ใต้อิทธิพลทางการเมืองของอำนาจเผด็จการทางทหารเสียเป็นส่วนใหญ่ซึ่งตัวนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีที่มีอำนาจในแต่ละคณะรัฐบาลมักจะเป็นผู้ถือหุ้นและเป็นกรรมการของธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ เหล่านั้น แม้จะเกิดเหตุการณ์ปฏิวัติของประชาชนเมื่อ 14 ตุลาคม 2516 แล้วก็ตาม บุคคลสำคัญ ๆ ในคณะรัฐมนตรีโดยเฉพาะอย่างเช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเกือบทุกยุคทุกสมัยจะเป็นผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับกิจการธนาคารพาณิชย์แห่งใดแห่งหนึ่งและในรายนามของธนาคารพาณิชย์เหล่านั้นที่มีคนของตนอยู่ในคณะรัฐบาลก็คือธนาคารใหญ่ 5 ธนาคารคือ ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารทหารไทย ธนาคารกรุงศรีอยุธยา เป็นต้น โดยรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยให้เหตุผลการไม่อนุญาตให้เปิดกิจการธนาคารขึ้นแข่งขันกับธนาคารพาณิชย์ที่มีอยู่เดิมเพียงว่า "เพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ระบบธนาคารพาณิชย์ของไทย" หากจะพิจารณารายานามของผู้มีอำนาจทางการเมืองในแต่ละรัฐบาลที่มีผลประโยชน์ร่วมกับธนาคารพาณิชย์มาพิจารณาประกอบแล้วจะเห็นได้ว่าการอ้างเหตุผลดังกล่าวของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยน่าจะเป็นเท็จ เพราะแม้รัฐบาลจะได้ปิดกั้นไม่ให้มีธนาคารแห่งใหม่มาแข่งขันแล้วก็ตาม แต่ระบบธนาคารพาณิชย์ของไทยก็ยังไม่มั่นคงอยู่ดีและไม่มั่นคงมาตลอดระยะเวลานับตั้งแต่เริ่มตั้งธนาคารพาณิชย์ไทยจนถึงปัจจุบัน ซึ่งถ้าหากเป็นไปตามเหตุผลที่รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยกล่าวอ้างแล้วโฉนดเลยจึงเกิดการพังทลายของระบบธนาคารพาณิชย์ของไทยในวันนี้เล่า ดังนั้นเพื่อให้เห็นชัดเจนว่าแท้จริงคำกล่าวอ้างของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยนั้นก็คือการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มทุนผูกขาดทางธนาคารพาณิชย์ซึ่งพวกเขามีผลประโยชน์ผูกพันอยู่ด้วยนั่นเอง ในที่นี้ผู้เขียนจึงขอนำรายชื่อของผู้มีอำนาจทางการเมืองในรัฐบาลแต่ละยุคแต่ละสมัยที่มีผลประโยชน์ผูกพันกับธนาคารพาณิชย์แต่ละธนาคารซึ่งเป็นข้อมูลจากกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ และเอกสารงานรัฐสภา สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และบางส่วนอ้างในหนังสือวิวัฒนาการของระบบธนาคารพาณิชย์ไทยของศาสตราจารย์เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม หน้า 89 - 95 ปรากฏตามตารางที่ 22 - 26

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการเพาะตัวของวิกฤตเศรษฐกิจในวันนี้ เริ่มตั้งแต่ปี 2535 จนถึงปัจจุบัน บทบาทสำคัญของผู้กุมชะตาเศรษฐกิจของบ้านเมืองเป็นอดีตกรรมการผู้จัดการของธนาคารไทยพาณิชย์ คือ นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ในคณะรัฐมนตรีคณะที่ 50 ระหว่างวันที่ 23 กันยายน 2535 ถึง 13 กรกฎาคม 2538 , และในรัฐบาลชวน 2 ตั้งแต่ปลายปี 2540 จนถึงปัจจุบัน และนายอานวย วีรรณ ในช่วงระหว่างปลายปี 2539 ถึงปี 2540 ซึ่งเป็นอดีตกรรมการผู้จัดการธนาคารกรุงเทพ จำกัด เป็นต้น

ตารางที่ 22 แสดงรายนามกรรมการที่น่าสนใจในธนาคารกรุงเทพจำกัด ปี 2487 - 2536

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ก่อตั้งเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2487 โดยมีทุนจดทะเบียนเพียง 4 ล้านบาท คณะกรรมการของธนาคารชุดแรกมีจำนวน 11 คน นายชิน โสภณพนิช เป็นหนึ่งในกรรมการชุดแรกและเป็นหลักสำคัญในการบริหารธนาคารมาโดยตลอดจนถึงแก่กรรมในปี 2531

รายชื่อกรรมการที่น่าสนใจ	วันที่เข้าเป็นกรรมการ	วันที่ออกจากกรรมการ	ตำแหน่งที่สำคัญในอดีต
1. พล.อ.เจ้าพระยารามราฆพ	6 ต.ค. 2487	22 ต.ค. 2510	- ประธานกรรมการ
2. นายชิน โสภณพนิช	6 ต.ค. 2487 30 ส.ค. 2491	13 ธ.ค. 2487	- กรรมการผู้จัดการ - ประธานกรรมการ
3. นายควง อภัยวงศ์	3 ก.พ. 2488	9 ก.ค. 2496	- หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ - นายกรัฐมนตรี
4. พ.อ.ศิริ สิริโยธิน	23 พ.ค. 2495	7 มี.ค. 2518	- รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ
5. พ.อ.ประมาณ อติเรกสาร	23 พ.ค. 2495	16 มี.ค. 2518	- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
6. พ.ต.ต.พันศักดิ์ วิเศษภักดี	23 พ.ค. 2495	12 ต.ค. 2500	- นายตำรวจคนสนิทของ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์
7. พ.อ. นายวรการบัญชา	9 ก.ค. 2496	19 มี.ค. 2497	- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ
8. นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์	9 ก.ค. 2496 21 ต.ค. 2519	20 เม.ย. 2519 ปี 2535	- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
9. หลวงถวิลเศรษฐพิพิธการ	20 ส.ค. 2497		- ปลัดกระทรวงเศรษฐกิจ
10. พล.อ.ต. เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร	30 ต.ค. 2498	29 ม.ค. 2502	- ผู้บัญชาการทหารอากาศ - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
11. นายบุญชู โรจนเสถียร	30 ต.ค. 2498 16 ก.พ. 2520	17 มี.ค. 2519 14 มี.ค. 2518 20 เม.ย. 2519 ปี 2523, 2535	- กรรมการผู้จัดการ - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง - รองนายกรัฐมนตรี

ตารางที่ 22 (ต่อ)

รายชื่อกรรมการที่น่าสนใจ	วันที่เข้าเป็นกรรมการ	วันที่ออกจากกรรมการ	ตำแหน่งที่สำคัญในอดีต
12. พล.ท. จิตติ นาวิเสถียร	12 ต.ค. 2500	27 ก.ย. 2506	- รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
13. พล.ท.ประภาส จารุเสถียร	25 พ.ย. 2500	25 ก.ย. 2517	- ประธานกรรมการ - ผู้บัญชาการทหารบก - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
14. นายเสริม วินิจฉัยกุล	24 ก.ย. 2506		- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
15. นายชาติรี โสภณพนิต	27 ก.ย. 2506	ปี 2536	- กรรมการผู้จัดการ
16. นายวิระ รมยะรูป	25 มี.ค. 2514	ปี 2536	- วุฒิสมาชิก
17. นายถาวร พรประภา	26 ส.ค. 2519	ปี 2536	- ประธานกรรมการบริษัทสยามกลการจำกัด
18. นายอำนาจ วีรวรรณ		ปี 2535	- ปลัดกระทรวงการคลัง - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง - รองนายกรัฐมนตรี - รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
19. นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์			- รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
20. นายพิสิฐ ลี้อาธรรม			- รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง

ตารางที่ 23 แสดงรายนามกรรมการที่น่าสนใจในธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด ปี 2519 - 2536

ธนาคารกรุงศรีอยุธยาก่อตั้งเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2488 เดิมชื่อ ธนาคารแห่งกรุงศรีอยุธยา จำกัด โดยมี นายหลุย พนมยงค์ เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ ต่อมาเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2522 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด

รายชื่อกรรมการที่น่าสนใจ	วันที่เข้าเป็นกรรมการ	วันที่ออกจากกรรมการ	ตำแหน่งที่สำคัญในอดีต
1. พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์	12 ก.พ. 2491	19 ม.ค. 2494	- อธิบดีกรมตำรวจ - รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
2. ร.ต.อ. เกษียร ศรุตานนท์	12 ก.พ. 2491	ก.ย. 2492	- นายตำรวจที่ใกล้ชิด พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ - ผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ
3. พล.ต.อ. อุดุลย์ อุดุลเดชจรัส	7 เม.ย. 2492	22 เม.ย. 2503	- อธิบดีกรมตำรวจ
4. พ.ท. ปิ่น วงศ์พิเศษ	28 ก.ย. 2493		
5. น.ท.พระพิจารณ์กลจักร	26 เม.ย. 2494	6 ก.ย. 2499	
6. พล.ต.ประมาณ อติเรกสาร	18 พ.ค. 2499	17 เม.ย. 2501	- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
7. พล.ท.หลวงสวัสดิสิริยุทธ์		6 ก.ย. 2499	- รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
8. พ.ท. ประกอบ ประยูรโกศราช	18 ก.ย. 2499	17 เม.ย. 2501	
9. พ.ต.ต. ชูลิต ปราณี่ประชาชน	18 ก.ย. 2499	17 เม.ย. 2501	- บุตรเขยจอมพล ป. พิบูลสงคราม
10. พ.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ	6 ก.ย. 2499	17 เม.ย. 2501	- บุตรจอมพลผิน ชุณหะวัณ ซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารบก - รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศ
11. พล.ต.ต.ประเสริฐ รุจิรวงศ์	17 เม.ย. 2501	ปี 2525	- ประธานกรรมการ - อธิบดีกรมตำรวจ

ตารางที่ 23 (ต่อ)

รายชื่อกรรมการที่น่าสนใจ	วันที่เข้าเป็น กรรมการ	วันที่ออกจาก กรรมการ	ตำแหน่งที่สำคัญในอดีต
12. พล.ต.กฤษณ์ สีวะรา	6 มิ.ย. 2501		- ผู้บัญชาการกองพลที่หนึ่ง - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
13. พล.อ.ประภาส จารุเสถียร	8 พ.ค. 2502	22 เม.ย. 2503	- ผู้บัญชาการกองพลที่หนึ่ง - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
14. นายถวิล สุนทรศารทูล	22 เม.ย. 2503	21 ก.ค. 2519	- ปลัดกระทรวงมหาดไทย - รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
15. นายสิริ ปากสีด	22 เม.ย. 2503	27 ก.ค. 2509	- ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณ
16. นายชวน รัตนรักษ์	22 เม.ย. 2503	ปัจจุบัน (ปี 2536)	- ประธานกรรมการ - กรรมการผู้จัดการ
17. พ.ต. ประยุทธ์ จารุเสถียร	3 มี.ค. 2509	25 มี.ค. 2517	- บุตรชายจอมพล ประภาส จารุเสถียร
18. นายกฤตย์ รัตนรักษ์	26 มี.ค. 2519	ปัจจุบัน (ปี 2536)	- กรรมการผู้จัดการ - วุฒิสมาชิก

ตารางที่ 24 แสดงรายนามกรรมการที่น่าสนใจในธนาคารเอเซีย จำกัด ปี 2482 – 2536

ธนาคารเอเซียก่อตั้งเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2482 เดิมชื่อ ธนาคารแห่งเอเซียเพื่อการอุตสาหกรรมและพาณิชย์การ จำกัด" โดยมีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ หลังเกิดกฎแมนฮัตตันหุ้นของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ถูกกลุ่มจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยึดไปในปี 2494 ต่อมาในปี 2508 กลุ่มตระกูลเอื้อชูเกียรติ เตชะไพบูลย์ ภัทรประสิทธิ์ และคณธามานนท์ ได้เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่

รายชื่อกรรมการที่น่าสนใจ	วันที่เข้าเป็นกรรมการ	วันที่ออกจากกรรมการ	ตำแหน่งที่สำคัญในอดีต
1. นายเดือน บุนนาค	30 ก.ย. 2482	26 ส.ค. 2487	- รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
2. นายเล้ง ศรีสมวงศ์	4 ก.พ. 2485		- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
3. นายวิจิตร ลุลิตานนท์	30 ต.ค. 2486 12 ส.ค. 2489	5 ต.ค. 2488	- รัฐมนตรี - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
4. นายทวี ตะเวทีกุล	8 ธ.ค. 2490		- รัฐมนตรี
5. พล.ท.สฤษดิ์ ธนะรัชต์	9 ก.ค. 2494	ปี 2505	- ผู้บัญชาการทหารบก - นายกรัฐมนตรี
6. พล.ร.ท. หลวงชำนาญ อรรถยุทธ	5 ธ.ค. 2497	27 ม.ค. 2508	- ผู้บัญชาการทหารเรือ - รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
7. พล.อ.จิตติ นาวีเสถียร	5 ธ.ค. 2497	27 ม.ค. 2508	- รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ - รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
8. พล.อ.อ.บุญชู จันทร์เกษ	5 พ.ค. 2497	27 ม.ค. 2508	- ผู้บัญชาการทหารอากาศ - รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
9. นายทองดุลย์ ธนะรัชต์	11 ส.ค. 2501	27 ม.ค. 2508	- น้องชายจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ - กรรมการผู้จัดการ

ตารางที่ 24 (ต่อ)

รายชื่อกรรมการที่น่าสนใจ	วันที่เข้าเป็น กรรมการ	วันที่ออกจาก กรรมการ	ตำแหน่งที่สำคัญในอดีต
10. นายบรรเจ็ด ชลวิจารณ์	11 ส.ค. 2501	27 ม.ค. 2508	- นักธุรกิจที่ใกล้ชิดกับ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
11. พล.ท. ณรงค์ สาธิรัฐวิภาค	11 ส.ค. 2501	27 ม.ค. 2508	
12. นายจรูญ เอื้อชูเกียรติ	28 ม.ค. 2508		- ประธานกรรมการ
13. ร.อ.ณรงค์ กิตติขจร	28 ม.ค. 2508	16 ธ.ค. 2511	- บุตรชายจอมพลถนอม กิตติขจร
14. พล.อ.สนิท ไทยานนท์	28 ม.ค. 2508	16 ก.ย. 2512	
15. พ.อ.สม ชัดพันธุ์	20 ต.ค. 2508		- นายทหารคนสนิทของ จอมพลประภาส จารุเสถียร
16. พ.ต.ท.วิบูลย์ พันเจริญ	29 เม.ย. 2511	2 ก.ค. 2519	
17. ร.อ. ยุทธศักดิ์ ศศิประภา	16 ก.ย. 2512	24 เม.ย. 2518	
18. นายยศ เอื้อชูเกียรติ	9 พ.ค. 2515	ปัจจุบัน (ปี 2536)	- กรรมการผู้จัดการ
19. พล.อ. เทียนชัย สิริสัมพันธ์	ปี 2526	ปี 2531	- รองนายกรัฐมนตรี - รองผู้บัญชาการทหารบก

ตารางที่ 25 แสดงรายนามกรรมการที่น่าสนใจในธนาคารมหานคร จำกัด ปี 2503 - 2522

ธนาคารมหานครเดิมชื่อ "ธนาคารตันเป้งขุนจำกัด" ก่อตั้งเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2477 ต่อมาเมื่อเดือนมีนาคม กลุ่มของ พล.อ. กฤษณ์ สีวะรา ได้ทำการซื้อกิจการจากกลุ่มผู้ถือหุ้นเดิมแล้วเปลี่ยนชื่อเป็น "ธนาคารไทยพัฒนาจำกัด" เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2503 ต่อมากลุ่มของ พ.อ. ณรงค์ กิตติขจร ได้เข้าเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ ในปี 2511 กลุ่มของนายคำรณ เตชะไพฑูริย์ ได้เข้าเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ในปี 2513 และได้เปลี่ยนชื่อเป็น "ธนาคารมหานคร จำกัด" ในปี 2520

รายชื่อกรรมการที่น่าสนใจ	วันที่เข้าเป็นกรรมการ	วันที่ออกจากกรรมการ	ตำแหน่งที่สำคัญในอดีต
1. พล.ท. กฤษณ์ สีวะรา	20 มี.ค. 2503	17 ต.ค. 2511	- ผู้บัญชาการกองพลที่หนึ่ง
2. พล.ต.อัมพร จินตกานนท์	10 มี.ค. 2503	20 เม.ย. 2505	- ปลัดกระทรวงเศรษฐกิจ
3. นายสงวน จันทรสชา	10 มี.ค. 2503	3 ก.ค. 2505	- รองนายกรัฐมนตรี - ผู้อำนวยการสำนักงานสลาก กินแบ่งของรัฐบาล
4. พล.ต. ชาติ หิรัญชัยวุฒิ	13 มี.ย. 2503	17 ต.ค. 2511	
5. นายคุณ คุณผลิน	30 มี.ย. 2504	27 พ.ค. 2512	- นักธุรกิจที่ใกล้ชิดกับกลุ่มทหาร
6. พ.ต. ณรงค์ กิตติขจร	17 ต.ค. 2511	13 ก.พ. 2513	- บุตรชายจอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น
7. ร.ต.อ.สุรัตน์ ไสยสถานเคราะห์	17 ต.ค. 2511	13 ก.พ. 2513	- นักธุรกิจ
8. นายเสรี ทรัพย์เจริญ	17 ต.ค. 2511	13 ก.พ. 2513	- ผู้บริหารธนาคาร
9. นายชัยยุทธ ภรรณสูตร	17 ต.ค. 2511	13 ก.พ. 2513	- กรรมการผู้จัดการบริษัท อิตัลไทย จำกัด
10. นายพ่วง สุวรรณรัฐ	17 ต.ค. 2511	13 ก.พ. 2513	- ปลัดกระทรวงมหาดไทย
11. พ.ต.ประเสริฐ ธรรมศิริ	17 ต.ค. 2511		- ผู้บัญชาการกองพลที่หนึ่ง
12. พล.ต.อ.ปราโมทย์ จงเจริญ	19 ก.พ. 2513	26 เม.ย. 2518	

ตารางที่ 25 (ต่อ)

รายชื่อกรรมการที่น่าสนใจ	วันที่เข้าเป็นกรรมการ	วันที่ออกจากกรรมการ	ตำแหน่งที่สำคัญในอดีต
13. พล.ท.อัมพร จินตกานนท์	19 ก.พ. 2513	26 เม.ย. 2513	
14. นายสุนทร เสถียรไทย	19 ก.พ. 2513		- อธิบดีกรมธนารักษ์
15. นายสนอง คูจินดา	19 ก.พ. 2513	ปี 2522	- หนายความ
16. นายคำรณ เตชะไพฑูริย์	25 ก.พ. 2513	ปี 2528	- กรรมการผู้จัดการ
17. นายประธาน ดวงรัตน์	9 พ.ค. 2518	ปี 2522	- หนายความ

ตารางที่ 26 แสดงรายนามกรรมการที่น่าสนใจในธนาคารสหธนาคาร จำกัด ปี 2492 - 2522

ธนาคารสหธนาคาร จำกัด เดิมชื่อ "สหธนาคารกรุงเทพ จำกัด" ก่อตั้งเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2492 ในปี 2522 ตระกูลเพ็ญชาติ และชลวิจารณ์ เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่

รายชื่อกรรมการที่น่าสนใจ	วันที่เข้าเป็นกรรมการ	วันที่ออกจากกรรมการ	ตำแหน่งที่สำคัญในอดีต
1. นายสนิท มหาคูณ	24 ก.พ. 2492	17 ก.ย. 2504	- กรรมการผู้จัดการ
2. พล.ต. ถนอม กิตติขจร	31 ก.ค. 2496	25 มิ.ย. 2507	- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม - นายกรัฐมนตรี
3. ม.ล. ปิ่นไทย มาลากุล	31 ก.ค. 2496		- ผู้อำนวยการธนาคารออมสิน
4. พล.อ. ประเสริฐ รุจิรวงศ์	28 ม.ค. 2498	25 มี.ค. 2508	- อธิบดีกรมตำรวจ
5. พล.อ. กฤษ ปุณณกันต์	28 ม.ค. 2498		- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
6. พล.อ.อ. เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร	28 ม.ค. 2498	30 พ.ค. 2503	- ผู้บัญชาการทหารอากาศ
7. พ.ต.อ. เกษียร ศรุตานนท์	28 ม.ค. 2498	17 มิ.ย. 2517	
8. นายบรรเจิด ชลวิจารณ์	19 ธ.ค. 2500	ปี 2522	- กรรมการผู้จัดการ - นักธุรกิจที่ใกล้ชิดกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
9. นายชำนาญ เพ็ญชาติ	24 มี.ค. 2502	ปี 2522	- กรรมการรองผู้จัดการ - เครือญาติกับจอมพลถนอม กิตติขจร
10. พล.อ.อ. บุญชู จันทรเบกษา	27 ก.ย. 2504	25 มิ.ย. 2507	- ผู้บัญชาการทหารอากาศ
11. พล.ต.บุญเรือน บัวจัญญ	25 เม.ย. 2507		- ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
12. พล.อ.ท. พิชิต บุญยเสนา	25 เม.ย. 2507		
13. นายเยื่อ สุสายัณห์	22 ก.ย. 2509	18 ก.ย. 2515	- อธิบดีกรมสรรพากร
14. พล.ต.ต. ชุมพล โลหะชาละ	17 มิ.ย. 2514	28 มิ.ย. 2522	- ผู้บัญชาการตำรวจนครบาล
15. พล.ท.แสง เสนาณรงค์	25 มิ.ย. 2507	24 มี.ค. 2520	- รัฐมนตรีว่าการสำนักนายกรัฐมนตรี

หากจะพิจารณาถึงตัวแทนผลประโยชน์ของธนาคารในฐานะสมาชิกรัฐสภาที่มาจากการแต่งตั้งอันได้แก่ วุฒิสมาชิกในอดีต และสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งศาสตราจารย์ เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม ได้รวบรวมไว้ในหนังสือเรื่องเดียวกัน โดยรวบรวมจากข้อมูลของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา ซึ่งชี้ให้เห็นชัดว่าในการแต่งตั้งในระบบที่เป็นประชาธิปไตยครั้งใด หรือในกรณีที่เป็นเผด็จการเต็มรูปแบบ ผู้มีอำนาจทางการเมืองก็จะแต่งตั้งตัวแทนของธนาคาร และนักธุรกิจที่มีผลประโยชน์เกี่ยวเนื่องกัน โดยได้กล่าวอ้างไว้ในหน้า 98 ดังนี้

ตารางที่ 27 จำนวนวุฒิสมาชิกแห่งรัฐสภา และสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติที่เป็นนักธุรกิจ และนักการธนาคารปี 2522 ปี 2529 ปี 2534 และปี 2535

การแต่งตั้ง	จำนวน	ร้อยละ
1. การแต่งตั้งวุฒิสมาชิก เมื่อวันที่ 22 เมษายน 2522		
จำนวนวุฒิสมาชิกที่แต่งตั้ง	225	100.0
วุฒิสมาชิกที่เป็นนักธุรกิจ	5	2.22
วุฒิสมาชิกที่เป็นนักการธนาคาร	1	0.44
2. การแต่งตั้งวุฒิสมาชิกในปี 2529		
จำนวนวุฒิสมาชิกที่แต่งตั้ง	260	100.0
วุฒิสมาชิกที่เป็นนักธุรกิจ	14	5.38
วุฒิสมาชิกที่เป็นนักการธนาคาร	8	3.08
3. การแต่งตั้งสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติในปี 2534		
จำนวนสมาชิกที่แต่งตั้ง	292	100.0
สมาชิกที่เป็นนักธุรกิจ	45	15.51
สมาชิกที่เป็นนักการธนาคาร	9	3.08
4. การแต่งตั้งวุฒิสมาชิก เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535		
จำนวนวุฒิสมาชิกที่แต่งตั้ง	270	100.0
วุฒิสมาชิกที่เป็นนักธุรกิจ	44	16.30
วุฒิสมาชิกที่เป็นนักการธนาคาร	11	4.07

จากที่กล่าวมาประกอบหลักฐานข้างต้นสามารถสรุปได้ว่ากลุ่มธุรกิจธนาคารพาณิชย์ไทยเป็นกลุ่มธุรกิจที่เป็นกลุ่มอิทธิพลทางการเมืองที่มีอำนาจสูงสุดและมีอิทธิพลที่จะกำหนดนโยบายของรัฐได้